رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی‌یە
لەدەزگای هاوکاری چاپ و بڵاو کردنەوەی
کوردی دەرئەچێت

دار التضامن للطباعة والنشر الكردية

بغداد – شارع الجمهورية – ساحة الخلاني
هاتف ٦٨٣١١ ، ٦٨٣١٢ ، ٦٨٣١٣

HAWKARI Tel - 68311 68312, 68313.

هاوکاری

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

(٨) لاپەڕە
نرخی
(٢٥) فلسە
لە (دارالحرية)
چاپ ئەکرێ

ژمارە ٢٤٤ ٢٩-١١-١٩٧٤

لەم ژمارەیەدا

- ئەمجارەش لەبارەی تەنگوچەلەمەی نەوتەوە : رەنج ل٢
- تاریك و روون لەبۆچونێکی مرۆڤانەدا : دڵشاد محمد امین ل٣
- راپۆرتێکی رۆژنامەگەری لەشاری هەولێرەوە ل٤
- حاجی قادری تێکوشەرو شۆرشگێڕ ل٥
- مێژووی ماد ل٦

لەگەڵ چەند بابەتێکی تر ئەخوێنیتەوە .

رێژیمی تاران چەك وتفاقی تازە لە ئەمەریکا ئەکرێ

دامەزراندنی کۆمپانیایەك بەسەرمایەی "٣٥٠" ملیۆن دۆلار

رۆژی ٢٨-١١ بڵاوکرایەوەکە عیراق و میسر کۆمپانیایەکی دوو قۆڵی‌یان دامەزراندوەبەناوی (کۆمپانیای بەرهەم هێنانی پیشەسازی عەرەب) وسەرمایەکەی ٣٥٠ ملیون دۆلارە . وە بەپێی ریککەوتنی هەردوو لا هەردوو دەوڵەت هەریەکەی ٥٠٪ی ئەو سەرمایەدائەنێن .

وەبەرێز علی الحمدانی سەرۆکی دەزگای گشتی پشەسازی ئەندازیاری بەنوێنەری رۆژنامەی - الثورەی وتوە کە کۆمپانیاکە ئەنجومەنێکی بەرێوەبردنی ناوکۆیی ئەبێت و جگەلە پیشەسازی ئەندازیاری و مەعدەنی . کومپانیای بەرهەمی شەمەنەفەرو پاسی گەورەش پێك دێنی .

بڕیارێکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش

هەفتەی رابوردوو ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش ئەم بڕیارەی خوارەوەی بڵاوکردەوە: بەپێی ناوەرۆکی برگە (أ) لەبەندی چل و دووی دەستوری وەختی ، ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش لەکۆبونەوەی رێککەوتی ١٩-١١-١٩٧٤ ئەم بڕیارەی خوارەوەی دا :

١ - ئەو قوتابیە کوردانەی کە خۆیان ئەگەیەننە نزکترین دەسەڵاتی سەربازی پێش یاخود کاتی کارکردنی ئەو بڕیارە لەوسزایانە ئەبەخشرین کە لە ئەنجامی چونەریزی یاخی بوانەوە ئەیانگرێتەوە . وە رێگایان ئەدرێ کەبچنەوە ئامۆژگاوقوتابخانەکەیان و بخوێننەوە .

٢ - ماوەی کارکردنی ئەوبڕیارە بیست رۆژەو لەگەڵ بڵاوبونەوەیدا لە رۆژنامەی رەسمی‌دا کاری پێ ئەکرێ .

٣ - ئەم بڕیارە لە رۆژنامەی رەسمی‌دا بڵاوئەکرێتەوەو لایەنەخاوەن پەیوەندی‌یەکان جێبەجێ ئەکەن .

احمد حسن بکر
سەرۆکی ئەنجومەنی
سەرکردایەتی شۆرش

تیرەباران کردنی "٦١" کەس لە حەبەشە

رۆژی ٢٤-١١ ئەمان ئەندۆم سەرۆکی رێژیمە میلیتاریستەکەی حەبەشەو ٢٢ ئەفسەر کە هەژدەیان جەنەڕاڵن لەگەڵ دووسەرەك وەزیری پێشوو چەندوەزیرێك و نەوەی قەڕاڵ هیلاسی لاسی و ژمارەیەك لە ئەندامانی بنەماڵەکەی تیرەباران کران . وەتاوەکو ئێستاش بەباشی روون نەبۆتەوە کە ئایا هیلاسی لاسی چی بەسەر هاتووە . وە چەندهەواڵێکیش وائەگەیەنن کە رادیۆی ئەدیس ئەبابا وتی :٦١ کەس تیرەباران کراون و چەند کەسانێکی تریش بەتۆمەتی ناپاکی و دزینی ماڵی میللەت چاوەڕوانی محاکەمە کردن ئەکەن .

رۆژنامەی (الاهرام) کە لە قاهیرە دەرئەچێ وتی :- رووداوەکانی رۆژی‌یەك شەممەی رابوردوو بەسەرکەوتنی کۆمەڵەی چەپڕەوی نیشانی تەواوبوو ، وە تیرەباران کردنی نەوەکەندی قەڕاڵ وائەگەیەنێ کەسیستەمی سیاسی ئەو وڵاتە گۆڕاو بەرەسمی ئیعلان کردنی سیستەمی جمهوری ئەوەندەی نەماوە .

ئاژانسەکان

مۆرکردنی پەیمانی جێبەجێ کردنی پرۆژەی نەوت بردن بەتورکیادا

رۆژی ٢٦-١١ پەیمانی جێبەجێ کردنی پرۆژەی بوری نەوتی خاوبردن بە خاکی تورکیا دا مۆرکرا . ئەو پرۆژەیەش ئەوەندەی بەخاکی عیراق دا تێ ئەپەڕێ لە ماوەی بیست و چوار مانگدا تەواو ئەبێ و نزیکەی چل ملیون دیناری تێ ئەچێت .

درێژایی بۆریە کانیش کە لە کەرکوکەوە دەست پێ ئەکات و لە دورتێلی تورکیا لەسەر دەریای سپی ناوەراست کۆتایی دێت ٩٨١ کیلۆمەترەیە . لەمە ٣٤١ کیلومەترەی بە خاکی عیراق دا تێ ئەپەڕێ و ٦٤٠ کیلۆمەتریشی بەخاکی تورکیا دا .

(قطر - تیرەی) بۆریەکانیش ٤٠ ئینجەو ساڵی ٣٥ ملیون تەن نەوتی خاویان پیادا ئەڕوات .

پەیمانەکەش لەلایەن دکتۆر مهدی شێخ علی سەرۆکی کومپانیای گشتی (استشارات) و نەخشەکێشانی پرۆژەی نەوتی عیراق و بەریوەبەری کۆمپانیای - مانسمان - ی ئەڵەمانیای رۆژئاواوە ، لە بەغدا مۆرکرا .

ئەوەی شایانی باسیشە رۆژی سێشەممەی رابوردووش هەمان کومپانیای گشتی (استشارات)ی عیراق لەگەڵ کومپانیایەکی ژاپۆن‌دا پەیمانێکی مۆرکرد بۆ ئەوەی پروژەکەچەند بوری پیویستە ژاپون بیدات و ئەمەش بایی ٤٠ ملیون دینار ئەبێ .. بەم پێیە ئەو پرۆژەیە لەوبەشەی بەعیراق‌دا تێ ئەپەڕێ شەست ملیۆن دیناری تێ ئەچێت

ئا.د.ع

یانزەهەمین کۆنگرێسی پارتی کۆمۆنیستی رۆمانیا

بۆخارست : ئەدن :- رۆژی ٢٥-١١ یانزەهەمین کۆنگرێسی پارتی کومونیستی رۆمانیا لەشاری بۆخارست گیراو نزیکەی ٣٤٦٢ نوێنەری تیادا بەشداربووە لە کۆنگرەکەدا لەچەند راپورتێك ئەکۆلرێتەوە بۆپەسندکردنی و لەمانە راپۆرتی (بەرنامەی پارتی کۆمۆنیستی رومانیا لەپێناو بنیات‌نانی کۆمەلێکی سوشیالیستی پەرەسەندوو لە هەموو رویەکەوەو بۆ بەرەو پێش بردنی رۆمانیا بەرەو کۆمۆنزمی) .. هەروەها لەو پرۆژیە ئەکۆلرێتەوەکە بۆ ساڵانی ١٩٧٦ - ١٩٨٠ دانراوە لەگەڵ پەرەپیدانی ئابوری و باری کۆمەلایەتی وڵات جگە لەمانەش نوینەرەکان دەسکاری‌یەکی پرۆگرامی ناوخۆی حزب ئەکەن و لیژنەو ئورگانەکانی سەرەوە هەڵئەبژێرن ... وە بەشێوەی میوان نزیکەی ١٣٣ وەفدی پارتیە کۆمونیست و کریکاری و بزوتنەوەرزگاریخوازە نیشتمانیەکانی دنیابەشدار ئەبن .

رێژیمی تاران چەکی تازە دەکڕێت

رۆژی ٢٦-١١ جەنەرال حسن توفنیان جێگری وەزیری ئەرتەشی رێژیمی ئێران بۆماوەی سەعات و نیوێك لەگەڵ جێمس شلیسنجەری وەزیری بەرگری ئەمەریکا کۆبۆوە . وە یەکێك بە ناوی پەنتاگۆنی ئەمەریکاوە وتی : هەردوو لا لەو کۆبونەوەیەدا باسی چەندبابەت و مەسەلەیەکیان کردوەکە پەیوەندی بە بەرژەوەندی هەردوو وڵاتەوە هەیە !!.

بەڵام ئاگادارانی سیاسی وائەگەیەنن کە رێژیمی تاران نیازی وایە لە بودجەی ساڵی ئایندەیدا پارەیەکی زۆر بۆ کڕینی چەك و تفاقی شەر لە ئەمەریکا تەرخان بکات .. ئەوەی شایانی باسیشە لە بودجەی پاری رێژیمی ئێران‌دا کە مانگی حوزەیرانی رابوردوو کۆتایی‌هات چوار هەزار ملیۆن دولار تەرخان کرا بوو ، ئەو پارەیەش هەموو درا بە چەك و تفاقی شەڕ .

رۆیتەر

ئەمەریکا ٦٤٠ ملیۆن دۆلار بەدوژمن ئەدات

واشنتۆن : ئاژانسەکان :رۆژی ٢٧-١١ بڵاوکرایەوە کە ئەمەریکا ٤٤٠ ملیون دولار بەسەهیونی دوژمن ئەداو ٢٠٠ ملیون دۆلاری تریشی بۆداناوە بۆکڕینی پیویستی عەسکەری .. وەکو زانراویشە ماوەیەك لە مەوبەر ئەنجومەنی سەنای ئەمەریکا بڕیاری‌دا کە ئەو یارمەتیەی ئەدرێ بەئیسرائیل نەوەت ملیون دۆلار پتر بکرێ .

بڕیاریش وایە کە بەرنامەی یاسای یارمەتی‌دانی وڵاتانی ترپێشکەش بەکۆنگرێس بکرێ بۆ پەسندکردنی .

ئەوەی شایانی باسیشە ئەمەریکا (٨٩٫٥) ملیۆن دۆلار بۆمیسرو (١٠٠) ملیون دۆلار یارمەتی ئەدات بە سوریا .

جێگری وەزیری بەرگری سۆڤێتی گەیشتە بەغدا

پاش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممەی رابوردوو ٢٦-١١ جەنەرال فیکتور کولیکۆف سوپاسالارو یەکەم جێگری وەزیری بەرگری یەکێتی سۆڤێیت بەسەردانێکی رەسمی کەپێنج رۆژ ئەخایەنی لە مۆسکۆوە بەرەو بەغدا کەوتەڕێ .

وە ئەو سەردانەش لەسەر داخوازی فەریق رکن سوپاسالاری عیراقە .

ئا.د.ع

٧٣ ملیۆن دینار بۆچەند پرۆژەیەك لە وڵات دا

ئەنجومەنی نەخشەکێشان و لیژنەی ئاراستەکردن بڕیاریان دا کە ٧٣ ملیون دینار بۆجێبەجێ کردنی چەند پروژەیەك لە پارێزگاکانی وولات دا تەرخان بکات .

وە ئەم پرۆژانەی کە ئەنجومەنی نەخشەکێشان بڕیاری دروست کردنیانی داوە ئەمانەن گواستنەوەی زێی (النقل النهری) لە نیوان بەسراو سامەڕاو نەجەف دا وە کارگەیێکی تازەی دەرمان لە سامەڕادا .

پرۆژەکانی لیژنەی ئاراستەکردن بریتین لە دروست کردنی نەخۆشخانەیەك لە قەزای قەرەقوش و فراوان کردنی کۆمپانیای گشتی (چنینی سادە)ی هلە وە هێنانی ئاو بۆ گەرەکی بەعسی لە بەسرا دا وەدروست کردنی خانوو بۆ کاربەدەستانی قەزای شێخان لە پارێزگای نەینەوادا ..

هەروەها فراوان کردنی هێڵی تەلەفۆنی سلێمانی زیادکردنی ئەو پارەیەی کە بۆ دروست کردنی قوتابخانەی ناوەندی و ئامادەیی بەسرا تەرخان کراوە لەگەڵ زیادکردنی پارەی ئامۆژگای مامۆستایان لە بەغداو نەینەواو بەسرا دا وە کارگەیێکی گەچی تەکنیکی لە قادسیە دا دروست بکرێت و کارگەی (سودەو سیفون)ی واست و ذی قار فراوان بکرێت . هەروەها بەپێی بڕیاری لیژنەی ئاراستە کردن ٣ پرۆژەی خشتی میکانیکی لەواست دروست ئەکرێت و پارەی پرۆژەی کارەبای تاجی زیاد ئەکرێت و ئوتومبێل و کەرەسەی پێویست بۆ دەزگای ئاموژگای هونەری ئەکرێت .

کیسنجەر گەیشتە پەکین

پەکین : شینخوا : رۆژی ٢٥-١١ دکتۆر هەنری کیسنجەر وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا لەگەڵ وەفدێکدا گەیشتە پەکین وە لەفرۆکەخانە لەلایەن وەزیری دەرەوەی چین و چەند کاربەدەستێکی ترەوە پێشوازی کران .

★ لەسەعات شەشی ئێوارەی چوارشەممە ٢٧ - ١١ مامۆستا صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش لەبارەگاکەیاندا پێشوازی جەنەڕاڵ (فیکتۆر کولیکوف)ی سوپاسالارو جێگری وەزیری بەرگری سۆڤییتی‌یان کرد . لە دیدەنی‌یەکەشدا کە سەعاتێك و بیست دەقیقەی خایاند سوپاسالاری عیراق و بالیۆزی یەکێتی سۆڤییەت لە بەغدا ئامادەبوون .

ئا.د.ع

سەرەك وەزیرانی فەرەنسا سەر لە عیراق ئەدات

سبەینی ٣٠-١١ لەسەرداخوازی مامۆستا صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بەرزمسیو جاك شیراك سەرەك وەزیرانی فەرەنسا سەر لە عیراق ئەدات . وە ئەمەش ئەوبەیاننامەیەیە کە وەزارەتی دەرەوە دەربارەی ئەو سەردانە بڵاوی کردەوە :-

لەسەر داخوازی کاك صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش وەلەپێناوی پتەوکردنی پەیوەندی دۆستانەی نێوان کۆماری عیراق و کۆماری فەرەنسا کاك جاك شیراك سەرەك وەزیرانی کۆماری فەرەنسا لە ١٥-١٨ی ذی القعدەی ١٣٩٤ی کۆچی بەرامبەر بە ٣٠ی تشرینی دووەم - ٢ی کانونی‌یەکەمی ١٩٧٤ سەر لە کۆماری عیراق ئەدات .

میوانی بەرێز لەچەند دێڕێکدا

- لە ٢٩ی تشرینی دووەمی ١٩٣٢ لەپاریس لە دایك بووە .
- شەهادەی دیپلۆمی لە زانستی سیاسی وەرگرتووە .
- بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٦٧دا بوو بە نوێنەری ناوچەی کوریز .
- لە ساڵی ١٩٧٤ بوو بەسەرەك وەزیرانی فەرەنسا ...

ئا.د.ع

هەفتەی ئایندە جێگری سەرۆکی تانزانیا سەر لە عیراق ئەدات

لەکۆتایی هەفتەی ئایندەدا بەرێز عبود چومبی جێگری سەر کۆماری تانزانیا بەسەردانێکی رەسمی دێت بۆ عیراق . وە رۆژی ٢٦-١١ ئەم بەیاننامەیە بڵاوکرایەوە :-

لەسەرداخوازی کاك طه محیی‌الدین معروف جێگری سەرکومارو لەپیناوی پتەو کردنی پەیوەندی دۆستانە لە نێوان کوماری عیراق و کۆماری یەکگرتوی تانزانیادا کاك عبود چومبی جێگری سەرکۆماری تانزانیا لە ریککەوتی ٢٠-٢٤ی ذی‌القعدەی ساڵی ١٣٩٤ی کۆچی بەرامبەر بە ٥-٩ کانونی‌یەکەمی ١٩٧٤ی زایینی سەر لە عیراق ئەدات .

شۆرشگێرانی عوممان پێنج سەربازی دوژمنیان لەناو بردوە

عەدەن : ئا.د.ع : هەفتەی رابوردوو شۆرشگێرانی عوممان هێرشێکی دلێرانەیان بردە سەر هێزەکانی دوژمن لەژووروی صرفیت لە هەرێمی ظفاردا . وە لەو هێرشەدا پێنج سەربازی دوژمن کوژران و بریندار بوون و حەوت سەنگەریشی لێ کاول کرا .

بەخشینی گیراوە سیاسیەکانی زائیر

کنشاسا : ئا.د.ع : رۆژی ٢٦-١١ بەرێز موبوتو سیسی سوکو سەرکۆماری زائیر بڕیاری بەخشینی هەموو گیراوە سیاسی‌یەکانی دەرکرد .. ئەو بڕیارەش ئەو سیاسیانە ئەگرێتەوە کە لەدەرەوەی کینشاسان و لەپاشەملەدا حوکم دراون .

واشنتۆن : ئاژانسەکان :رۆژی ٢٥-١١ یوثانت سکرتێری گشتی پێشوی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتوەکان لە تەمەنی (٦٥) ساڵی‌دا بە نەخۆشی شێربەنجە - سرطان - کۆچی دوایی کرد .

یوثانت ماوەیەکی زۆر بووتووشی ئەو نەخۆشیە ببو ، وە رۆژی ٢٣-١١ بورایەوەو لە خەستەخانە عەمەلیاتیان کرد بەڵام سودی نەبوو کۆچی دوایی کرد .

یوثانت خەڵکی بۆرمایەوسێیەمین سکرتیری گشتی ئەو رێکخراوە بوو ، لە ٣٠ی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٦٢ ئەو ئەرکەی پێ سپێردراو لە ساڵی ١٩٧١ لەبەرنەخۆشی دەستی لێ هەڵگرت . ئەوەی شایانی باسە (تریجفی لی) کە خەڵکی نەرویجە لە ساڵی ١٩٤٣ یەکەم کەسی بوو کە ئەو کارەی پێ سپێردراو لە ساڵی ١٩٥٣داگ هەمەرشۆلد کە خەڵکی سویسرایە دووەم سکرتێری گشتی ئەو رێکخراوە بوو . سێیەمیشی یوثانت بوو کە رۆژی دوو شەممەی رابوردو کوچی دوایی کرد .

insitut kurde de paris

وەرگردنی نوێنەری رەگەزپەرستانی

ئەمجارەش لەبارەی «تەنگوچەلەمەی» نەوتەوە !

insitfut kurde de paris

نۆرمان بثیۆن شەهیدی رێگای نێو نەتەوەیی پرۆلیتاریایە !

نۆرمان بثیۆن پزیشکێکی بەناوبانگی گەلی کەنەدا و ئەندامی پارتی کۆمۆنیستی کەنەدابوو ٠٠ لەسالی ١٩٣٦ بەناو ناگر بارانو تەقرتۆقو گوللەباراندا خۆی ئەگەیاندە جەبهەکەو بریندارەکانی دەرمان ئەکرد وە بەپیریو لاوازێتی-یەوە خوێنی خۆی ئەدا بە بریندارەکان ٠٠ بثیۆن تەیوب « بەڵامەوە گرنگ نیە پشمو بدەم یان نەیدەم بەنگو گرنگ ئەوەیە ئەم گیانانە لە مردن رزگاربکەین » ٠

سڵی لە مردن نەئەکردەوە هەمیشە ئامادە بوو خۆی لە پێناو خەڵکیدا بەخت بکات ٠٠ لەم بارەیەوە بثیۆن ئەڵێ:- شۆرشگێڕگیان پاراستنی خۆی ناخاتە ریزی یەکەمەوە ٠٠ من ئەگەر وام بکردبایە ، نە ئەهاتم بۆ چین ، کاتێ فاشیزم لە ناوئەبەین ئاسودەیو ئاسایشی راستەقینە جێگیر ئەبێ ٠ بثیۆن مرۆڤێکی سادەو خۆ بە گەورە نەزان بوو ، ڕێی دەستی بەئیش کردن کرد ، لەهەر جێگایەك شەڕی گەرمی تیادا هەڵیگیرسایە بەیەلە بەناو ناگر بارانو تەقرتۆقو گوللەباراندا خۆی ئەگەیاندە جەبهەکەو بریندارەکانی دەرمان ئەکرد وە بەپیریو لاوازێتی-یەوە خوێنی خۆی ئەدا بە بریندارەکان ٠٠ بثیۆن تەیوب « بەڵامەوە گرنگ نیە پشمو بدەم یان نەیدەم بەنگو گرنگ ئەوەیە ئەم گیانانە لە مردن رزگاربکەین » ٠

سڵی لە مردن نەئەکردەوە هەمیشە ئامادە بوو خۆی لە پێناو خەڵکیدا بەخت بکات ٠٠ لەم بارەیەوە بثیۆن ئەڵێ:- شۆرشگێڕگیان پاراستنی خۆی ناخاتە ریزی یەکەمەوە ٠٠ من ئەگەر وام بکردبایە ، نە ئەهاتم بۆ چین ، کاتێ فاشیزم لە ناوئەبەین ئاسودەیو ئاسایشی راستەقینە جێگیر ئەبێ ٠ بثیۆن مرۆڤێکی سادەو خۆ بە گەورە نەزان بوو ، ڕێی

ناخۆش بوو مامەڵەی تایبەتی لە گەڵ بکەن بۆیە نامەی بۆ سەرۆك ماو تووسیو داوای کردکە وەکو هەموو سەربازێکی تایبەتی سەیری بکرێ ٠

کاتێ پەنجەی هەوی کردو ئازار زۆری بۆ هێنا سور بوو لە سەر ئەوەی ئەیبڕێ بچێتە ریزی پێشەوەی جەنگ ٠٠ وە کە ڕێگای ئەمەیان نەئەدا ئەیوت : وەکو شتێکی ئاسایی وا دەگمەن سەیرم مەکەن ٠٠ من بۆ ئیشو خزمەت کردن هاتوومەتە ئێرە ، ئەبێ وەکو هەتره لۆز بە کارم بهێنن ٠

وردە وردە بریندەکەی ئەشەنەی کرد تا گەیشتە ئانیشکی ٠٠ لاواز بوو ٠٠ ئازاری زۆر بوو ٠٠ پزیشکی تایبەتیان بۆ هێنا بەڵام بێ سوود بوو ، پێشنیازیان کرد قۆڵی ببڕنەوە بەڵام بثیۆن ڕازی نەبوو ، وتی : « ئەمە هیچ سوودی نیە ، بڕوام پێتانە من هەر دوو دەستم لە پێناو ژیاندا ئەبەخشم ٠ بەڵام ئەسەلەکە دەستم نیە بەڵکو خەباتی زۆر لە دەوری ئەو کۆمپانی پیشەسازی نەمەریکا (فۆرد)ی بەناوبانگ کە سێیەم کۆمپانیە لەفرۆشتندا بۆ ئەمریکا (کرایزلر) کە ئەویش لە ساڵی ١٩٧٣ نزیکەی دوانزە ملیار دۆلار فرۆشتنی بوە ٠٠ وولاتەکانی ئەوت لە ساڵی ١٩٧٣ دا زیادی کردوە (٥ر٦٤) ، وە پەشی لەسەدا (٥ر٥٣) زیادی کردوە ئەمەریکا (٥ر٦٤) ، وە پەشی لەسەدا (٢ر٥٣) زیادی کردوە !! وە قازانجی کۆمپانی « ئولف ئویل » لە ساڵی ١٩٧٣دا (٩ر٣٠٦) زیادی کردوە ! لە پاشا گۆڤاری « فۆرچن » ٥٠٠ کەسی تریشی بەشی وولاتە یەکگرتوەکانی ئاسیاو ئەمەریکای لاتینیە ٠٠ هیچ کۆمپانیەکی تر لەم دوو ناوچەیە زیادی نەکردوە ٠

لە گەڵ ئەوەی شتێکی ئاسان نیە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراو هەبێت سەرمایەکی راستەوخۆی کۆمپانیەکانی وولاتە یەکگرتوەکانی ئەوت لە ساڵی ١٩٧٣ دا ، (٥ر٨٤)و (٥ر٩٧) و هەزار کۆمپانی لە ئەوت (٥٠) و هەزار کۆمپانی لە ئەوت (٥ر٧٢) ئەمەش زۆرباش قازانجان زیادی کردوە !!

« بڕووبیانووی دڵەکانی ئۆتۆمۆبیلیش »

کۆمپانیەکانی ئۆتۆمۆبیلیش هەر وەکو گۆڤاری ناوبراو دەری خستوە فرۆشتنی هەزار زۆریان پیشەسازی نەمەریکا (فۆرد)ی بەناوبانگ کە سێیەم کۆمپانیە لەفرۆشتندا سەرمایەداری گەورەکان) بەشی وەکو گۆڤاری « فۆرچن » دەری خستوە کە قازانجی کۆمپانیەکانی ئەوت لە ساڵی ١٩٧٣ دا (٢ر٥٣) زیادی کردوە ئەمەریکا (٥ر٦٤) ، وە پەشی لەسەدا (٢٠) ، وەبەشی وولاتەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە ژن لە ئەوت تەنیا لە سەدا (٥ر١) ، وە هەموو ئەمەریکا لە سەدا (٢) وە لە سەدا (١٢)ەکەی تریشی بەشی وولاتە یەکگرتوەکانی ئاسیاو ئەمەریکای لاتینیە ٠٠ هیچ کۆمپانیەکی تر لەم دوو ناوچەیە زیادی نەکردوە ٠

لە گەڵ ئەوەی شتێکی ئاسان نیە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراو هەبێت سەرمایەکی راستەوخۆی کۆمپانی

شیخ محەممەدی خاڵ

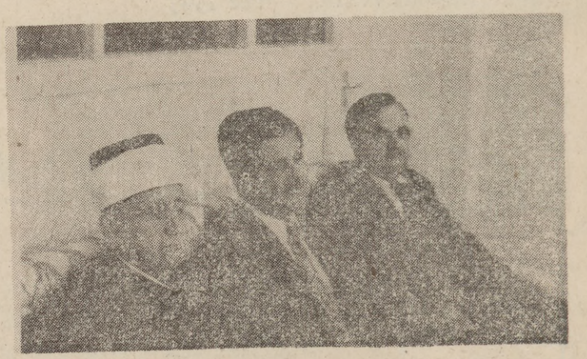

رۆژی ٢٠-١١-٩٧٤ مامۆستای بەڕێز شیخ محەممەدی خاڵ تەشریفی هێنا بۆ دەزگای هاوکاری و ئێمەش ئەم دەرفەتەمان بە هەل زانی و پرسیارمان لێ کرد هۆی هاتنتان بۆ بەغدا چی یەو چیتان بە دەستەوەیە ؟

لە وەڵاما فەرمووی : (هۆی هاتنم بۆ بەغدا سەبارەت بە ئامادە کردن و چاپکردنی فەرهەنگەکەمە ، چونکە وەکوو ئەزانن بەرگی یەك و دووم چاپ وبڵاو کردۆتەوەو بەرگی سێ و چواری ماوە ، ساڵێکە سەرومڕ خەریکی گەڵاڵە کردنی ئەم دوو بەرگەم ، لە وشەی قافەوە ئەیگرێتەوەتا تەواو ئەبێت ، دەوروبەری ٣٠ فۆرمە ئەبێت و نیازم وایە هەر دوو بەرگەکە بە یەك کتێب دەربکەم ، لە زۆر لاوە ، بە تایبەتی لە ئەوروپاوە ، بە گەرمی داوام لێ ئەکرێ کە بۆ تەواو کردنی فەرهەنگەکەم ، ئا زوو بەرگی ٣ و ٤ بخەمە ژێر چاپەوە درەنگە ، منیش بۆ تەواوکردنی پرۆژەی فەرهەنگەکەو خزمەتی ئەدەب و رۆشن بیری و کتێبخانەی کوردی و جێبەجێ کردنی ئاواتی رۆشن بیرانی دڵسۆزو تا خۆشم لە ژیانا ماوم ، بەم ئەرك و کارە هەڵئەستم و دەستم دایە چاپکردنی ئەو دوو بەرگەی کە ماوە ، لەم روەوە کۆڕی زانیاری کورد دەستی یارمەتی بۆ درێژ کردوم و بە یارمەتی کۆڕ چاپ ئەکرێت ، شوێنی چاپکردنەکەشی هەر لە سلێمانی ئەبێ تا خۆم بتوانم راستەو خۆ سەرپەرشتی چاپ و راست کردنەوەی هەڵەو ناتەواوی چاپی بکەم ، پاش ئەم هەنگاوە ، هەنگاوی دوەمم چاپکردنی کتێبی « ناڵەی دەروون »ە بە چوار بەرگ ، سێ بەرگی کوردی و یەکێکی عەرەبی یە .. (ناڵەی دەروون) بریتی یە لە کۆمەڵە وتارو نووسینێکی بڵاو کراوەی خۆم لە گەلاوێژو گۆڤارو رۆژنامەکانی تردا ، جگە لە زۆر وتارو نووسینی بڵاو نەکراوەم کە تا ئیستا لە شێوەی دەست نووسدا ماون و رووناکی چاپیان نەدیوە ، بەشی عەرەبیەکەش زۆرتر ئەو نووسینانەن کە لە گۆڤاری (کۆڕی زانیاری عیراق) دا بڵاوم کردونەتەوە . سێ یەم هەنگاوم کۆمەڵە وتارێکی کوردی و عەرەبی یە کە بۆ خوێندنەوە یان لەسەر مینبەری مزگەوتەکانی کوردستان لە نویژی هەینی دا ئامادەم کردوون و زۆر کاروباری ئایینی و کۆمەڵایەتیم تیا روون کردوونەتەوەو نزیکەی ٣٠٠ لاپەرەیەك ئەبن ئەگەر چاپ بکرێن .

ئێمەش بەم بۆنەیەوە ئەو پەڕی رێزو سوپاسمان پێشکەش بە مامۆستا خاڵ ئەکەین کە لەم تەمەنی حەفتا ساڵی یەدا ، وەك لاوێکی خوێن گەرم ، کەوتۆتە خۆی و بێ وچان خەریکی نووسینەوەو ئامادە کردن و بەراوردو سەرپەرشتی چاپ و بەرهەم هێنانی پوختەو پاڵاوتەی بیرو زانین و شارەزایی خۆیەتی تا ئەو پرۆژانەی خۆی نەخشەی کێشاون و دەست نیشانی کردوون بە ئەنجامیان بگەیەنێت و لەم ریگا پیرۆزەوە خزمەتی پێویست بە ئەدەب و رۆشن بیری نەتەوەی کوردمان پیشکەش بکات .

حەمدی بەگی بابان

یەکێکە لە کوردە خوێن گەرمە دڵسوزەخاوەن رەوشتە بەرزەکان کە ئینگلیزەکان ویستیان بیکەن بە حوکمدار ، بەڵام ئەم سەری بۆ دانەنەواندن و ملی بۆ شۆڕ نەکردن ، چۆن ؟

دوای بە سەرچوونی حوکمی شیخ مەحموودی حفید کە یەکەم جار لە مانگی تشرینی دوهەمی ساڵی ١٩١٨یەوە خایاند تا حوزەیرانی ١٩١٩ ، ئیتر ئینگلیزەکان کاروباری ناوچەی سلیمانیان یەکسەر گرتە دەست خۆیان ، مێجەرسۆن (حاکمی سیاسی) بوو ، هەر خۆی حساب بوو ، بەڵام لەهەمولایەکی دەرەوە ئاگری شۆرش لە بەرپا بووندا بوو . بگرە لە هەندێك جیگا کڵپەشی سەند بوو ، لە روسیا شۆرشی ئۆکتوبەری مەزن رەگی داکوتا بوو ، لە وڵاتانی عەرەب ، شۆرشی گەورەی عەرەب و لە تورکیا جوڵانەوەی کە مالیەکان ، هەمو دەستیان پێ کرد بوو . ئەمانە هەموو کارێکی وایان بەخشی کە ئاگری شۆرشیش لەکوردستاندا هەڵبگیرسێ . ئەوە بوو لە کفری (برایم خانی دەڵۆ) دژی ئینگلیزەکان هەستا ، هۆزەکانی ناوچەی سلیمانی کەوتنە جموجوڵ و شارەکانیش تاویان سەند .

لە لایەکی ترەوە سیاسەتی ئینگلیزیش بەرەو نابووت بوون ئەچوو . ئەمانە وایان لە بەکرێ گیراوەکانی ئیمپراتۆریەت کرد کە بیر لە پێك هێنانی کار گێڕیەکی راستەو خۆ بکەنەوە لە کوردوستانداو لە ژێر دەستی خۆیاندا . داوایان لە سەید تەهای شەمزینی کرد کە ئەمەیان بۆ جێبەجێ بکات ، ئەو بۆی نەکردن و خۆی نەدا بە دەستەوە ، دوای ئەو ئاوڕیان دایەوە بەلای حەمدی بەگی بابانەوە کە یەکێك بوو لە کوردە گەورە ناسراوەکانی ئەوسای بەغدا ، ماڵەکەی شوینی کوبونەوەی کوردەکان بوو ، خۆشی خاوەنی دەولەت و سامانێکی زۆر بوو کە لە باوکیەوە بۆی بە جێ مابوو .

حەمدی بەگ کۆری حەمە پاشای (خدیو) کوڕی سلیمانی پاشای کوڕی ئەورەحمان پاشای بابانە . حەمدی بەگ ئەوکاتەی کە رووی ئەم ئیشەی لێ نرا تەمەنی لە دەوری پەنجا ساڵاندا بوو ، لە کاتی خۆیدا لە ئەستەمبول گەورە بوبوو ، قوتابخانەی موڵکی سڵطانی لەوێ تەواو کرد بوو ، زمانەکانی ئنگلیزی وفەرەنسی باش ئەزانی ، زیرەك و راست و قسە لە روو وریا بوو . پەیوەندی لەگەڵ (کۆمەڵەی سەربەستی - استقلال -)دا لە رێی خوا لێخوشبوو رەفیق حیلمیەوە هەبوو ، تاکو بریار وا بوو ببێ بە سەڕوکی ئەم کۆمەڵەیەش ، هەروەها بەینی لە گەڵ کوردە دڵسوزەکانی ئەو ساشدا هەبوو وەك خوا لێخوشبوان سەی ئەحمەدی بەرزنجی (مەرەخەس) و عیزەت بۆبچی و زۆری تر .

ساڵی ١٩٢٠ حەمدی بەگ هەستا چو بۆ سلیمانی ، ئەوساش میجەرسۆن لەوێ حاکم بوو ، لە وێوە هەستا چو بۆ پشدەرو رانیەو هەلەبچەو پێنجوین ، کە لە سلیمانی بوو بریار وا بوو لە ماڵ عەزمی بەگی بابانی خزمی دابەزێت ، بەڵام لە دواییدا لە مالی ئەورەحمانا غای ئەحمەد پاشا جێگای بۆ چاك کرا لەوێ میوان بوو . دوای ئەوەی حەمدی بەگ گەرایەوە بۆ بەغدا ، ئەویش لە تاقی کردنەوەدا دەرنەچوو ، رای ئەو لەگەڵ خواستی ئنگلیزەکاندا و ئەو شتانەی داوایان لێ ئەکرد ، بەینی زۆر بوو ، حەمدی بەگ هەرگیز نەیئەویست ببێت بە بووکە سەما کەرە ئنگلیزەکان بە ئارەزووی خۆیان یاری پێ بکەن لەبەر ئەمانە لەگەڵ ئنگلیزدا نەك هەر رێك نەکەون ، بەڵکو تێکیش چوو لەگەڵیاند ، ئەوانیش مەلیك فیصل یان لێ هان دا ، ئەو ، بوو هەر چی زەوی و زاری ناوچەی (حارثیە)ی ئیستا هەیە لە بەغداو دەورو پشتی کە هەمووی هی ئەو بوو ، لێیان داگیر کردو خۆشیان دوور خستەوە بۆ لەندەن . لە سەر ئەو ملکانەی چەند جار محکمەی لێ کرتن و محامی ئنگلیزی لە لەندنەوە هێنا بێ سوود بوو ، ئەویش ناچار لە لەندەن مایەوە لە کاتی شەڕی گشتی دوەمدا ، ئەوەندە دەستی کورت بوو ، مامۆستا توفیق وەهبی بەگ ئەفەرمۆی کە هەر بە پۆلکەی ناو قوتو ژیاوە ، لە ژورێکدا کە رایەخی نەبوو ، لەگەڵ ئەوانەشدا چەند جار خزمە دەست رویشتوەکانی ئەوسای بەغدای وەك جەلال بابان و جەمال بابان و خزمەکانی کەی ویستویانە یارمەتی بدەن ، لە هیچیانی قبوڵ نەکردوە .

خوالێخوشبو عەباس عەزاوی نوسیویەتی ئەڵێ : کەوا رۆژی ٢٤-١١-١٩٦٠ لە لەندەن فەرمانی خوای بەجێ هێناوەو ئەڵێ : حەمدی بەگ مێژوو ناسێکی شارەزا بوو ، ئاگای لە روداو هەبوو ، زۆر خەریکی مەسەلەی کورد بوو ، کە بە شێوەیەکی رێك و پێك لە ئەوەلەوە بیهۆنێتەوە . هەروەها مامۆستا عەزاوی لە بابەت هاتنە دنیای حەمدی بەگەوە ئەڵێت کە گوایە لە ساڵەکانی حەفتای سەدەی نوزدەهەمدا بوە .

پێم وایە باشی بۆ نەچووە ..

وتاری پێنجەم :

لەوتاری پێشوودا نووسیبووم دێمەوە سەرئەوباسەکە داخوا « ئەدەب دیاردەی قۆناخەکانی خەباتی گەلە » وەك دوکتور قاسملوو دەڵێ ، یان ئەم قسانە « کۆنن و خۆخەڵەتاندن و خۆلە خشتەبردنن » ، وەك مامۆستا دڵشاد محەمەد ئەمین دەفەرموێ .

بابزانین هەرئەوەندە بەسەکە ئەدیب بڵێ : « هەزار نەعلەت لە گێتی یەکی بێژن ، لە گێتی یێکی بێجوانی و نازداری و شیرینی » ؟ (لێرەدا ببوورن ، تالەبیرم نەچۆتەوە با ئەم پرسیارە لە کاك دڵشاد بکەم ، داخوا لەباری رێنووسی کوردیەوە لەم دوو گێتی یەکامەیان راستە؟) ئەدیبی کورد دەبێ نەعلەت لە دنیای کۆیلەتی و ژێردەستی و بەشخوراوی بێدەستەڵاتیش بکا ؟ داخوا ئەدیب و شاعیرانی کورد دەبێ وەك هێندێك لە شاعیرانی ئاخری سەدەی ١٩ و سەرەتای سەدەی بیستەم ، تەنیا بە بەژن و باڵای رێك و لەبارو دیدەی مەست و پرشەنگداری یار هەڵابڵێن و لە تەعریف و تەوسیفی خاڵ و خەت و کوڵم و لێوو چاوو برۆو گوڵ و گوڵزارو پیاڵەی مەی شنەی شەماڵ و ئاسۆی جوان و تریفەی مانگ و ئەستێرەکاندا قەڵەمی خۆیان وەکاربخەن ، یان وێڕای پاراستنی ئەم شێوەیە ، ئەرکی دیکەشیان لەسەر شانە ؟ ئەرکی روون کردنەوەی کۆمەڵانی خەڵك ئەرکی هاندان و رێ نوێنی بۆ مەیدانی خەبات و تێکۆشان ، ئەرکی هەوڵدان بۆ رزگاری و ئازادی ، ئەرکی زیندوو کردنەوەی رێبازی حاجی قادری کۆیی .

شاعیرو ئەدیبی نەتەوەیەك کە لە دوایی یەکانی سەدەی بیستەمدا ، لە هەموو مافێکی نەتەوایەتی بێبەشە ، زمانی زکماکی لێ قەدەخەکراوە ، نەتەوەیەك لە ژێر ستەمی نەتەوایەتی و سیاسەتی تواندنەوەدا پشتی چەمیوە ، چۆن دەتوانێ وەك کاك دڵشاد دەیەوێ ، تەنیا باسی « نازداری و شیرینی و جوانی » بکاو هەر بە « لەعنەت لە گێتی یەکی بێژن » فیکرو قەڵەم و هونەری خۆی بەستێتەوە ؟

بەڵێ ، شۆخی و نازداری و لەباری و دیمەنەکانی تەبیعەت هەموویان جوان دڵگر هەست بزوێن و دڵڕفێنن . بەڵێ دنیای بێجوانی و بێژن (بەڵام ژنی جوان !) لەعنەتی لێ بێ . لەم بارەوە لەگەڵ کاك دڵشادم . بەڵام ناتوانم لەوبارەوە لەگەڵی بم کە وشەی ئازادی و ماف و خەبات و رزگاری و نیشتمان و نیشتمان پەروەری و ... بەکۆن بزانم . لام وایە جوانی و دڵگری تەبیعەت و بەژن و باڵای یارو دڵبەر شۆخ و نازدارو (گێتی بەژن و بێژن) ، هەموویان بەبێ ئازادی و بەبێ رزگاری و سەربەستی بێتام و بێ نرخن . مامۆستا هێمن لە بەستەی « شەنگەبێری »دا دەڵێ :

« جیا بوونەوەت دەردە ، بەڵام تۆش دەزانی تامی نیە
ژوان و شەوڕاوو دڵداری ، رازو نیازی بە دیلی »

چۆن دەتوانم لە گەڵ ئەوەبم کە شاعیرو ئەدیب و رەخنەگری کورد ، لە دنیای بێبیرو باوەڕی و بێئیلتیزامی و رارایی و وازوازی دا بسووریتەوە . چونکە ئەدیبە ، ئیتر « بەرهەمە ئەدەبیەکەی » نابێ بەلای سیاسەتەوە بچێ . چونکە ئەدیبە ئیتر چکاری بەوەیە کە نەتەوەکەی دەچەوسێتەوەو ژێردەست و بێکەیان و بێقەوارەیە . چونکە ئەدیبە چکاری بەمافی ئازادی و نیشتمان و نیشتمان پەروەری داوە . ئەدیبە با شێعر بڵێ و باسی جوانی و لەباری و شۆخ و شەنگی و نازداری بکا ، چکاری بەسیاسەت و خەبات و تێکۆشانە . زۆر جێگای داخە کە رووناکبیری نەتەوەی کورد لە دنیای ئەمرۆدا ئەم بیروباوەڕە لەنێو ئەدەبی کوردیدا بڵاو بکاتەوە و شانازیشی پێوە بکاو بڵێ :

« ئەمن دەیڵێم و بێباکم » !

ماوەیەك لەمەوبەر چەند ئەدیب و شاعیرو هونەرمەند لە ئێران گیران و دووانیش گوللەباران کران . بەوە تاوانبارکرا بوون کە باسی سیاسەتیان کردوە . رێژیم بەوانی دەگووت ئێوە ئەدیبن ، چکارتان بەسیاسەت داوە . لەسە ئەو هەموو دیمەنی جوان و دنیای رەنگاوڕەنگ و جوانی و لەباری ژن و تام و خۆشی ژیان ڕا ، بۆچی خۆتان گومڕا کردوەو باسی سیاسەت دەکەن ؟!

دیارە کاك دڵشادیش بۆ شاعیرو ئەدیبی کورد ئەو رێبازەی دەوێ . بەڵام هێمن ئەو شاعیرەنیەو تەنیا ئەو رێبازەشی نەگرتووە هێمن ئەو شاعیرە نیە کەکاك دڵشاد دەیەوێ و دەڵێ : « لەگەڵ ئیحساسی ژیاوم و ئاگاداری جۆری دروست بوونی شێعرەکانی بووم » .

باسەرێك بە نێو « تاریك و روون » دا بسورێینەوەو چاوێك بە شێعرەکاندا بخشێنین . بزانین چۆن بە ئاشکرا ئەم راستیە دەردەکەوێ کە ئەدەب دیاردەی قۆناخەکانی خەباتی گەلەو پێوەندیەکی تەواوی بەژیانی شاعیرو پلەی پێگەیشتنی کۆمەڵ و رادەی ژیان و خەباتی گەلەوە هەیە . ئیتر ئەوە تەنیا قسەو بیروڕای دوکتور قاسملوو نیە ، ئەوە رەوتێکە کە دیوانی هێمن بەتەواوی لەگەڵی رێك دەکەوێ . کورد گوتەنی یەزد دوورە گەزنیزیکە . ئەوە دیوانەکەمان لە بەردەستەو بزانین چۆنە ؟ :

ساڵی ١٩٤٢یە ، کۆمەڵەی « ژ . ك » تازە دامەزراوە . هەوەڵین شێعری هێمن (کوردم ئەمن) بڵاو دەبێتەوە . هەر چەند لەو کاتەدا گەنج و هەرزەکارو شایی بەجۆ دەوڵەمەندیشە ، کە ئەوانە هەموویان بۆ کوڕێکی لاو لەسەردەمێکی تایبەتی ئەمان دا زۆر گرینگن ، بەڵام شاعیر چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ وەلادەنێ و ئاشقی کێوو تەلان و بەندەن و بەردی نیشتمانەکەی دەبێ و لە زنجیرو تەناف و دارو بەند ناترسێ و هێشتا دەڵێ : « کوردم ئەمن » .

هەر لەو ساڵەدا شاعیر « وتووێژی کورو کچ » ێك دەگێڕێتەوە . ئەگەر بیروڕای کاك دڵشاد بسەلمێنین ، دەبوایە ئەم وتووێژە تەنیا باسی ئەوین و دڵداری و خۆشەویستی و وەرەو مەکەو ئەیەرۆو ماچ و مووچ و دەسبازی بایە . بەڵام وتووێژی ئەم کیژو کورە لەو قۆناخەی خەبات و ژیانی کوردەواری دا بەپێچەوانەی ئەمەیە . کچ دەڵێ :

« دیلی ، ژێردەستی ، ئاسیری ، تاکی ؟
رووتی ، نەداری ، فەقیری ، تاکی ؟ »
« وەرە مەیدانێ لەرێی نیشتمان
بکە قوربانی سەرو ماڵو گیان »

کوڕ چی پێ دەڵێ ؟

« کچی هەمووکەس ئیمڕۆ سەربەستە
هەر هەقی کچی کوردە پێپەستە
لە کۆین (ژاندارك) هەستە رەنگ مەردان
دوژمن وەدەرنێ لە خاکی کوردان »

ئەم قۆناخەی ژیانی گەل پێویستیەکی گرینگتر لە خۆشەویستی و حەزلێ کردن دەخاتەپێش کچ و کوڕی کوردی کە شاعیر بەهەق دەست نیشانی کردوە .

هەر لەو سەروبەندەدایە ، بیری ئازادیخوازی لە دژی دەرەبەگ و کۆنەپەرستی پەرەدەستێنێ . هێمن هەرچەند لە خۆی کورەئاغایەکی دەوڵەمەندیشە ، بەڵام لەو قۆناخەدا کوتانی دەرەبەگ و ئاغا بەهۆی پێشکەوتنی خەباتی رزگاریخوازی دەزانێ . « ئەمن دەیڵێم و بێباکم » دەهۆنێتەوە . لەبیرمەندلیش ئەم شێعرەیان لەبەرکردبووو لە کووچەو کۆڵانان دا دەیان گوتەوە :

« نیانە بیری سەربەستی
دەکەن فەخری بەژێردەستی
دەڕۆن هەروا بەرەو پەستی
ئەمن دەیڵێم و بێباکم »

هێمن وەك لە وتارێکی پێشوودا باسم کردبوو ، بۆ ئەم جۆرە بیرو باوەڕو نووسینە دەیکوت و بێباك بوو .

ساڵی ١٩٤٣یە . خەباتی گەلی کورد پەرەی گرتوە . کوڵ و گیاو چیاو کەژی کوردستانیش کەشاونەوە . بۆ ژێر دەستی کورد بەپەرۆشن و داخی دڵی خۆیان دەردەبڕن . شاعیر کوێ بۆ رازونیازی گوڵە مێلاقەو وەنەوشە رادەگرێ و ناچار دەبێ ئەو رازو نیازە تۆمار بکا کە مێلاقە دەڵێ :

ئەمن لە خاکی کوردی رواوم
بە ناوی ساردی کانی دێرازم
کورد وا هەژارن من هەژار ئەبم
ئەوان داخدارن من داخدار ئەبم

وەنەوشەش لەم داخ و پەرۆشەدا هاوبەشی دەکاو دەڵێ :

کەتۆ هەناوت بۆ کوردی بوەرەش
منیش بۆ کوردی سەرم نا لەهەش »

ساڵی (١٩٤٤)ە . گەلی کورد لە بەشێکی نیشتمانەکەیدا دەستەڵاتی گرتۆتە دەست . ئاڵای کوردستان لە مەهاباد هەڵکراوە . هێمن بەجۆرێك لەنێو دەریای خەبات و ئەوینی نیشتماندا نوقم بووە کە لەهیچ دەم و سەعات و خۆشی و ناخۆشیەکدا نیشتمانی لەبیرناچێتەوەو لە بەستەی « تۆم هەرلەبیرە »دا دەڵێ :

« لەشایی دا لە وەختی هەڵپەڕینا
لەخۆشی دا لەکاتی پێکەنینا
لەکۆڕی ماتەم و گریان و شینا
ئەمن
ئەی نیشتمان تۆم هەرلەبیرە »

بڕوانە ل -٧-

تاریك و روون
لە بۆچونێکی مرۆڤانە دا .

دڵشاد محەمەد ئەمین

« رۆژی شادی » ل -٦٨- شاعیر گوایێ باسی ئاڵای کۆماری مەهاباد دەکات کە پێکهاتوو بووەلە سێ رەنگ سوورو سێ و سەوز ، بێ لە وێنەی رۆژو گوڵەگەنمەکان و .. پاشان زۆر ساکارانە رەنگ و وێنەکان شی دەکاتەوە ، هەر ئەو جۆری شی کردنەوەیە سروشتی کۆمارەکەی ئەوسای کوردمان بۆ دەست نیشان دەکات ئینجا گەربڕوانینە « رێبەندان و شاعیر » ل - ٧٥ گفت و گۆیێك دەبینین لە نێوان « رێبەندان » و « شاعیر »دا ، گفتەو گۆیێکی زۆر سادەو رووکەشی ، شاعیر باسی هەموو خراپەکانی « رێبەندان » دەکات کە لەو مانگەدا ساردو تووشی و زەوی داپۆشرانەو .... هتد وە هەژاران لەبەر بێبەرگی چۆقەی دانیان دێت و گەرم نابنەوەو خواردنیان چنگ ناکەوێت .. کەچی شاعیر ئەو هەموو ئیعتیباراتانە کەنار دەخات وچش لەو هەموو خەڵکە دەکات بەرژەوەندی یان دەنێتە لاوەو بەرێبەندان دەڵێت :

(گیانی شاعیرت دەکەم بەقوربان)

دەزانن بۆ ؟ وە پۆزشتی شاعیر لەباوەڕی خۆیەوە چی یە؟ لە بەر ئەوەی لە مانگی رێبەندان - دا « پێشەوا » هەڵبژێردراوە بە سەرەك کۆمار ... وەکو هەڵبژاردنی پێشەوا بەسەرەك کۆمار کولێرەو گەرمی بێت بۆ سك و دڵی هەژاران و هیتەرێك بێت جەووی رێبەندان گەرم کاتەوەو زەوی رەش کاتەوە بۆ خەڵکی و مەڕوماڵات و فەلاحەت لە دوا دێڕی شیعرەکەدا دەڵێت:

(بمرێ دوشمنی کوردو کوردستان)

کە ئەوە نە شیعرەو نە هیچ بەڵکە لافیتەیێکە خەڵکی ساکار رۆژانی خۆ نیشان دانە سیاسێکان بەرزی دەکەنەوە نەك شاعیرێکی هونەرمەند کە پێویستە کادیرو رابەری رۆشنبیران و خەڵکە سادەکە بێت .

مادام هاتینە لای باسی هۆنراوەی لافیتەیی با بڕوانینە ل - ٧٨ - هۆنراوەی « **بژی دیموکرات** » مەگەر تەنیا لە هەڵبژاردنێك و خۆ نیشان دانێکی سیاسی دا ئەو پارتەی بۆی گوتراوە ناوی شیعری لێ بنێن ئەویش دوای ئەوەی ئەرکی خۆی بەجێ هێنا کەنار دەخرێت دەنا ئەوە نی یە کە ناوی شیعری لێ بنرێت و لە دیوانی شاعیرێك دا بڵاو بکرێتەوە کە لە بەرگەکەی نووسراوە «گوڵبژێرێك لە شیعرەکانی هێمن» گوایی ئەوە شیعرە ..!! نە هەر شیعر گوڵبژێری شیعریشە .. نموونەی تر هەر لەو جۆرە گوڵبژێرە کە دەبوا شاعیر خۆی رازی نەبوایێ لەو دیوانەدا چاپ بکرێن ل - ٨٠ - هۆنراوەی « رۆژی خۆشی » کە تەنیا گەڕاندنەوەی خوێندەوار بۆی سەری سووك دەکات لەهەموو لەسەر نووسینێك .. ئەو ئیلتیزامە پیرۆزو موتلەق و دەست لێ نەدراوە کە لای شاعیرو هەموو جۆرێکی تر لە خەڵکانی مولتەزیمی لەو جۆرە ، خاوەنەکانی تووشی هەڵەی وا دەکات کە رەنگە ئەنجامەکەی کەنارخستنی بەرژەوەندی ئەو خەڵکە زەبوونە بێت کە گوایێ مولتەزیمەکان خۆیان بۆ خۆش بەختی وان نێ دەکۆشن ..

لێرەدا داوای پێ ئیلتیزامی ناکەم .. کەسێك لە زمانی کوردی تێبگات دەزانێت روانینی من بۆ ئیلتیزام .. روانینێکی ووریایی و رووناك بیرانەیە کە لە ئەنجامدا ئیلتیزامەکە خۆی نەبێتە تەوقی عەزازیل وە بە شێوەیێکی کونترۆڵی لە یەك مەودا دا نەیێت و بچێت بێ ئەوەی باوەش بکاتەوە بۆ گۆڕرانەکانی ژیانی ئادەمیزاد لە ئێستاوە بۆ داهاتوو . ئیلتیزامێك بە هەر پارتێکی سیاسی یێوە بێت گەر لە بەر خاتری بەرژەوەندی پارتەکە .. بەرژەوەندی چینە زەبوونەکەی مرۆڤی پەنا دا ، من رەتی دەکەمەوە ، چونکە لەو باوەڕەدا نیم کە پارتێك بتوانێ پڕ بە پڕی چینێك کت و مت جێ بکرێتەوەو بە قەوارەی تەواوی رەوڕەوەی داخوازێکان رێگای پێشکەوتن و گۆڕران بگرێتە بەر تا سەر .

کە کۆماری مەهاباد بنیات نرا ئینجا خەمی بەردەوامی و گۆڕینی گوزەرانی ئەو خەڵکە بنیات نراو ، هەر یەکەو لە ئاستی خۆیەوە لەتێکی لە نەشئەی خۆشی و شادەمەرگی دا بوو لەتەکەی تری لە خەمی پرسیاری ئایا ئەم ژیانەمان دەگۆڕێت و راستە جارێکی دی ناچەوسێینەوەو داگیر ناکرێین .. بە تایبەتی گەر خەڵکی سادەو نەخوێندەوار وانەبووبن خۆ خاوەن هەستەکان وابوون کە هێمن یەکێکیان بووە ..!!

بەڵام لەگەڵ ئەو راستی یانەشدا ، چونکە ئیلتیزامە پیرۆزەکە لە گەڕدایە وە شاعیر پێویستی سەر شانی بووە گۆرانی بڵێت بۆ ئیلتیزامەکەی خۆی ، بۆیێ ووتوییێتی :

نەما داخ و پەژارەو ماتەم و خەم
زەمانی هەڵپەڕین و بەزمە ئیمڕۆ

« دوا رۆژی رووناك » ل - ٦٥ -

ئایا داخ و پەژارەو ماتەم و خەم نەما ؟!! گەر بە تەنیا مانگێك یان ساڵێك ئەوانە هەمووی نەمێنێ و ئەوە موبالەغەیێکی سیاسی نی یەو پروپاگەندەیێك نی یەو راستە « کە مەحاڵە شتی وا » کەواتە هەموو کتێبەکانی فەلسەفەی نوێ « مانەری دایلیکتیك » بە درێژایی دووسەدە بسووتێنن .

شیعرە سیاسێکانی شاعیر ئەو رووکاری یە سادەو موبالەغەو لافیتانەی لێ نابنەوەو دیسان دێڕی تری لەم جۆرە لە شیعرەکانی دا دەبینین :

(هەر بژی قازی رەئیسی جەمهوور)

« هەتاوی ئیقبال » ل - ٨٩ -

کە ئەو هۆنراوەی « هەتاوی ئیقباڵە »ش ل - ٨٩ - وەکو هۆنراوەکانی تری ئەم بابەتە شەکەت و کەنەفتە ، هەر وەکو چۆن هۆنراوەی « رەشەمە » ل - ٨٢ هەمان دەردی هەیەو ووشە ریزکردنێکی خۆ - نیشان دانی یە ..

بڕوانە ل : (٩)

institut kurde de paris

کۆنگرەی ئیسلامی جیهان لە بەغدا ئەگێڕێت

لە شوباتی ئایندەدا کۆنگرەی ئیسلامی جیهان لە بەغدا ئەگێریت وە لەم کۆنگرەیەدا وەفدی وولاتانی عەرەب و ئیسلامی بە سەرۆکایەتی وەزیرانی ئەوقاف بەشدار ئەبن ، بۆ لێکۆلینەوەی ئەو بەرنامەیەی دەربارەی مەسەلەی فەلەستین ، کە لیژنەیەك بە سەرۆکایەتی کاك نافع قاسم سەرۆکی دیوانی ئەوقاف ئامادەی کردوە .

وە ئەو بەرنامەیە کە لەم کۆنگرەیەدا باس ئەکرێت لە یانزە برگە لێك هاتووە ، کە ئەمانەن :

جێگای (بیت المقدس) لە ئیسلامدا ، دەوری ئیسلام بەرامبەر بەئاینە ئاسمانییەکان کردەوە خراپەکانی ، سەهۆنیەکان لە فەلەستیندا ، زایۆنیزم بزوتنەوەیەکی ، ئیمپریالیزمییە ، زایۆنیزم و جیاوازی رەگەزایەتی وە زایۆنیزم و تەماعە فراوان خوازیەکانی ، مزگەوتی (ئەقصی) دەوری ئیسلام لە شەری رزگار بووندا ، گرنگی راگەیاندن لە مەسەلەی فەلەستین و فەریقاو مەسەلەی فەلەستینیدا ، دەوری زانایانی ئیسلام لە پێناسینی مەسەلەی فەلەستینیدا .

وە ئەوەی شایەنی باسە لیژنەی ئامادە کردنی کۆنگرەکە داوای لە لێپرسراوە خاوەن پەیوەندیەکانی وولاتانی ئاسیاو ئەفەریقا کرد کە لەم بارەیەوە باس و لێکۆلینەوەکانیان ئامادە بکەن و بۆ سەرۆکایەتی دیوانی ئەوقافی بنێرن .

وە ئەو وولاتانەی کە جالیەی ئیسلامیان لێیەو وەفد ئەنێرن بۆ بەشدار بوونی لە کۆنگرەکە ئەمانەن : یەکێتی سۆڤیەت و فلیپین و هندستان .

پرۆژەی بۆری ئەسبەستی کەرکوك

لە وەزارەتی پیشەسازی بڵاوکرایەوە کە ئیشی ئەندازیاری مەدەنی پرۆژەی بۆری ئەسبەستی کەرکوك دەستی پێکرا ، وزەی بەرهەمی ئەم پرۆژەیەش لە ساڵێك دا ٢٠ هەزار تەن بۆری ئەسبەستی ئەبێت کە لەمێش ئاودان و کشتوکاڵ دا بەکار ئەهێنرێن .

وە بڕیار وایە ئەم پرۆژەیە لە کۆتایی ساڵی داهاتوودا تەواو بێت و کە بریتییە لە ١١٦ خانووی کرێکاران و ١٥ خانووی کاربەدەستان لەگەڵ چەند پرۆژەیەکی تایبەتی ئاوو کارەبا .

گوندی تازە بۆ جوتیاران لە نێوان کەرکوك و سلێمانی دا

ماوەیێك لەمەوبەر دەستکرابە دروستکردنی گەورەترین پرۆژەی نیشتەجێ بوونی جوتیاران لە نێوان کەرکوك و سلێمانیدا .

وە ئەم پرۆژەیەش لە ماوەی ٢٠ مانگ دا تەواو ئەبێت و هەشت یاخود نۆ ملیون دیناری تێ ئەچێت .

بەهۆی ئەم پرۆژەیەوە چوار هەزار ماڵە جووتیاری کەرکوك و سلێمانی نیشتەجێ ئەبن و هەموو جۆرە خزمەت گوزارێك لەوچوار هەزار خانووەدا کە بۆیان ئەکرێت تیایاندا ئەبێت ، هەر وەها لەو گوندانەدا کۆمەڵێك لە قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و ناوەندی و مەڵبەندی تەندروستی و گازینۆو بازاری تیادا ئەبێت و شەقامەکانی ناوەوەشیان قیرتاو ئەکریت و ئاوو کارەباشیان بۆ ئەبرێت .

بڵاوکراوەی رۆشنبیری نوێ

ئەمانەوێ بە خوێنەرانی ئازیزی رابگەیەنین کە هۆی دەرنەچوونی هەردوو ژمارەی رۆژی (١١-١١) و (٢١-١١)ی بڵاوکراوەی روشنبیری نوێ کەلەلایەن بەریوەبەرایەتی گشتی رۆشنبیری کوردی یەوە دەرئەچێ ئەوەیە کە بەبۆنەی تێپەربوونی ساڵێك بەسەر تەمەنی بڵاوکراوەکەدا لە ١-١٢دا ژمارەیەکی تایبەتی روشنبیری نوێ بە(٣٢)لاپەڕە دەرئەچێ و ژمارەی ئەمجارە بە ناوەرۆکێکی تێرو-تەسەل و هەمەرەنگ و شێوەو روخسارێکی رەنگین ئەبێ .. جا تکا لەخوێنەرانی بەرێز ئەکەین کە ئاگاداری ئەمە بن .

رۆشنبیری نوێ

سەرەتایەك لە فیلۆلۆژی زمانی کوردی

هەفتەی رابوردوو بەرهەمێکی تری بەنرخی مامۆستا محمدامین هەورامانی لەژێر ناونیشانی سەرەتایێك لە فیلۆلۆژی زمانی کوردی کەوتە بازارەوە ، بەرهەمەکە لەسەر ئەرکی بەرێوەبەرایەتی گشتی روشنبیری کوردی - وەزارەتی راگەیاندن چاپکراوەو لەبەرگێکی قەشەنگ و ناوەرۆکێکی تەسەل دایە کەبریتییە لەم بابەتانە :

- **کورتەمێژوویەکی زانستی زمان .**
- **زمان و ناونیشانی**
- **رەسەنی زمانی کوردی**
- **لێکۆلینەوەی بەراوردی**
- **دەنگ سازی (فۆنۆلۆژی)**
- **وشەسازی (مورفۆلۆژی)**
- **رستەسازی (سینتاکس)**
- **ناوی داتاشراو**
- **فەرهەنگۆکی زاراوەکان .**

مامۆستای نووسەر بەوبەر هەمە رەنگینەی کە لەبەرێکی لە کتێبخانەی کوردی پڕکردەوە دانەیەکی پێشکەش بە ئەرشێفی هاوکاری کردوە سوپاسی ئەکەین هیوای رەواجی ئەو شاکارەی بۆ ئەخوازین .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

- نەریمان -

ئەم هەفتەیەمان کە لە ٣٠ تشرینی دووەم تا ٦ی کانونی یەکەم ئەگرێتەوەو رێکەوتی ١٦ تا ٢٢ ذو القعدە هەروەها رێکەوتە لەگەڵ ٩ تا ١٥ی سەرماوزی کوردی ئەم روداوە گرنگانەی تیادا بووە :

روداوی کوردی :

لە ١ی کانونی یەکەمی ١٩٣٩دا یەکەم ژمارە گۆڤاری (گەلاوێژ) بڵاوکرایەوە ، ئەم گۆڤارە تا دە ساڵ خزمەتی وێژو زمانی کوردی کرد .

لە ٣ی کانونی یەکەمی ١٩٧٠دا لقی هەولێر لەیەکێتیی نوسەرانی کورد دامەزرا .

لە ٦ی کانونی یەکەمی ١٩٤٣دا یەکەم ژمارەی گۆڤاری ئەستێر بڵاوکرایەوە .

روداوی عیراقی و عەرەبی :

لە ٣٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ دا حکومەتی کۆنەپەرستی ئێران ئەم سێ دورگەی لەکەنداوی عەرەب داگیرکرد (تونبی گەورەو تونبی پچوك و ئەبی موسا) .

لە ٢ی کانونی یەکەمی ١٩٧١دا دەوڵەتی یەك گرتووی میرنشینەکانی کەنداوی عەرەب دامەزرا .

"٣٧" ملیۆن دینار بۆ چەند پرۆژەیەك

لیژنەی ئاراستەکردنی ئەنجومەنی نەخشەکێشان ٣٧ ملیون دیناری بۆ فراوانکردنی پرۆژەکانی پیشەسازی و گەشت و گوزارو چەند پرۆژەیێکی تر تەرخان کردوە .

بەم پارەیە خانەی حەسانەوەی حەدیثە فراوان ئەکرێت و خانوو لە ناوچەکانی گەشت و گوزار دا دروست ئەکرێن و پرۆژەی کارگەی کەرەسەی پاککردنەوە لە میسان پارەی زیادئەکرێت .

هەروەها دوو هێلی سۆدەو سیفۆنی کارگەی پیپس کۆلای بەغداو هێلێکی کارگەی حلەو هێلێکیش لە کارگەی (خلیج العربی) لە بەسرا دا زیاد ئەکرێن و کومپانیای گشتی درومان فراوان ئەکرێت .

وە لەو پارانە سەرمایە تەرخان ئەکرێت بۆ کارگەو پرۆژەی پێستەخۆش کردن و کارگەی جگەرەی هەولێرو کارگەی میوە لە قوتوکردن لە دهۆك و باقووبەو نعمانیەو کارگەی چیمەنتۆی سەماوەو کارگەی شوشە لە رمادی .

٢ ملیۆن و ١٠٠ هەزار دینار بۆ نەخۆشخانەی کەرکوك

لە پارێزگای کەرکوك بریاری دروستکردنی نەخۆشخانەیێك درا کە جێگای هەزار قەرەویلەی تیا دەبێتەوەو دوو ملیون و ١٠٠ هەزار دیناری تێ ئەچێت وە ئەم نەخۆشخانەیە لە بەشی چارەسەرکردن و هۆڵی عەمەلیات و ئەشیعەو موختەبەرپێك دێ .

وە لە لایێکی تریشەوە دەست بە دروستکردنی مەڵبەندێکی تەندروستی لە لەپارێزگاکە کراوە کە ١٠٠ هەزار دیناری تێ ئەچێت .

هەروەها چەند پرۆژەیێکی تەندروستی تریش بە (٥٦٨)هەزار دینار دروست ئەکرێت . کە نەخۆشخانەیێکی نەخۆشی سنگ و عەیادەیێکی پزیشکی لە پارێزگاکە دروست ئەکرێت وە شەش مەڵبەندی تەندروستی لەگەڵ پێنج لقی تر لە قەزاو ناحیەکانی پارێزگاکە دروست ئەکرێت . هەروەها دووعەیادەی پزیشکی لە قەرای توزخورماتوو حەویجەو مەڵبەندێکی تەندروستی لە ناحیەی پایزی و خانوو بۆ دکتۆران دروست ئەکرێت .

رێگای تازە لە کەرکوك

هەفتەی رابردوو قیرتاوکردنی رێگای شوان - تەق تەق لە پارێزگای کەرکوك تەواو بوو وە درێژی نەم رێگایە ٤٣ کیلومەترەو ٧٥ هەزار دیناری تێ چووە .

هەروەها چەند رێگایێکی تر لە قەزاوو ناحیەکانی پارێزگاکە ئەکرێتەوەو قیرتاو ئەکرێت و ١٦ ملیون و ٧٥٠ هەزار دیناریان نێ تەچێت . وە ئەم رێگایانە رێگای (توزخورماتوو - کفری و کەرکوك - قەرمز - قادر کرم و کەرکوك - تکریت و کەرکوك - فتحە)یە .

راپۆرتێك لە هەولێرەوە

١ - بێ ئیشی

وە نەبێ تەنگوچەڵەمەی بێ ئیشی کت و پڕ لەم چەند مانگەی دوایی دا دروست بووبێ ، بەڵکو زەمینەیەکی تایبەتی هەیەو بەشێکە لە باری ئاڵۆزاوی ئابوری کە لەمەو پێش چارەسەر نەکراوە . وە لەم دواییەش دا کۆچ کردن لەلادێ وە بەرەو شار پتر بووە .. ئەمە جگە لەوەی هەر لەسەرەتاوە پرۆژەی ئەوتۆی هەمیشەیی ئەوەندە نیە کەبتوانێ بێ ئیشی کەم بکاتەوەو تەنانەت ئەو پرۆژانەی هەشن لەبەرنەبوونی بەڵێندەر - قۆنتەراتچی - وەستاون .. جالەبەر ئەم هۆیانە بێ ئیشی شاری هەولێری گرتۆتەباوەش ، سەرەڕای ئەم هۆیانەش مەسەلەی رۆتینی دەزگاکانی دەوڵەت لەدامەزراندنی بێ ئیشەکان خۆی لەخوێندا تەگەرەیەکی گەورەیە! وە ئەو بێ ئیشانەی لەساڵی ١٩٧٣ لە (مکتب التشغیل) ناونووس کراون تائێستا زوربەیان ئیشیان بۆ نەدۆزراوەتەوە .. مەسەلەی چارەسەرکردنی بێ کاری ئەرکێکی بەپەلەی گشت لایەکە وە باری ئابوری و کۆمەلایەتی پێش دەخات .

٢ - تەنگوچەڵەمەی خانوو :

ئەتوانین بڵێین کە گیروگرفت و کەمی خانوو گرانی کرێ خانوو گیروگرفتێکی گەورەیەو تێکڕای شارەکانی وڵاتی گرتۆتەوە .. ئەمەش بێ گومان چەندین هۆی بنەڕەتی هەیە وەکو گرانی و کەمی کەرەسەی بیناو نەبوونی نەخشەو نزمی ئاستی ژیانی خەڵکی و گرانی نرخی زەوی و تەسکی سنوری شارەوانی شارەکان و کەمی ئەو خزمەت گوزاریەگشتی یانەی پێشکەش بەهاو وڵاتیان ئەکرێن لەو شوێنانەی زەوی لێ هەرزانە وەکو ئاوو کارەباو قوتابخانە خەستەخانەو قیرتاوی کۆلانەکان و دووری لە مەڵبەندی شارەکان .. جگە لەوەی کە تائێستا بەرێکوپێکی نەخشەیەکی فراوانی نیشتەجێ کردن جێبەجێ نەکراوە .. مەسەلەی خانوو دەست نەکەوتنی و گرانی کرێ لەم دواییەدا زیاتر وەزعی شاری هەولێری شێواندوەو وا پێویست ئەکات بە بەخێرایی مشوری بوخرێ .

٣ - دەزگای ترانسپۆرت :

گەورەو فراوان بوونی شارەکان و پیویستی ژیانی رۆژانە زیاتر پێویستی بە چالاکی دەزگای ترانسپۆرت (دەزگای هاتووچۆ) هەیە .. بەڵام بابزانین شاری هەولێر لەم رووەوە چۆنە .. لە شاری هەولێر ئیستا تەنیا ٢١ پاس هەیە کەچی پار ٢٥ پاس بوو ! دانیشتوانی شاری هەولێر نزیکەی ١٧٠ هەزار کەس دەبی و ئەوژمارەیەش بەلای کەمەوە پێویستی بە ١٥٠ پاس هەیە . لەلایەکی تریشەوە تاوەکو ئێستا ئوتوموبێلی هاتووچۆ بەپێی پێویست لە نێوان هەولێرو قەزاکانی دا مسۆگەر . نەکراوە .. ئەم مەسەلەیەش پێویستی بەچارەسەرکردنێکی خێرا هەیە .

٤ - بانقی رافیدەین

وەکو ئاشکرایە رۆژ بەرۆژ کۆمەلانی خەڵکی زیاتر ئیشیان بە بانقەکانی دەوڵەت نەبێ ئەمەش وا فەرز ئەکات کە ئەو بانقانە لقی تازەیان بو بکرێتەوەو پتر خزمەتی هاووڵاتیان بکەن . کەچی لە شارەکەی ئێمەدا نەك بانقی رافیدەین لقی تری نەکردۆتەوە بەڵکو ئیشی بانقی عوسمانی و رهون و بازرگانیش ئەکات و تاکە ئیشێکی بچکولە لەو بانقەدا بە سێ سەعات تەواو ئەبیت .. جگە لە بچوکی بنیای بانقەکە خۆی .

٥ - شارەوانی

دەزگای شارەوانی ، دەزگایەکە لە دەزگا هەرە گرنگەکانی میری کە راستەوخۆ پەیوەندی بە هەموو دانیشتوانەوە هەیە .. جا ئەم پەیوەندییە ئەرك و فەرمانێکی زۆری ئەخاتە سەر شان بەرامبەر بە شارو هاووڵاتیان ، هەرچەندە شارەوانی هەولێر ماندوە ، ئەرکی زۆرە ، بەڵام بودجەیەکی باشی بۆ تەرخان کراوە .. کەچی خەڵکی لێی رازی نین گەرەکی زەحمەت کێشان (کووران ، تەیراوە ، سەیداوە) پاك نین و خزمەتێکی ئەو تۆ ناکرێن و خەڵك ناچارن شۆستەو کۆلانەکان پاك بکەنەوە .. شوستەی سەر شەقامەکانیش خۆ هەر باسیان ناکرێ لەبەر تەنگەشکاو تایەی فڕێ دراو بۆدیە شکاوی ئوتوموبیل رێگای روێشتنی خەڵکی نیە .

٦ - شیرو کەرەو پەنیر !

ئەمەش سەرباری گیروگرفتەکانی تر ، خەڵکی هەژاری نارەحەت کردووە .. تا ئێستاش چارەسەرێکی ئەوتۆی بۆ دانەنراوە .. دەزگای ئەلبانی هەولێر کە ئەو خواردەمەنی یانەی سەرەوە لە بەغدا ئەهێنێ بە سەر چەند دوکاندارێکی (تایبەتی دا) دابەشی دەکات .. ئەم چەند دوکانەش بە ئارەزوی خۆیان بەسەر چەند کەسانێکی تایبەتی دا دابەشی ئەکەن و خەڵکی تریش لێی بێ بەش ئەبن و دەستیان ناکەوێت . ئەمانە بە کورتی چەند گیروگرفتێکی شاری هەولیر بوون .. چاوەڕوانی چارەسەرکردن ئەکەن .. وە ئومید ئەکەین کە بتوانین لەمەولا زیاتر ئەم کەموکوریانە یەکە یەکە لەگەڵ پیشنیازەکان مان بو چارەسەرکردنیان بخەینە پیش چاوی هاو ولاتیان وکاربەدەستانی میری .

پەیامنێری هاوکاری

لاپەرەیەکی شاراوە لە مێژووی کورد

معروف قەرەداغی

راستە ئەڵێن بیری منداڵی تیژە . لەیادمە لەساڵی ١٩١٩دا کەشەڕ لەنێوان شیخ محمودی نەمرو ئینگلیزدا دەستی پێکرد ، ئەوەبوو لەرۆژی ١٩ی حوزەیرانی ١٩١٩دا شیخ محمود بەدیل گیراو لەگەڵ چەن کەسێکدا برا بۆ هیندستان من لەوکاتەدا لەشاری هەڵەبجە لەپۆلی (٥)ی سەرەتاییدا لەگەڵ خوالێخۆشبو شاعیری مەزن گۆران هاودەرس و پێکەوەبووین . لە هەڵەبجە حاکمی (سیاسی جاف هەڵەبجە) کابرایێکی ئینگلیز بوو ، وە پێیان ئەوت کاپتان - لیس - جاروبار ئەهاتە مەکتەب و دەرسی ئینگلیزی ئەداینێ . بەهۆی ئەوەوە کە فارسیێکی باشی ئەزانی بەنووسین و خویندنەوەو قسەکردن ، زوو فێری کوردیش بو . جارجاریش وەرزشی پێ ئەکردین بەتایبەتی یاری فتبۆڵ و جومناستیك .

کاتێ جەنگ دەستی پێکرد کاپتان لیس لەگەڵ ئەحمەد موختاری جافدا کەقایمقام بو لەهەڵەبجەو لەگەڵ چەن سوارێکدا لەڕێی دەربەندی خانەوە گەیشتنە خانەقین لەوێوە بۆ بەغدا .

پاش ئەوە شێخ بەدیل گیراو لەشکر شکاو بڵاوەی لێکرد . سوپای ئینگلیز لەڕێی کەرکوکەوە گەیشتە سلێمانی و داگیری کرد وە لە رێی دەربەندی خانەوە گەیشتە هەڵەبجەو احمد مختارو کاپتان لیس - یش لەگەڵ ئەو سوپایەدا گەیشتنەوە هەڵەبجەو هەریەکە بۆ سەر وەزیفەی خۆی . لە دەوروپشتی هەڵەبجە خێوەتیان هەڵدا ، زوربەی سوپاکەکە سوارەو هەندێکی پیادە بون ، ئوتوموبیل و زرێپۆشیان لەگەڵ نەبو ، بەڵام باروبارگەیان بەهێسترەوە بوو . چونکە لەوکاتەدا رێگای دەربەندی خان و بەغدا و خانەقین چاك نەکرابوو ئوتوموبیلی پێدا نەئەرۆیشت . ئالەم کاتەدا لەلایەن مەلیکی بەریتانیا (جۆرج) یان حاکمی گشتی هیندستانەوە فەرمانێك نێررا (عادلەخان) کچی قادر بەگی ئەردەڵانی کە بە (خانم)ی وەسمان پاشا بەناوبانگەو دایکی احمد مختارو طاهر بەگەو هەردووکیان کوڕی وەسمان پاشای جافن .

لەو فەرمانەدا ئینگلیزەکان روتبەی (خان بەهادر)یان لەگەڵ مەدالیایێکی گرنگ بەخانم بەخشیبو .

ئەو روتبەیەش لەهەموو هیندستان و پاکستاندا کە ژمارەی دانیشتوانیان ٧٠٠-٨٠٠ ملیون کەسە تەنیا بەدوو سێ راجە بەخشرابوو . لەشکری ئینگلیز ئەوشەوە لەهەڵەبجە مایەوەو بۆ سبەینێ سەرلەبەیانی دێی (ابا عبیدە - عەبابەیلێ) ی دایە بەرتۆپ . چونکە شێخەکانی ئەودێیە کوردپەروەر بوون و سەر بەشێخ مەحمود بوون و هاوکاریان لەگەڵ دوژمندا نەئەکرد .. دێ چۆڵی کردو خەڵکەکە روویان کردە کەژەکەی پشت دێ و لەوێوە ڕوەو دێی هاوار بەڕێ کەوتن لە دەربەندی ئەشکەووڵەوە تێپەرین و لەشکری ئینگلیز بەیارمەتی هەندێ لە عەشایەری خۆفرۆش بەشوێنیانەوەبوون ، تا گەیشتنە ناو دەربەندی ئەشکەووڵە . لەشکری ئینگلیزو عەشایەرەکە بێ ئاگابون لەوە کەشیخ رەشیدو کریمی برای بە ١٠-١٢ تفەنگی کۆنی تورکییەوە ئەم بەرو ئەوبەرو هەردوو سەری دەربەندیان گرتوە . دەنگیان نەکرد تالەشکری دوژمن بەتەواوی رژایە ناو دەربەندەوە ئنجا لەهەردوو سەرەوەو لەرهەدولاوە دەستیان کرد بەشێلك لەسوپای ئینگلیزو بەرد تل کردنەوە بەسەریاندا لەماوەی ٥-٦ سەعاتدا (١٠٠-١٥٠) کەس لەسوپای ئینگلیز لەسوجەرو هندی کوژران و بریندار بون و بون بەژێر پێو سمی هێسترو تلەبەردەوە ..

ئەگەر چەکداری جافرسانی هەورامانی لهون بەفریای سوپای دوژمن (ئینگلیز)دا نەگەیشتبایە ئەو رۆژە نەفەرێك لەدوژمن دەرنەئەچوو .

دوای ئەوەی چەکداری هەورامی گەیشت - کەببون بەدۆستی ئینگلیز !! - بەناچاری شۆرشگێڕان - شێخ رشیدو شیخ کریمی برای - کشانەوە ، دوای ئەوەی چەند هێسترێکیان بەبارەوە بەتاڵان دەستگیربو روەو کەلی کەماجار رۆیشتن بۆ دێی دزڵی کە محمود خانی دزڵیش لەگەڵ شیخ محمودی نەمرا لەهیندستان بەندکرابو . ئیتر دوای ئەوە ئینگلیز دەستی بەگرتن و بەندکردنی ئەوانەکرد کە کوردپەروەربوون و سەر بە شیخ محمود بون و ناویان لەئارادابوو .. سزای هەندی کەس ئەوەبوو پارەیەکی زۆریان لێ ئەسێندرا .. هەندێکی تر سزاکەیان ئەوەبو گوێچکەیان بە بزمار بەقەد قاپی حاکمی سیاسی و جافدا دائەکوتراو بۆ ماوەی ٤٨ سەعات بەپێوە کوێچکەیان بە بزمارەوە ئەمانەوەو ، ئنجا بەرەڵلا ئەکران . سزای هەندێکی تریش ئەوەبوو دەرپێیان لەپێدا ئەهێشتن و دەمەوڕوو بەسەر لەپدا رایان ئەکێشان بەسەر رەشکەی کادا ئنجا ١٠٠-٢٠٠ قامچییان بەگازی پشتی دا ئەماڵی ، زۆرکەسیش لەژێر ئەو سزایەدا دەرنەئەچوون و شەهید ئەبوون . بەڵام ئەم کردارە وەحشیانەی ئینگلیز ورەی بەخەڵکی بەرنەدا بەڵکو رۆژ بەرۆژ زیاتر ئاگری نیشتمان دۆستی و دەست دانەچەك لەدژی دوژمن بڵێسەی بەرزئەبۆوە . ئنجا ئینگلیز بۆی دەرکەوت کە بەسزاو گرتن و بەندی و کوشتن هیچی بۆ لەگەڵ کورددا ناکرێت ناچاربوو عەفوی گشتی دەرکردو وازی لەسیاسەتی پێشوی هێنا .. ئیتر بەهۆی ئەو عەفوەوە تارادەیەك خەڵکی گەرانەوە سەرئیش و کاری جارانیان .. تاوەکو ساڵی ١٩٢٢ کە شیخ محمودی مەزن لەهیندستان گەرایەوە گەیشتەوە سلیمانی و حکومەتی ئینگلیز کوردستانی بەجێ هێشت و حکومەتی مەرکەزی عیراق لەبەغدا دامەزراو فەیسەڵی یەکەم بو بە مەلیك .

ئنجا پاش هاتنەوەی شیخ محمود هەندی روداو چۆن بوو ، بەپێی تواناو ئاگاداری خۆمەوە بەو مەرجە ئەگەر مەرگ مۆڵەت بدات باسی ئەکەم .

institut kurde de paris

میژووی کورد

ئاراس

هەر چەندە زنجیرەکانی وەک مامۆستا «رالف سولیکی» چیرۆکی میژووی هاتنو دەری خستوە کە، کە لە سەری پێشکەوتنی ئادەمیزاد بۆ سەر منداڵێکیان لە ئەشکەوتی شانەـ ئەم زەمینەو تەقەلاو کۆششیان دەرا دۆزیوەتەوە کە ئەگەڕێتەوە بۆ مانەوەو خۆشکردنی ژیانو بۆ پێش (٨٠) هەزار ساڵو بەربەرەکانی کردنی دەستەڵاتی ئەچێتەوە سەر ئادەمیزادی هێزەکانی سروشت هەموو «نیاندرتاڵ» ئەمە بێجگە لە بە ڕێکەو پێکی یەکەوە گەڕێ هەندی پارچە بەرد کە بۆ نەدراوە لە بەر ئەوە گەڵێ شت بەرگری کردنو ڕاو وشکار بەکار هەیە بە نەهێنی ماوەتەوەو تا هێنراوە دۆزراونەتەوە ۰ لە ئەمرۆ ئاشکرا نەبوە ۰ بەڵام بەهاری (١٩٥٦) دوو کەڵە سەری ۰

ئەو دۆزیوەتەوە کە تەمەنی یەکێکیان ئەگەڕێتەوە بۆ پێش ٤٥ ـ ٥٠ هەزار ساڵو ئەوی تریان بۆ پێش (٦٠) هەزار ساڵ ئەمە بێجگە لەو شتومەکانەی تر کە لە ناوچەی زاخۆو عەقرە دۆزراونتەوە کە ئەم دۆزراوانەش گەورەترین یارمەتیدەرن بۆ ڕون کردنەوەو جێ گیر بوونی ئەو ڕاستیانە لە لایەکی ترەوە ئەشکەوتی «هەزار میرد و زرزێ» لە ناوچەی سلێمانی دەریان خستوە بە هۆی ئەو شتانەی کە تیایان دا دۆزراوەتەوە ناوچەی کوردستان سەرچاوەی هاتنە کایەی ئادەمیزادە پێش «٥٠ تا ١٠٠» هەزار ساڵ، چونکە ئەو هۆیانەی کە بوونەتە یارمەت دەرو پاڵ پشتی ئەم سەرەتایەی ژیان لە کوردستان دا زۆر بوە ۰

بەڵام ئەوەی کە جێ بایەخەو پێویستە لێی بدوێین ئەوەیە کە ئادەمیزاد لەم کاتەدا بە کۆمەڵ لە ئەشکەوتەکان هەلساونو ژیاون بە کورتی وەک ئەمرۆ ئەو کانیو کاتەش «کوردستان» هیندە بە فەرو پیت بوە لانکەیەکی ئارام و حەوانەوە بوە بۆ ئادەمیزاد ۰ بۆ ئەم مەبەستەش لەو نوسینانە ئەدوێن کە زاناکانی جیهان لە بارەی ئەم ئەشکەوت و شوێنە وارانەوە نوسیویانەو لێی دواون ۰

زاناکان دەریان خستوە کە ئادەمیزاد لە «کوردستان دا هەر لە پێستێکدا نەماوەتەوە بە هۆی ئەو گۆڕانو پێشکەوتنەوە کەدستی کەوتوە کە ئەویش مل گەچ نەکردنە بۆ هێزە دەسەلآت دارەکانی سروشتو ۰۰ ئەم گۆڕانو پێشکەوتنەش وای لێ کرد کە ژیانی کۆ کردنەوەی خواردن جێ بهێڵێو ڕوو بکاتە دنیایەکی پێشکەوتوتر کە ئەمەش دائەنرێ بە شۆڕشێکی زۆر گەورەی ئادەمیزاد بەرامبەر هێزە دەسەلآت دارەکانی سروشت ۰

شوێنەواری «جرمو»ی نزیک چەمچەمال کە بە (٣٥) کم لە کەرکوکەوە دوورەدەری خستوەکە ئادەمیزاد ئەشکەوتەکانیان جێهێشتوەو هاتونە گۆڕی چەمو کانیو ناوەدشتە تەختەکانو دەستیان کردوە بە کشتو کاڵو ئاژەڵ بەخێوکردنو کۆکردنەوەی بەروبووم ۰ ئەم «جرمو»مش کە بەگۆنترین دێ لە میژوی جیهان دا دائەنرێ ئەوکاتە ژمارەی دانیشتوانی (١٥٠) کەس بوون ۰ بەتایبەتی ئیسکوپروسکی ئەو ئاژەڵەی کە تیا دۆزراوەتەوە ئەم ڕاستیە چاکتر ئەچەسپێنی کە ئەم دێیە بریتی بوە لە «٢٥ تا ٣٠ ماڵ» بۆیەکەم جار ئادەمیزاد کشتوکاڵو بەروبوم دەکردنی ئاژەڵی دەست پێکردوەو پاش کوردستانیان بڵێینی دێی «جرمو»ی ناوچەی چەمچەماڵ بەماوەیەکی زۆر کشتو کاڵی برنج» لە «چین» دەستی گەڵێ شتی وەک «گۆزەو دیزەو لەمانەی کۆنتر هەبێو پێکردوە ئەو ساڵە دوای ئەم قاپو قاچاغی مسیان» دۆزیوەتەوە ۰ بەڵام ئەوەی ئەمەریکای تەوە میژوی تەمەنی ئەگەڕێتەوە جێی سەرنجە دوای ئەو کاتە لە ناوەڕاست کشتوکاڵی بۆ (٧) هەزار ساڵ لەمەوبەرو «گەنمەشامی» هاتۆتەکایەوە۰ ئەوەش دووبات ئەکاتەوە کە هەروەها لە کەریم شەهری ئادەمیزاد لەم ناوچەیەدا کشتو نزیک چەمچەماڵ گەڵی کاڵیان کردوەو ئاژەڵیان چەکوشو بەرداشو داسی بەخێوکردوە ۰ ئەم ڕاستیانە بەردینیان دۆزیوەتەوە کە ئەم هەمووی ئەوە ئەگەیەنن کە شتانە ئەوە باشتر ئەگەیەتن ئادەمیزاد ئەو کاتەی بۆ یەکەم کە ئادەمیزاد ئەو چەرخە جار لە قۆناغی سەرەتاوە هەمیشە خەڵکی ئەوە بوون لە ئەشکەوتەکان بەجێ ئەهێلن و ڕووئەکەنە ئەو جێگایانەی زەویەکی پێشینایی و کاکی بە کاکی بوە ئادەمیزاد نەیتوانیوەو نەی ئەتوانی کە تیابژی ۰۰ بەڵام سۆمەریەکان دوای ئەوەی کە بوونەخاوەنی دەسەلآت لەم ناوەدا توانیان کەڵک لە ئاوی «دیجلەو فرات» وەربگرن و خشتی لە گەڵ پێدروست بکەن و قامیش پەروەردەبکەن بۆ ئەوەی لە جیاتی «دار» بەکاری بینن ۰

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەو سەرچاوانە وەرگیراون :

١ ـ تطور الملكية الفرديه ـ احمد محمد غنيم ۰

٢ ـ السومريون ۰۰ تاريخهم وحضارتهم وخصائصهم ۰

تألیف : صموئیل نوح كريمر

ترجمه ـ الدكتور فيصل الوائلی

٣ ـ دليل الجمهوريه العراقيه لسنة ١٩٦٠ تاليف الاستاذ محمود فهمی درويش والدكتورين مصطفی جواد واحمد سوسه ۰

نووسەری بەناوبانگ گۆرگۆل لە ساڵی ١٨٣٥ی زاینی دا چیرۆکی (لووت)ی نووسیوە ۰۰ لەپێش دا چیرۆکەی کردوە بە ئۆپڕاو چاپی نەکات ۰ بەڵام شاعیری ناوازی بۆ داناوە ۰۰ پێش گەورەی ڕوس پۆشکین هانی دا ئەوەی بە کورتی باسی ئەم ڕووداوە (١) لە ڕۆژانی یەکەمی شەری تشرین دا ڕووی داوە ۰ فرۆکەکانی ئیسرائیل شاری شام (دیمەشق) یان بۆمبڕێردومان کردو چەندەها خانویان کاول کردو بە دەیان بیاوو ژنو منداڵی بێتاوان کوژران ۰ هەر ئەوەی ئەو چیرۆکەی لەچاپ بدا وەک هونەرمەندی لێ ـ هاتوو (دیمتری شۆستاکۆڤیچ) ئەم چیرۆکەی کردوە بە ئۆپڕاو ۰۰ بەڵام ئەوەی سەرنجە دوای ئەو کاتە لە خەواروی (عێراق) دا «سۆمەریەکان» هەبوون ۰۰ ئاو هەوای گەرمو ووشک بوو دەشتو دەرەکەشی لەبەبێ ئاوی کەس نەیئەتوانی تیایا بژی و بەرهەمی نەدەهێنا ۰۰ دووبارە چۆن بەردیان نەبو لە ناوچەکەدا مەعدەنیش بەهیچ گۆڵێ چنگ نەئەکەوت بەکورتیەکەی زەویەکی بێشینایی و کاکی بە کاکی بوە ئادەمیزاد نەیتوانیوەو نەی ئەتوانی کە تیابژی ۰۰ بەڵام سۆمەریەکان دوای ئەوەی کە بوونەخاوەنی دەسەلآت لەم ناوەدا توانیان کەڵک لە ئاوی «دیجلەو فرات» وەربگرن و خشتی لە گەڵ پێدروست بکەن و قامیش پەروەردەبکەن بۆ ئەوەی لە جیاتی «دار» بەکاری بینن ۰

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەو سەرچاوانە وەرگیراون :

١ ـ تطور الملكية الفرديه ـ احمد محمد غنيم ۰

٢ ـ السومريون ۰۰ تاريخهم وحضارتهم وخصائصهم ۰

تألیف : صموئیل نوح كريمر

ترجمه ـ الدكتور فيصل الوائلی

٣ ـ دليل الجمهوريه العراقيه لسنة ١٩٦٠ تاليف الاستاذ محمود فهمی درويش والدكتورين مصطفی جواد واحمد سوسه ۰

گۆڤاری

ئاوێنەی جوانێتی

پاشماوەی ژمارەی پێشو ـ تێکۆشەر ـ

حاجی جار جار تووڕە دەبێو لەبەر دڵسۆزی قسەی سووک بەو کەسانە دەڵێ کە منداڵی خۆیان نانێرنە مەکتەب ۰ باسی بێگانەکان دەکا کە منداڵەکانیان لەبەر خوێندن دەنێرنو دەیانکەنە گەورە کوردەکانو دەڵێ :

ئێستە کە ئامیرانی کوردستان هەر لە بۆتانەوە هەتا بابان هونەرمەندو ئاکاری تایبەتی خۆمە و دەڵێ فیکری خۆی بیستووەتە بۆ دەقی دا فەرقی داناوە وەک دەڵێ (ملکە قۆر) و (حیماری) بە بەد ناویش بن :

شیعریان جوانە بەس نیە کوردن گەرچی بەد ناون و گەڵێ وردن

حاجی نەمر لە نامەیەک کە بۆ دوستە خۆشەویستەکەی (جەلی زادە)ی نووسیوە باسی میکرۆبەدەکا ۰ ئەوە لە زەمانێک دایە کە دەرمانی دەردی منداڵە

وەکوو بیستووەتە بۆ دەقی ئەمەی تەگبیر کرد ئەو فیکری سائیب

هەموو گەورەی ویلایەت بینە ئەحباب

وەکوو شەخسکی واحید بن لە هەر باب

هەمووبان بینە یەک تەعلیمو نووسین

حاجی قادری تێکۆشەر و شۆڕشگێڕ

ئەو هەتیوانی مەکتەبن یەکسەر کوردەکان بار دەکەن وەکوو ۰۰

حاجی تەوسو پلار دەگرێتە ئەو زانا کوردانەی بە زمانی بێگانە دەنووسنو خزمەتی زمانی خۆیان ناکەنو ئەو میسالە بە جێ وجوانە دەهێنێتەوە :

وەک مریشکێ کە عەقڵی نەیهێنێ بێتو جووجکەی مراوی هەڵبێنێ وەک بگاتە کەناری جوگەلەیەک نایەتەشوێنی بەرێ جووجەتەیەک جێی ئەمە ویشکەجێی ئەوی ئاوە تێدەگا قوون دڕانی پێماوە ۰

حاجی ئەو شاعیرو بەیت بێژانەی کە بە کوردی شیعرو بەیتیان داناوە زۆر خۆش ویستوونو پێی هەڵگرتوونو تاریفی کردوونو هێرشی بردۆتە سەر ئەو زانایانەی خۆیان نەخوێندەوارەکانیان لە پێش چاو سووک بووەو دەڵێ :

ئێستە مەعلووم بۆ هەموو میللەت

ئەی مەلای دەرسو موفتی ئومەت

ئێمە بێ غیرەتینو بێ عارین ئەوی نەخوێندووە ئەمەعارین

بەوە ڕا دیارە حاجی چەندە نرخی بۆ فۆلکلوری نەتەوایەـ تیمان داناوە ۰ حاجی ناوی زۆر شاعیریو خۆ وێژی کوردی بە نەمری لە دیوانە بەرزەکەی دا هێشتوونەتەوە کە داخی گرانم «کەیفی» دۆستی حاجی فەرانسەیی زانیوەو دیار نیە ئەو کوتە تا کوێ راستە ؟ بەڵام ئەو شیعرانە بخوێننەوە تا هاو دەنگمان بنو بڵێین بە ڕاستی حاجی باسی سوسیالیزم دەکاو نەخۆشەکانی کورد بەلغەمو تفی شیخو تۆزو خۆڵی شەباکو درو بەردی سەر چاکو کوتە شاڵی خاڵە سەبد بووە ۰

حاجی لە قووڵایی دڵیەوە ئیمانی بە دیموکراسی لە ولآتانی پشکەوەتوو دا دەکاو دیارە ئەو پەی ئارەزووی ئەوە بووە کە ڕۆژێکی ئەو ڕێژیمە لەولآتەکەی خۆی دا دابمەزرێنێو بە تاسەوە دەڵێ :

لە تەگبیری ئەمووری ملکی خۆیان

شەریکن پینەدۆزو شوان و گاوان

لە جۆشینو خرۆشین پووڕە هەنگن

بە من چی کافرن یا خۆ فەرەنگن ؟

وا دیارە حاجی لە بارەی «سوسالیزم»دا شتی خوێندەوتەوە یا بیستوویەتی، ئەوە کەمێک جێگای ڕامانە ۰ ئایا نووسینەکانی مارکس و ئینگلس و سووسیالیستەکانی تر بە تورکیو فارسیو عەرەبی لەو سەردەمە دا تەرجمە کراون ؟ یا حاجی جگە لەو زمانانە زۆمانی تریش لە ئەستەمبوول فێر بووە ؟ یا دوستو ڕەفیقی وای هەبوون زمانی خاریجیان زانیوە و بۆیان باس کردوە ۰ «دەڵێن دەستانەوە وەک زاناکان ڕابەری سەرداری موکریو شیخ بابا نە چوونە ژێر باری موکری کە خوێندەوارو ڕوونـ کبیر بووە لە مەسەلەکە وە یەکبەرگێو زمانو ڕەسمو ئایین

گوتمان حاجی قادر ڕووناکبیرێکی زۆر وریاو پیشکەوتوو بووە ۰ دەمانەوێ بۆ سەلماندنی ئەو ئیدیعایە کەمێک بگەڕینەوە دووا وەو پەرێک لە میژووی خۆیئاوی نەتەوەکەمان هەڵبدەینەوە ۰

دەزانین لە ساڵەکانی ١٩١٤ ـ ١٩١٨ دا ناتەبای نێوان ئێمپریالیستە شەڕێکی جیهانی ماڵو یرانکەری هەڵگیرساند ۰ پریشکی بێ ئامانی شەڕ کەوتە کوردستانی خۆشەویستەوەش ولآتەکەمان بوو بە مەیدانی شەڕی نێوان تەزاریسمی ڕووسیا لەگەڵ داگیرکەری عوسمانی لە لایەکو ئیمپریالیزمی فیلاوی ئینگلیز هەر لەگەڵ عوسمانی لە لایەکی ترەوە ۰

عوسمانیەکان کە هاو پەیمانی ئیمپریالیزمی ئالمان بوون و بە ئاشکرایی بۆقازانجی ئەوان بە شەر دەهاتن ئەو شەرەیان ناو نا خەزاو بەناوی دینەوە شیخو مەلاو مەزنەکانی کوردستانیان فریو داو کردە نۆکەری بێ جیرەو مواجیبی خۆیانو لەو نێوەدا خەڵکەکەمان قڕبوو، ولاتەکەمان خاپوور کرا ۰۰

لە موکریان چەند کەس بە ڕابەری سەرداری موکریو شیخ بابا نە چوونە ژێر باری موکری کە خوێندەوارو ڕوونـ کبیر بووە لە مەسەلەکە وە یەکبەرگێو زمانو ڕەسمو ئایین

گوتمان حاجی قادر ڕووناکبیرێکی زۆر وریاو پیشکەوتوو بووە ۰ دەمانەوێ بۆ سەلماندنی ئەو ئیدیعایە کەمێک بگەڕینەوە دووا وەو پەرێک لە میژووی خۆیئاوی نەتەوەکەمان هەڵبدەینەوە ۰

دەزانین لە ساڵەکانی ١٩١٤ ـ ١٩١٨ دا ناتەبای نێوان ئێمپریالیستە شەڕێکی جیهانی ماڵو یرانکەری هەڵگیرساند ۰ پریشکی بێ ئامانی شەڕ کەوتە کوردستانی خۆشەویستەوەش ولآتەکەمان بوو بە مەیدانی شەڕی نێوان تەزاریسمی ڕووسیا لەگەڵ داگیرکەری عوسمانی لە لایەکو ئیمپریالیزمی فیلاوی ئینگلیز هەر لەگەڵ عوسمانی لە لایەکی ترەوە ۰

وا دیارە حاجی لە بارەی «سوسالیزم»دا شتی خوێندەوتەوە یا بیستوویەتی، ئەوە کەمێک جێگای ڕامانە ۰ ئایا نووسینەکانی مارکس و ئینگلس و سووسیالیستەکانی تر بە تورکیو فارسیو عەرەبی لەو سەردەمە دا تەرجمە کراون ؟ یا حاجی جگە لەو زمانانە زۆمانی تریش لە ئەستەمبوول فێر بووە ؟ یا دوستو ڕەفیقی وای هەبوون زمانی خاریجیان زانیوە و بۆیان باس کردوە ۰ «دەڵێن دەستانەوە وەک زاناکان ڕابەری سەرداری موکریو شیخ بابا نە چوونە ژێر باری موکری کە خوێندەوارو ڕوونـ کبیر بووە لە مەسەلەکە

بڕوانە ل ـ ٧ـ

حنا مینە

ڕەفیق سابیر کردوبە بە کوردی

خەڵکە دەگەیەنم کە لەو ناوە گۆبوونەوە ۰۰ ڕەنگە ئێستا پیاوی خۆی بگاتە و بەتاڵی بگاتەوە ۰

لە دوورەوە لە ڕێزی خەڵکەمی خەڵکەکە وەستا ۰۰ ڕادیۆکەی نا بە گوێیەوەو چاوی بڕیە بۆ مباکە۰ ئەفسەرەکە خێرا خێرا پاڵی بە خەڵکەکەوە دەناو لە بۆمباکەی دوورەـ خستنەوە، چەند جاریکیش پاڵی بەو کورە لاوەوە ناو بەرەودواوەی برد، بەڵام هەر ئەفسەرەکە دوورەکەوتەوە دەهاتەوە جێگاکەی خۆی :

« ئەگەر بۆ مباکە بتەقێت پرینچکەکانی بەرز دەبنەوە ۰۰ ئەو کاتەمن لەسەر زگ دەبمو پرینچکەکان بەسەر سەرمدا تێدەپەڕن ۰۰ خۆ ئەگەر پرینچکێکیشم بەرکەوت ئەوا نامکوژێت ۰ چونکە بۆمبا زیاتر ئەوانە دەکوژێت کە بەیەکەن ۰۰ جا با بمکوژێ ۰۰ خۆ من لەوانە زیاترنیم کە لە شەردا، یان بێ ئاگا لە ماڵی خۆیاندا کوژران ۰۰ بەڵام نامکوژێ ۰۰ من دەیکوژمو بەتاڵی دەکەمەوەو نا هێڵم بتەقێتەوە » ۰

دەنگە دەنگ لەناو خەڵکەکەدا پەیدابوو ۰۰ هەندێکیان کشانە دواوەو بەترسەوە پەنجەیان بۆ ئەوە لاوە ڕادەکیشا کە خەریک بوو لە سەرسک بەرەو بۆمباکە خۆی دەخشاند ۰

لاوەکە ڕادیۆکەی دایە دەست نزیک ترین کەس کەلە لایەوە وەستابوو دەستی کرد

بڕوانە ل ـ٧ـ

چیرۆکەکە بکەین بەپێویستی دەزانم لەسەر ئۆپڕاکە بدوێم۰ ئەم ئۆپڕایە لە ساڵی ١٩٣٠ لەلایەن هونەرمەند دیمتری‌یەوە ناوازی بۆ داناوە ۰۰ وەکو ئەشزانین هەموو ساڵی لە مانگی شوبات‌دا لە کۆماری دیموکراتی ئەڵەمانیا فیستیڤاڵی هونەرو مۆسیقاساز دەکرێت ۰۰ ئەم ئۆپڕایەش لە ١٩٧٣ی ١٦ی شوباتی ١٩٧٣ دا لەسەر شانۆیەکی گەورە لەشاری بەرلین پێشکەش کرا، وە دیمتری شۆستا کۆڤیچ خۆی لەم فیستیڤاڵەدا ئامادەبوو ۰ هەر لەو فیستیڤاڵەدا چەند پرسیاریک لە دیمتری کرا ابەڵام لەبەر پیریو لاوازی نەیئەتوانی بەباشی وەڵامی پرسیارەکان بداتەوە ۰۰ ئەکتەرێک لێی پرسی تەمەنت چەند بوو کە ئەم ئۆپڕایەت دانا، لەوەڵامدا وتی : تەمەنم ٢١ ساڵ بوو ۰۰ کەوابوو دیمتری لە ساڵی ١٩٠٩ دا لەدایک بووە ۰۰ ماوەکەی ئە وئۆپڕایە دوو سەعاتە ۰۰ وە لەو دووسەعاتی ئۆپراکەدا سەرجەم سیاسەتو کردەوەو ڕەفتارو ڕەوشتی سەردەمی حوکمی قەیسەرو فەرمانبەرەـ کانی ڕیسوا ئەکات، تەنانەت بە تۆندی ڕەخنە لە سوپاو داوو دەزگای ڕێژیمی ئەوکاتە ئەگرێ ۰۰ لەو چیرۆکەدا ئەوەمان بۆ ڕوون‌دەبێتەوە کە چۆن ئەدۆزێتەوە کە بەرگی لەبەردایە ۰۰ دوای ماوەیەک بەیارمەتی پزیشکەکان لووتی تایبەتی بۆ دروست ئەگەن ۰۰ کۆڤالیۆف دوای ئەو بێنەو بەردەبە بۆی دەرئەکەوێ کە مرۆڤ بەبێ لووت بەمرۆڤ دانانرێ ۰۰

لە ژمارە (١٢)ی گۆڤاری (الاقلام)ەوە وەرگیراوە

×

Institut Kurde de Paris

کتێبی هاوکاری :

میژووی ماد

-٣٥-

٣.١ دیاکۆنۆف نوسیویەتی
بڕهان قانع لە فارسیەوە
کردویە بە کوردی

٥ - بەشی سەرەوەی ڕوباری زێی بچوک :

ئەو سەر زەمینانەی کەوتونەخواروی ڕۆژئاوای ناوچەکانی ژمارە ٣ و ٤ ، ئەو بەری ڕیزەچیا درێژ کشاوەکان زۆرتر بەڵای ئاشورو بابل‌دا ئەبون ٠ ولاتەکانی (زاموا) یا (لولو) لە ڕوی جوگرافیاییەوە بەسترابوون ٠ سەرانسەری ئەو خاکەی کە لەدەریاچەی ئورمیەوە تا بەشەکانی سەرووی ڕوباری دیالە درێژبوبونەوە (ناوچەی شارەکانی ئیستای میاندوآوو بانەوسلیمانی‌و زەهاوو سنە) پێیان ئەوتن (زاموا) ٠ زاموا بەشی‌سەرووی دەراوی زێی بچوک بو لە دجلە کەلە خوارەوە خاکی ئاشوریان ئەبڕی ٠

٦ - بەشی سەرووی ڕوباری‌دیالە ٠

بەڵام بەشی سەرووی ڕوباری‌دیالە و لقەکانی (لە سێ گۆشەیی شارەکانی ئیستای‌سلیمانی‌و زەهاوو سنە) پاس ئەکەین کە لەناوەڕاستی سەدەی‌نۆیەمی پێش زاینی ناوچەی ناوبراو پێیان ئەووت (پارسوا)لەم بەشەدا دەڕاوی شارەزوری لە نزیک سلیمانی لە ناوچەکانی‌تر قەرەبالغ ترو بەرهەمدار تر بووە ٠

دو ناوچەی ٥و٦ ، (« زاموا »و « پارسوا ») زور گرنگ و ئەهمیەتدار بوون چونکە دەڕاوەکانی زێی بچوک‌و دیالە لە کێوەکانی زاگروسەوە چەندزنجیرە شاخێکیان ئەبڕی و بە ناوچەکانا ئەڕویشتن ٠ ئەوکێوانەی کە لەو ناوچەیەدا بون ڕاکوزەیان بەلای ڕۆژهەبون ڕاگوزەریان بەلای لاتدا بو لە بەری ڕۆژ ئاواوەڕێگای گەیشتن بە خاکی ماد (کە ئیستە ڕێگاکانی کاروانی‌روی بانە ، سنە ، هەمەدان ، سلیمانی ، زەهاو ، کرماشان)بەو ویدا ئەڕویشتن ٠ بە تایبەتی ڕوباری دیالە هاوشانی ڕێگای‌پەیوەندی بابل‌و ناوچە دورە دەستەکان‌و ناو خۆی ئیران‌وئەو کێشوەرانەبوو کە کەوتبونە بەری ڕۆژهەلاتیەوە ٠ ئەمەڕێگایە بە (دەروازەی ماد) دا (کە ئیستە کۆیکە لە دەراوی‌ماهیدشت کوتایی دێ) (٠)تێ ئەپەڕی‌و ئەچوو بۆ ئەکباتانی‌کۆن (هەمەدانی ئیستا) ٠

٧ - بەشی ناوەڕاستی‌ناوچەکانی ڕوباری دیالە ٠

(لە نزیک شاری خانەقینی‌ئیستاوە) ئەم بەشە بە ولاتی (نەمر) ناو ئەبراو - لەناوەڕاستی هەزارەی دووەمی پێش زاینی بە تەواوی لەژێردەسەلاتی سیاسی بابل‌دا بووە - لە خاروروی دەراوی دیالەوبەشەکانی تری ئەو ولاتەوە (بیت همبان) « کامبادن ،جوگرافیاییە کۆنەکان ٠ ناوچەی ژمارە هەشت کە لە دواییداباسی لێوە ئەکەین بە بەشیکی کامبادن یان دانەنا) هەبو ٠

٨ - دەڕاوەکانی بەشی‌سەرووی ڕوباری گرخە ٠

ئەم ناوچەیە کە لە ڕۆژهەلاتەوە خەتی ئاوبڕی دیالەو گرخە ئەگرێتەوە وە لە بەشی‌سەروی ناوچەی گرخە - دەڕاوکانی ئاماسیاب‌و سیرەوماهیدشت - لە ڕوی‌جوگرافیەوە ئەدرا بە عیلام بەڵام بە ڕێی‌بڕورأو سەرنجی میژویی سەر بە ولاتی ماد بووە ٠ چەندێگایەکی بازرگانی‌گرنگ بەرەو ڕۆژهەلاتەو ئەکباتان (هەمەدان)بەم ناوچەیەدا ئەڕۆیشتن ٠

لەم دەڕاوەدا تا ڕادەیەک ئاوهەبوو زەوی‌و زارەکانیشیان بەرهەمدار بون ٠ بەشی سەروی‌گرخە هەمان کیشوەری (ئیلی‌بی) کۆنە کە لە دواییداناونرا (ئیلی مائیدا) ٠ لەم ناوچەیە لە نزیک شاری‌کرماشانی ئیستاوە بەردە بە ناوبانگەکەی بهیستون‌ونووسراوەی گرنگی سێ زمانی (داریوشی یەکەم) پادشای‌ئیران هەیە ٠

لە خواروی (بیت همبان) ودامێنی (ئیلی‌بی) لە کێوەکانی لوڕستانی ئیستادا ، کویستانیەکان (کاسیت) کە لەوە ئەچێ لەگەڵ دانیشتوانی عیلام‌داتێکەڵیان هەبووبێ لەوێدا ژیاوون ٠

ب - مادی بچوک

٩ - ناوچەی هەمەدان ٠٠

کەوتوتە ئەو شوێنەوە کە مادی ئاتروپاتین‌و مادی بچوک بەیەک ئەگەن ئەم ناوچەیە (٣٢٧٠ مەتر) لەدامێنی کێوی ئەڵوەندەوەیە ئاوی ئەو بە فراوانە ئەخونەوە کە لە چیای ئەڵوەندەوە دیت ٠ زوربەی ئەو جۆگاو شیوو لافاوانە بەشی سەروی ڕوباری (قەرەسو) - کە حەوزەی دەریاچەی‌حەوزەی سولتان - واتا ناوچەی (١٠) ئەگرێتەوە ، پێکئەهێنی ٠ بەڵام زنجیرەی چیای (کوەرود) کە کەوتوتە سنوری مادی بچوک نەختێک بەلای خواروی ڕوژهەلاتیەوە دەس پێئەکات ، بەم هۆیەوە ئەتوانین ئەم ناوچەیە بەهێڵی ناوبەینی نێوان مادی ئاترو پاتین‌و مادی بچوک دابنێین ٠ وەرێگاو بانی کاروان ئەم ناوچەیە بە مادی ئاتروپاتینەوە ئەبەستێ ٠ شەقامەڕێگای تر لەم ناوچەیە بەرەو ڕۆژئاوا - کرماشان (ئیلی‌بی) و دواجار (بابل)و لەلای ڕۆژهەلاتیشەوە - ناوچەی نزیک تاران (ڕەی‌کۆن)وە خوارو - واتا عیلام‌و « پارتاکنا » دریژبۆتەوە ٠

لەبەرئەوە مەرکەزی ئەم ناوچەیە - شاری هەمەدانی ئێستاو ئەکباتانی کۆنی یۆنانیەکان - بەزمانی ماد « هەنگمتنا » واتا (جێگای کۆبونەوە) ناونراوە ، ئەویا پایتەختی مادبووە ٠

بڕوانە ل : (٩)

لاپەرە ٦

ئەندازیاد : جەلال خۆشناو

هەرچەندە جێی شانازیە ئەو ئەرکەی کە کوڕی زانیاری کورد خستوتیە ئەستۆی خۆی بۆ چەسپاندنی زاراوەیەکی پوختو دروست لە زمانی کوردی دا ، دەمەوێ لەم بوارەوە هەندێ ووردە سەرنج‌و تێبینی تایبەتی خۆم ڕوون‌کەمەوە ٠

١ - تشبیع - مشت‌بوون :

بەڵای‌منەوە مشت‌بوون بۆ (تشبیع) ناووترێ ، چونکە

سەرنجێک دەربارەی لیستەی ڕووەمی زاراوە کانی کۆڕی زانیاری

- مشت - بۆ شتێکە پڕی‌بکات تارادەیەک ، هەروەک دەڵێین ٠٠ یەک مشت تەنەکە گەنم ، چونکە بەزمانی عەرەبی - تشبع - (أشباع - و شبع) هاتووە کە دانەنراوە ، چاکە (باسی تێربوونە نەک مشت‌بوون ، - زاب -)یش نەکراوە ، چونکە زیاتریش لەوە بۆ شتی (سائل) زۆر جاک ناشکرایە کە (نهر - بەکاردێت ، وەکو دەڵێین : ئەو زێ)یەو ڕووبارو چۆم نیە ، خاکە تێرئاوە ، یاخود تێر ڕووبار بەوە ئەوترێ کە لە زێ ناوبووە ، واتە (مشبع بالماء) واتە تێربوی بۆ (شبعت) ئەوترێ نەک مشت‌بوون !

٢ - تموج - گەوە

متموج - گەوەک

الاراضی المتموجە - خاکی گەوەک

جبال الانکساریە - شاخی گەوەدار

وابزانم بەهیچ جۆرێک (تموج) گەوە نیە ، چونکە گەوە بەشتێکی (افقی - دەستەکی) (تموج)یش بۆ (عمودی - ستوونی)یە ، ساتێ ڕێچکەیەک لەناو چەند کۆمەڵە گردێکەوە یاخود لە بناپێچی کۆمەڵە شاخێلکەوە ئەسوڕێتەوە بۆی ئەڵێن (گەوە) واتە (لۆفە) یا (سوڕانەوە) ، کەواتە گەوە مانای تایبەتی خۆی هەیە بەوە ناشێ ئێستا بەدوای مانایەکی تازەوە بگەڕێین ، هەروەها (تموج)یش لە (موج) هاتووە کە (موج)یش - شەپۆلە ، واتە (شەپۆلەدار) وە نیە ، بەو جۆرەش (الاراضی دەگرێتەوەو فرێ بەسەر گەوە المتموجە) خاکی گەوەک نیەیەو بەلکو خاکی کەندولەندە ، هەر چەند کەندولەند بۆ (التضاریس الارضیە) دانراوە لەناو زاراوەکان‌دا ، هەروەها (الجبال الانکساریە)یش شاخی گەوەدار نیە بەلکو کێوی شکاوە زۆر نزیک‌ترە ٠

٣ - ذیل - کلکە :

نازانم بۆچ (ذیل) کلکەبێت تەنها (کلک) نەبێت چونکە کلکە بچووک کراوەتەوە وەبۆ (ذویل) دێت ، وە - کلک - لە هەموو شوێنێکی کوردستان - ذیل - ە ٠

٤ - رافد (النهر) : چۆم

شط : زێ

نهر : ڕووبار ، چۆم

ئەگەر بەوردی سەرنج بدەینە ئەو زاراوانەی سەرەوە بۆمان دەردەکەوێت کە هیچیان مانای ڕووبار ، واتە (مشبع بالماء) واتە تێربوی بۆ (شبعت) ئەوترێ نەک مشت‌بوون !

٢ - تموج - گەوە

متموج - گەوەک

الاراضی المتموجە - خاکی گەوەک

جبال الانکساریە - شاخی گەوەدار

وابزانم بەهیچ جۆرێک (تموج) گەوە نیە ، چونکە گەوە بەشتێکی (افقی - دەستەکی) (تموج)یش بۆ (عمودی - ستوونی)یە ، ساتێ ڕێچکەیەک لەناو چەند کۆمەڵە گردێکەوە یاخود لە بناپێچی کۆمەڵە شاخێلکەوە ئەسوڕێتەوە بۆی ئەڵێن (گەوە) واتە (لۆفە) یا (سوڕانەوە) ، کەواتە گەوە مانای تایبەتی خۆی هەیە بەوە ناشێ ئێستا بەدوای مانایەکی تازەوە بگەڕێین ، چونکە زیاتریش لەوە بۆ شتی (سائل) زۆر جاک ناشکرایە کە (نهر - بەکاردێت ، وەکو دەڵێین : ئەو زێ)یەو ڕووبارو چۆم نیە ، خاکە تێرئاوە ، یاخود تێر ڕووبار بەوە ئەوترێ کە لە زێ ناوبووە ، واتە (مشبع بالماء) واتە تێربوی بۆ (شبعت) ئەوترێ نەک مشت‌بوون !

٢ - تموج - گەوە

متموج - گەوەک

الاراضی المتموجە - خاکی گەوەک

جبال الانکساریە - شاخی گەوەدار

وابزانم بەهیچ جۆرێک (تموج) گەوە نیە ، چونکە گەوە بەشتێکی (افقی - دەستەکی) (تموج)یش بۆ (عمودی - ستوونی)یە ، ساتێ

٧ - شمع (ماده) - میو :

بۆ (شمع) تەنها لە هەڕێمی سولەیمانی (میو) بەکار دەهێنن ، لەگەڵێک هەڕێمی تر (میو) بۆزداری تڕێیە (کروم) واتەووشەیێک بۆ دوو (تصویر) مانای لاوازی زمانە ، هەرچەندە لە کوردەواریدا لەکۆنەوە (شمع) هەر (شەمێ) بووە ، گەڵێ جاریش بۆ - ئافرەت - بەکار هێنراوە ، هەروەک لە لە فۆلکلۆر دا دەڵێ :

های (شەمێ) عەمرم (شەمێ)
چۆن دەڵێی ماچت نادەمێ

٨ - صقیع - خوسار :

لە گەڵێک ناوچەی‌کوردستان

بڕوانە ل : ٧

(نامەی قانیع)

بەڕێوەبەرێتی گشتی ڕوشنبیری کوردی جارێکی تر ئەو ڕاستیەی سەلماند کە تاکو دەستی لە کاروباری ئەدەبی‌دا بێ نامەخانە کوردیەکانی گەلی کورد بێناز ناکەوون ٠٠ نامەوێ لەم کورتە نووسینەدا باسی هەمو هەنگاوە هونەری‌و ڕوشن دوستی گیانی بە گیانی ئەدەبی کلاسیکی بون ٠٠

کەم کەس ئەیزانی‌و بە شاعیردا ئەپەڕموەوە کە بڵێی ئەم شاعیرە شیعری نەتەوایەتی کاریگەرو نیشتمانی پڕ لە سۆزی هەیە ٠٠

تەنانەت (هەندی کەسیش !) باوەشی ئەم دەزگا خزمەتگوزاری‌یە ووشەیە کوردیە یاخود نا ، لەوکاتەی ئەگەر کوردی نەبێ چۆم جێگای خۆیەتی بۆ (شط) هەرچەندە چۆم بە زۆری بەو شوێنە ئەوترێ کە پڕ دارو دڕەخت بێ‌و ئاو لەناویا بڕوات٠

٥ - رخصە - ئیزن

ئیزن هەردو ووشەکەی عەرەبیە (اذن) واتە ئەگەر هەر ووشەی عەرەبی بەکارێنێت بۆ (رخصە) خۆ (روخسەت) زیاتر بڵاوە ، بەڵام ئێستا لەناو خوێندەوارانی کورد (ماوە) بۆ ڕخصە زۆر بەکار دێت ٠

٦ - شجیرە - پنچك :

پنچك یاخود - بنجك - بۆ شتێك دێت کە لەگەڵ زەوی خۆی‌یان بکاتەوە بەڵام (شجیرە) بەرزەو دارێکی بچکۆلەیە ، لەبەرئەوە بەپای من بۆ مانای (شجیرە) تەڕاش پڕ بە پیستی خۆیەتی ، هەروەک پێشینان وتوویانە ئاشی بکەینە تەڕاش٠

٧ - شمع (ماده) - میو :

بۆ (شمع) تەنها لە هەڕێمی سولەیمانی (میو) بەکار دەهێنن ، لەگەڵێک هەڕێمی تر (میو) بۆزداری تڕێیە (کروم) واتەووشەیێک بۆ دوو (تصویر) مانای لاوازی زمانە ، هەرچەندە لە کوردەواریدا لەکۆنەوە (شمع) هەر (شەمێ) بووە ، گەڵێ جاریش بۆ - ئافرەت - بەکار هێنراوە ، هەروەک لە لە فۆلکلۆر دا دەڵێ :

های (شەمێ) عەمرم (شەمێ)
چۆن دەڵێی ماچت نادەمێ

٨ - صقیع - خوسار :

لە گەڵێک ناوچەی‌کوردستان

بڕوانە ل : ٧

بەڕێوەبەرێتی گشتی ڕۆشنبیری کوردی‌و خزمەتێکی نوێ

بیریەکانی ئەو دەزگایە بکەم‌باوەڕیان بە شاعیرێتی ئەم بەلکو تەنیا لە بارەی دواشاعیرە نەمابو ٠٠٠!

بەرهەمی ئەمڕۆیەوە ئەدوێم کە دیوانە شیعرەکەی (شاعیری چەوساوەکان - قانع - ە) ٠٠ **بەڕیوەبەرێتی گشتی ڕوشنبیری دیسان نامەوێ بەراوردێکی کوردی دەستی لە نامەخانەکانی** دیوانە شیعرەکەو جۆری **کوردستان وە بە تایبەتی** شیعرەکان‌و پلەی سۆزو**نامەخانەکەی (بنەماڵەی شاعیر)** کارتێکردنی ڕاستەو خۆی**وەرداو دەقی دەستنووسەکانی** شیعرەکان بۆ ناو جەماوەری**شاعیری دەرهێناو گوڵبژێرێکی** کورد باس بکەم ، وەکو وتم**کردو لە قەوارەی کتێبێکی** ئەنیا لە بارەی ئەو بەرهەمە**جواندا بەشێکی گەڵاڵە ڕەنگاو ڕەنگ دای بە چاپخانە ٠٠**

دوای ئەوە قانع ئاووگڵ وە نەبێ دەزگای ڕۆشنبیری ڕۆژنامەیەکی هەفتانەدا هەر شاردیەوە شیعرەکانی بێناز ناوبراو بەم کتێبەوە ماندوو ئەمەندەم جێگا بەر ئەکەوێ ٠٠ کەوتنو بەشی زۆریان هەر لەنەبوبێ وە یان هەر بەم کتێبەوە وە بە ناوی خوێندەوارێکی بیر چوبونەوەو ئەوانەشی کەخەریک بوبێت ، ! هیوادارین کوردەوە سوپاسی هەستی پڕ لە هێشتا قولاپی مردنیان لێ گیردەزگا چاپەمەنی‌و ڕوشنبیری- خزمەتگوزاری بەڕێوەبەرێتی نەبوبو زوربەیان لە دەرونی ئەوپەکانی تریش شوێن ئەم ڕێچکە ڕۆشنبیری کوردی ئەکەم ٠ کەسانەدا شاردرابونەوە کەخزمەتگوزاریەی دەزگای

- مەریوان -

یانەدا لە دایک بێتەوەو لەسەر بنجی ڕەسەنێتی ئەدەبی کوردی گەشە بکات ٠٠ دانانی نرخی کتێبەکەش بەو هەرزانیە کە دانراوە ئاوێنەی دەرونی پاکی لێ پرسراوانی ئەو دەزگاو دایەڕەیەیە ، بۆ ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆر لە خوێندەوارە دەسکورتەکانیش سوودی لێ وەر بگرن‌و هێزیان پێی بشکێ٠

حەزم ئەکرد ورد ترو دوورو درێژ تر لەسەر ئەم خزمەتە نوێیە بنووسم‌بەڵام لەناو توێی ڕۆژنامەیەکی هەفتانەدا هەر ئەکەوێ ٠٠ بەڵام ئەوەندەم جێگا بەر ئەکەوێ ئەمەندوو ماندوو بوونی ئەو دەزگایە بەرچاو بخەم ، وەکو وتم هیوادارین سوپاسی هەستی پڕ لە خزمەتگوزاری بەڕێوەبەرێتی ڕۆشنبیری کوردی ئەکەم ٠

- مەریوان -

سووڕانە

- ڕوناك محەمەد ئەمین -

ڕیژیمی دەرەبەگایەتی هەر لەسەرەتای سەرهەلدانیەوە دوژمنی ڕاستەقینەی چینی‌جوتیاران بووە ٠ وە بە هەمو ڕێگایەک بۆ توندو تۆڵ کردنی‌شیرازە ی‌دەسەلاتی خۆی‌و کپ کردنەوەی دەنگی‌ئازادیخوازانەی‌جوتیاران تەقەللای داوە ٠ بە تایبەتی لە ناوچە کشتوکاڵییەکانا کە سەرچاوەی ئەورێمەیە بۆەتە هۆی خولقاندنی هەزاران‌نەرێتی کۆمەڵایەتی بە قازانجی خۆی کە هەریەکەیان داکوکی لەسەر بەرژەوەندی‌و دەرامەت‌و دەسکەوتی ئەو ڕیژیمە ئەکات ،جوتیارەکان بە هەزاران مەرجی ناپوریەوە شەتەکدراون ٠٠کوێخاو گزیرو میرآو دەست‌و پێوەندی نزیکی‌سەربەدیوەخانی‌ئاغا بون‌و وەکو داشی‌دامەهەرمانەکانی ئاغایان هەڵئەسووڕاند ٠٠ زمانی‌ئاغا کلیلی دەرگای دادگای عەشیرەتی بووبە ئارەزوی خۆی فەرمانی ئەدا٠

بەر لە یەکگرتنی ئاینەگەورەیەکگرتوەکان ، ئاینە ناوچەییەکانیش پشتگیری قازانج‌ودەرامەت‌و دەسەلاتی دەرەبەگایەتیان ئەکرد ٠٠ پیشەکارەکان‌ناچار بون کە، ئ، سەر ڕوی پارچە دروست کراوەکانیان‌ستایشی دەسەلات‌و توانایان بکەن ٠٠ ئەمانەو چەندەهاشتی تر شیرازەی حوکمی ڕیژیمەکەیان تووندو تۆڵ کردبو٠

سووڕانە یەکێك بوو لەوبیانوانەی کە دەرەبەگ مولك دارەکان لە پێناوی کۆکردنەوەی‌دەرامەتی خۆیانا ٠٠ بە جوتیارەکانیان ئەگرت ئەمەش‌بریتی بوو لەوەی هەر کاتێك کوڕێك بیەوێ زەماوەند بکات‌وە یان کچێك شوو بکات ئەبوا خاوەن زەماوەنەکە دیاری‌یەکی‌گرانبەها یان پارە وە یان پارچە چەکێك (کە ئاغا خۆی دیاری‌بکات) بیدایە بە ئاغا ٠٠ ئەمەش کارێکی‌ئاسان‌و ئەرکێکی‌کەم نەبوو ! وە تا ڕادەیەك وە بە جۆرێك دەقی بە ڕەوتی‌ژیانی‌کۆمەڵایەتیەوە بەستبوو کە خاوەن زەماوەندەکان بەر لەهەموو شتێك لە بارەی ژن هێنانەوە بیریان لەسورانەوسورانەکاری ئاغا ئەکردەوە ٠ چەندەها جوتیار لەسەر سورانە شار بەدەرکراون‌و دەستیان لە سەر زەوی‌وزارەکانیان پێ هەلگرتون‌وچەند زەماوەندو شایی‌یان کردوە بەشیوەن‌و چەند ماڵیان ئاگرداوەو باخ‌و باخاتیان بڕیوەو خەلکیان‌دارکاری کردوە ٠٠٠ بە داخەوە ئیستەش لە هەندێك ناوچەی‌کوردستانی ئازیزمان‌دا جگە لەوەی کە جوتیاران گیریان بەدەست مەینەتی ڕۆژگارەوە خواردوە گیرۆدەی داوی ئەورێمەو ئەو نەریتە کۆنە کۆمەڵایەتیانەن کە تەنیا خزمەتی‌بەرژەوەندی خاوەن ملکەکان ئەکات ٠٠ تەنیا یەکگرتنی‌هوشیاری جوتیارانەو هەڵوەشاندنەوەی ئەو سیستەمەپێشێل کردنی ئەو نەریتە کۆنە خاوەن بەرژەوەندیەتایبەتیانە مسۆگەر ئەکات ٠٠ وە لەگەڵ ڕزگار بوونی کۆمەڵونەمانی ئەو ڕێژیمە بە سالاچووە جوتیارانیش کە بێ گومان‌ئافرەتانی لادیش بەشێکن لەمان ڕزگارئەبن ٠

× **کاك کەریم قەزاز :**

ئەو کورتە بەسەرهاتەی‌بۆت نادۆزین زۆر جار بیستراوە

× **کاك ئوشاد کاروان :**

باسەکەتان جگە لەوەی دوورو درێژە پێویست بەدەستکاری ئەکات ئەم چەند دێرەمان لە شیعرەکانی کاك عەبدولەجید هەڵبژارد :

ئێمە منالی وردین
گوڵاڵەی خاکی کوردین
ڕەنگ ئاڵو سەوزو زەردین
چنارێ دەشت‌و هەردین
ئێمە ئەمڕۆ منالین
ناسکۆڵەو تەڕو ئاڵین
هەڵی بێ‌بەڕو باڵین
بەشێوەی میوەی کاڵین
تاڵی‌و سویری ئەچێژین
تاکو مردن ئەنێژین
. . . . . .

× **کاك کەمال مستەفا :**

ئەم برایە نامەیەکی بونارەوین لە نامەکەیا گلەیی لە کاك ئازاد عەبدوڵواحید ئەکات کە لە ژمارە (٢٤٠)ی ڕۆژنامەی هاوکاری‌دا شتێکی لەسەر (ئەمینی) شاعیر نوسیوە ٠٠ ئینجا کاك کەمال ئەڵێ : کاك ئازاد (ئەمینی شاعیر) بۆی نەوتی شیعرەکانمۆ وینەکەم داوەبە کەمال کە بۆ گوڤاری (بەیان)ی بنێرێ ؟ ئەی ئەمەت بۆکرد ؟!

× **کاك ماتەم :**

ئەمەندەمان لە شیعرەکانت هەڵبژارد :

ئێستاکەی
وامڵێ‌ئەکەی
ئەی فەڵەکی دور لە خۆشی
بەرگی ماتیم پێ‌ئەپۆشی

× **کاك ئەبو بەکر خۆشناو :**

بەشی زۆری پەندە کانت بڵاوکراوەتەوە ، هەندێکیشی بۆ بڵاوکردنەوە دەستنادا ٠٠ ئەمانەمان لێهەڵبژارد :

- مردوی پارهاوێنێ ٠٠ ئەو سال بۆی ئەکاشێنێ
- شیوی سێکابان یانسۆزەیان بێخوێیە

× **کاك یاسین ئەحمەد بەرزنجەیی :**

ئەمە بەشێکە لەوتە پرشنگدارەکان :

● **ڕۆژ ئەتوانێ ئاوی دەریاکان و شك‌بکاتەوە ، بەڵام ناتوانێ فرمێسکی چاوی ئافرەت وشك بکاتەوە**

- سوقرات -

× **کاك ئازاد لادێیی ئەڵێ :**

من باسی (مەلا عەبدوڵای جەلیزادە)م لە کتێبی کەریم شارزاوە وەرنەگرتوە بەڵکو کاك (کازم ڕەزا) باسەکەی پێداوووم ٠٠ ئینجا گلەیی لە (ئازاد کۆیی) ئەکا کە لە هاوکاری ژمارە (٢٣٨)دا لەسەری نوسیوە ٠٠

× **کاك عەبدوللا ئیسماعیل شیروانی :**

(چیروکی شەیتان) بۆ بڵاوکردنەوە ناشێ ٠٠ ئیتر پێویست ناکات لێرەوە پەنجە لەسەر هۆیەکانی دابنێین ٠٠

× **خوشکە ٠٠٠!**

نوسیوتە بەناوی (خەندە)وە وەڵامم بدەنەوە ، ئاسۆی دواڕۆژی نووسینت ڕونەوهیوای سەرکەوتنت بۆ ئەکەین ٠٠ هەرچەند وردتر بیر بکەیتەوەو زۆرتر خۆت بە نووسینەوە ماندوبکەی سودمەندتر ئەبێ ٠

بڕوانە ل : ٧

خوێنەران !

× **بۆ خاوەنی (ڕوناکی‌دوێنێ) :**

کاکی برا ڕێزانیەکان لەسەرەتای هەزارەی دووەمی پیش زاینیەوە بە هەمەدانیان‌وتوە (ئەکباتانا) وە بە زمانی ماد پێیان وتوە (هەنگمتنا)واتا جێگای کۆبونەوە ٠٠ (ئاتروپاتین)یش جێگای(موکریان)ی ئەمڕۆ ئەگرێتەوە ٠٠ هەروەها لەبارەی پیشەگەری‌سوالەتەوە لەئاسیای ناوەڕاست دا سوالەتە ڕەنگاوڕەنگەدروستکراوەکان زۆریان پەیوەندی بە مەردوم شوناسی ونژادی خەڵکی دەریای سپی ناوەڕاستەوە بووە وەکودانیشتوانی ئیستای (تورکمانستان‌و ئیران‌و بەشی زۆری‌ئازربایجان) ٠٠٠

× **کاك سەرکەش عومەر :**

باسە میژوویەکەتمان پێ‌گەیشت ، بەڵام وەکو میژوو بۆمان ئەگێڕێتەوە حوکمداری‌ساسانیەکان بەپێی‌ی سەرچاوە میژووییەکان لە ٢٢٦ - ٦٥٠ی زایینی بوە ٠٠ ئینجا لەبەرئەوە داوای لێبوردن ئەکەین ٠

× **کاك پەنگر مەولود :**

ئەم برایە نامەیەکی بۆ گۆشەی پۆستەی خوێنەران ناردوە ئەمە دەقی نامەکەیەتی :

(بۆ برایانی نوسەری پۆستەی خوێنەران لە ڕۆژنامەی هاوکاری ٠٠ پیشەکی سڵاوێکی بژن‌خۆشی وەفادارانەتان پێشکەش دەکەم ، وە زۆر سوپاسی هەستی بەڕێزتان ئەکەم کە گۆشەکەتان (پۆستەی‌خوێنەران) ڕەنگین دەکەن بەبژن‌و بەرامی وەڵامەکانتان ٠٠٠٠٠) لەگەڵ نامەکەدا کورتە وتارێکی بۆ ناردوین لەبەرئەوەی سەرگورشتەیەکی تیایە کە زۆر بیستراوە بڵاومانن‌نەکردەوەو داوای لێبوردن‌و سوپاسی ئەکەین ٠

× **کاك خیام حەمە سالح :**

بەداخەوە فولکلۆرەکەی ئەمجارەتان بۆ ڕۆژنامە دەس نادات ٠

× **کاك حەمە سەعید قەرەداخی :**

سوپاسی هەستی برایانەت ئەکەین ٠٠ ئێمە لە ئاسۆیەکی‌تر‌وە سەیری مەسەلەکە ئەکەین ٠

× **کاك عەتازانا :**

براگیان نەمانزانی مەبەستت لەو نووسینەدا چیە !

Institut Kurde de Paris

وەرزش لە هەفتەیەکدا

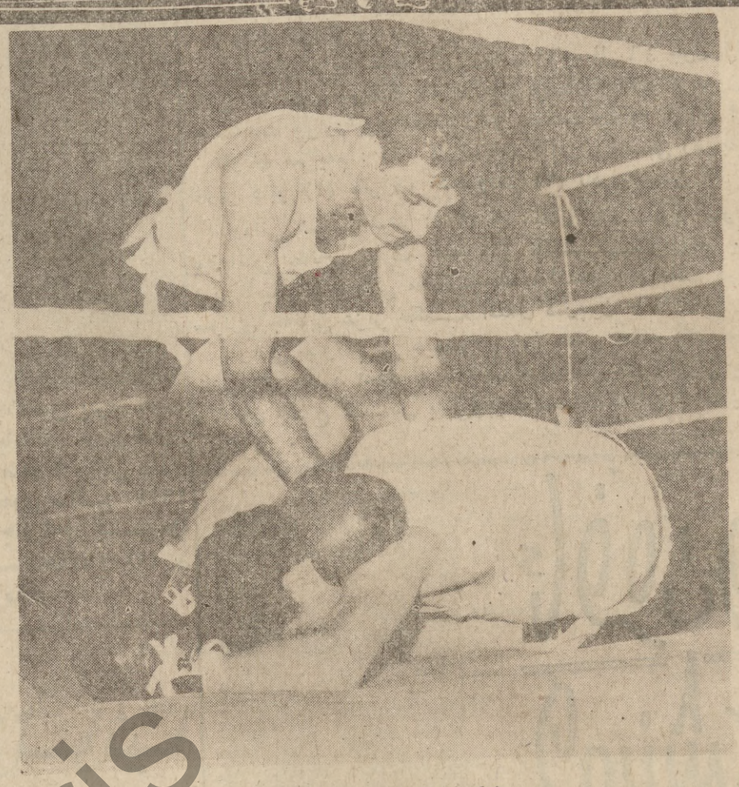

هەواڵەکانی کوردستان

رۆژبەرۆژ پەیوەندی گۆشەکەمان لەگەڵ شارەکانی کوردستان پتەوترئەبێ و چەپکە هەوالی وەرزشی باشمان پێئەگا

١ - سلێمانی :

دەنگوباسی وەرزشی سلێمانی وانەگەینێ کە تیپی نەورۆز یەکێکە لە تیپە بەهێزەکان و هەڵکەوتووەکانی ئەم شارە خۆشەویستە وە لە یاری فوت بۆلێندا لەگەڵ ئەم تیپانەی خوارەوە بەم جۆرە سەرکەوتوە .

١ - بەسەرتیپی سۆزان دا ٣ - ١ گۆڵ ، بەسەر تیپی کوردستان دا .

١ - گۆڵ ، بەسەر دیلان‌دا ٣-٢ گۆڵ ، بەسەر لاوانی مەلکەندی دا (٤-١) گۆڵ سەرکەوتووە بەڵام لەگەڵ لاوانی سرود ٣ - ٣ گول لەگەڵ سەفین دا ، ١-١ گۆڵ لەگەڵ ئاسوس دا ١-١ گۆڵ و لەگەڵ هێرۆدا ٢-٢ گۆڵ بەرامبەربوە .

٢ - لەمەیانی پالەوانیەتی قوتابخانەکانی ئامادەیی شاری سلێمانی لە فوت بۆلێن‌دا . تیپی ئامادەیی کشتوکاڵ بەسەر ئامادەیی پیشەسازی‌دا ب ٤-١ گۆل سەرکەوت وە لە کۆڕی قوتابخانە ناوەندیەکان‌دا لە هەمان ڕۆژدا تیپی قوتابخانەی ناوەندی کۆماری بەسەر ناوەندی سلێمانی ب ٢-١ گۆڵ پێکهات . ئەمەش چەند هەواڵێکی ئەو یارییانەیە :

١ - لەفوت بۆلێن‌دا تیپی سەرکەوت .

٢ - هەولێر :

برادەری گۆشە کاک هوشیار (فتوە) توانی بەسەر تیپی کویی هەواڵەکانی ئەم شارەی (شباب الامە)دا بە ٥ - ٢ لەم دواییەدا تیپی پولیسی هەولێر کە تیپێکی بەهێز سەری بەسەر تیپی (ئولومپی) دا بە ٢ - ١ گۆڵ سەرکەوێ هەروەها لە چەن یارییەکا لەبەغداوەو لە گەڵ تیپی (اللجنە الجنوبیە)دا بەشداری کردوە . لەو یارییەی کە لە سەر کاس هێزی چەکداردا کردی لەگەڵ تیپی ٤ - ١ دۆڕاندی .

٣ - یەکیەتی عیراق لقی کەرکوک لە قورس هەڵگرتن دا کۆڕێکی بۆلاوان پێکهێناوە لە ئەنجامایانەی سۆلاف بە (١٠٣) خاڵ یەکەم بوو ناوچەی لاوانی کەرکوک بە (٩٤) خاڵ دووەم بوو . یانەی ئاسوری بە (٢٨) خاڵ سێیەم بو . وەیاریەکانی لەیانەی (الثورە)دا کران .

٤ - بریاروایە لە (٢٩) ئەم مانگەدا یەکیەتی (مصارعە)ی عیراق لقی کەرکوک پالەوانیەتی بارێزگاکانی ژوور ڕێک بخا هەروەها ئەو تیپانەی بەشدار ئەبن پێویستە لە (٢٨)ی مانگ ئامادە بن و هەر شارێ بوی هەیە دەتیپ بنێرێ بۆ بەشدار بوون لەگەڕەوی ئەو پالەوانیەتەدا .

عابدین کاکەی
ئامادەی کردوە

دیمەنێکی پالەوانی (ملاکمە)لە بۆرۆت .

پاشماوەی : سەرنجێک دەربارەی لیستەی ...

بەکارهاتووە هەرچەندە تروبە مانای لووتکە ئەدات بەڵام تروبە زیاتر لە دەنگەوە هاتوە وەکو بەربونەوەی بەردێک وە یاخود پشکە ئاوێک، هەروەک (هەردی) دەڵێ :

لەسەر لوتکەی بلندی ژینی
لاویما وەستاوم

یا شاعیرێکی تری کوردی دەڵێ : لوتکە هاواری باز بکات. واتە دوور نیە تروب بزێکی (دروب)ی ئینگلیزی بێت .

١٢- کبس - پەستاوتن :

پەستاوتن یاخود پەستیان بۆ (حدل) دێت ، بەڵام بۆ کبس (گوشین) دێت هەروەک دەڵێن (ئەو ترێیەی لەناو ئەو کۆڵەی بگوشە هەتا بیکەینە دۆشاو) واتە (کبس)ی بکە ، یاخود (بان گوش) .

١٣ - کوخ = کوخ :

لە هەرێمی (سولەیمانی بە کوخ دەڵێن (کوخ) بەڵام ناتوانین بە زوبانی هەمووی هەرێمی کوردستان کوخ هەر بۆ کوخ بەکار بهێنین ، چونکە زۆربەی خەڵکی کوردستان بە - کوخ - دەڵێن (کۆریت) تایا ڕاستر نیە کە ئەو زاراوە کوردیەیە ڕەسەنە لە جیاتی ووشەیەکی بیانی بەکار

١٤- متطرف ، سەرچل ، سەرەڕۆ :

بەهیچ جۆرێک - سەرچل - متطرف‌نیە چونکە سەرچل مانای خۆی ئاشکرایە ، بەڵام سەرەڕۆ مانای بەڵای سەرە لای داوە ، ئەوەش ماناکەی بەتیژی بۆ (متطرف) نایێت ، (طرف) لایە ، واتە (متطرف) (لاڕۆ)یە !

١٥- متوازی - هەمبەر :

بەڵای‌منەوە - هەمبەر - مانای (مثال) دێت ، لەبەر ئەوە متوازی نیە .

١٦- محتاج - ئاتاج :

لە کوردەواری‌دا باوە کە (محتاج) بەمانای (پێویست) دێت‌و (ئاتاج)یش زاراوەیێکە زۆر بلاو نیە .

١٧- مساحة = ڕوبیو :
مساحة = پیوان

ڕوو - پیو مانای پیوانی ڕوو ، ئەوەش مانای (قیاس لمساحة) دێت ، بەڵام ڕووبەر بەتەواوی‌یە هەروەها پیوان (مساحة) نیە بەڵکو (قیاس) بەمانایەکی ڕاستراوە دێت ، هەروەها (ڕوبیو - بۆ (مساحة) نزێک تڕە .

پاشماوەی : سەرنجێک دەربارەی لیستەی ...

بهێنین ؟

١٤- متطرف ، سەرچل ، سەرەڕۆ :

بەهیچ جۆرێک - سەرچل - متطرف‌نیە چونکە سەرچل مانای خۆی ئاشکرایە ، بەڵام سەرەڕۆ مانای بەڵای سەرە لای داوە ، ئەوەش ماناکەی بەتیژی بۆ (متطرف) نایێت ، (طرف) لایە ، واتە (متطرف) (لاڕۆ)یە !

١٥- متوازی - هەمبەر :

بەڵای‌منەوە - هەمبەر - مانای (مثال) دێت ، لەبەر ئەوە متوازی نیە .

١٦- محتاج - ئاتاج :

لە کوردەواری‌دا باوە کە (محتاج) بەمانای (پێویست) دێت‌و (ئاتاج)یش زاراوەیێکە زۆر بلاو نیە .

١٧- مساحة = ڕوبیو :
مساحة = پیوان

ڕوو - پیو مانای پیوانی ڕوو ، ئەوەش مانای (قیاس لمساحة) دێت ، بەڵام ڕووبەر بەتەواوی‌یە هەروەها پیوان (مساحة) نیە بەڵکو (قیاس) بەمانایەکی ڕاستراوە دێت ، هەروەها (ڕوبیو - بۆ (مساحة) نزێک تڕە .

١٨- مطار = فڕۆکەخانە :

مطار بەمانای فڕۆکەخانە دێت ، بەڵام فڕۆکەخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطار فرۆکەخانەیە ، چونکە مطار بۆ هەر شوێنێک دەگوترێ کە فڕۆکەی تێدا دابەزێ یان هەڵبفڕێ ، بۆیە مطار بۆ فڕۆکەخانەی گەورە و بچووک دەگوترێ ، بەڵام فڕۆکەخانە بۆ گەورەکان دەگوترێ .

١٩- مطبعة = چاپخانە :

مطبعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبعة چاپخانەیە ، چونکە مطبعة بۆ هەر شوێنێک دەگوترێ کە کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد تێدا چاپ دەکرێ ، بۆیە مطبعة بۆ چاپخانەی گەورە و بچووک دەگوترێ ، بەڵام چاپخانە بۆ گەورەکان دەگوترێ .

٢٠- مطبوعات = چاپەمەنی :

مطبوعات بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعات چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعات بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعات بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢١- مطبوع = چاپکراو :

مطبوع بەمانای چاپکراو دێت ، بەڵام چاپکراو بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوع چاپکراوە ، چونکە مطبوع بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوع بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپکراو بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٢- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٣- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٤- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٥- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٦- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٧- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٨- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٢٩- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٠- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣١- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٢- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٣- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٤- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٥- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٦- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٧- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٨- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٣٩- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٠- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤١- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٢- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٣- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٤- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٥- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٦- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٧- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٨- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٤٩- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٠- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥١- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٢- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٣- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٤- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٥- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٦- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٧- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٨- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٥٩- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٠- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦١- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٢- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٣- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٤- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٥- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٦- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٧- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٨- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپەمەنی بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٦٩- مطبوعة = چاپخانە :

مطبوعة بەمانای چاپخانە دێت ، بەڵام چاپخانە بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپخانەیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ ، بۆیە مطبوعة بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار و هتد دەگوترێ کە چاپ کرابن ، بەڵام چاپخانە بۆ کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار دەگوترێ .

٧٠- مطبوعة = چاپەمەنی :

مطبوعة بەمانای چاپەمەنی دێت ، بەڵام چاپەمەنی بەتەنیا ناگەیەنێ کە مطبوعة چاپەمەنیە ، چونکە مطبوعة بۆ هەر شتێک دەگوترێ کە چاپ کرابێ

شۆڕشی ئافرەتانی ئەمەریکای لاتین

(ئەلفیرا لیلۆزا دو سالمونا) یەکێکە لەو ئافرەتە رۆژنامە نووسانەی لە سەراپای ئەمەریکای لاتینیدا ناوبانگی هەیەو لەمەیدانی رۆژنامەگەریدا چالاکیەکی تەواودەنوێنێت .. ماوەیەکی کەم بەر لە ئیستا وتارێکی دوورو درێژی نووسیووەو ، لەو تارەکەیدا رووی دەمی کردۆتە ئافرەتانی ئەمەریکای لاتینیو ئەلێت (ئیتر وەختی ئەوە هاتووە کە لە ماڵە رازاوەکانتانا بێنە دەریو کەمێك بیر لەو دەبەنگیە بکەنەوە کە لە مێشکە بۆ شەکانتاندا هێلانەی کردووە) ... (سەراپا ئەمەریکا لە خوارویەوە تاژورووی پێویستی بە ئافرەتی گورجو گوڵ هەیە ، کە لەباریدا بێت ئەو نەرێتە کۆنانە تێکو پێکدات ، کە ئافرەتی کردووە بە بووکە شوشەیەکو مناڵ بەخێو کردنو دایەنی بەباڵادابڕیوە) .

یەکێك لە کۆمەڵانی ئافرەتان بەرپێچی وتارەکەی دۆسالمۆنەیان بەوەداوەتەوە کە گوایە ، یەکەم سەرەك کۆمار لە دنیادا (ئیزابیل بیرۆن)ی سەرەك کۆماری ئەرجەنتینە .

دۆ سالمۆنا لە وەرامی ئەواندا وتوویەتی : (سەرەك کۆمار ئافرەت بێ یا نەبی جێی چیمان بۆ ئەگرێت ، کە ئافرەتێکی ئەرجەنتینی بێ پرس مێردەکەی ناتوانی دوو هەنگاو بڕوات .) !

وێنەی یەکەمین بیری نەوت لە ناوچەی بابەگوڕ گوری شاری کەرکوك ، سەر لەبەیانی رۆژی ٥ی ئوکتۆبەری ساڵی ١٩٢٧ بۆ یەکەم جار لەم بیرەوە نەوت بەبەرزی (١٤٠) پێ فیچقەی کردبوو .

قسەی بەجێ

جوبران خەلیل جوبران ئەڵێ :-

★ بۆ ئەوەی بگەیتە ناوەراستی مەبەست پێویستە چاو لە تەوقەسەری ببڕی .

★ زۆر سەر سام ئەبم ، کە هاوارم بێت لە دەست ئەو شتەی خۆشیمی تیادایە .

★ باوەڕ گۆرانی بە سەر دادێت بەڵام دڵ هەروەکو خۆی ئەمێنێتەوە .

★ گیان گوڵێکی بڵندە ، لە سیبەرا ناژی ، بەڵام دڕکو داڵ لەهەموو شوێنێکا ئەژی .

★ لەدڵی هەموو شتێکا بە هارێك هەیەو ئەکرێتەوە . لە پشت تاریکیی هەموو شەوێکیشا بەیانیەك هەیەو پێ ئەکەنێ .

★ هەر بەو چەشنەش نزاو مەبەستم ئەگۆڕێ .

★ کیسەڵ لەکروێشك چاکتر شارەزای رێگایە .

★ ژیان هەمیشە بەرەو پێشەوە تەکان ئەدا لەبەر ئەوە رووی بەرەو دواوە ناچەرخێنێ لە شوێنەواری دوێنیشدا نامێنێ تاکو بۆگەن بکات .

حسین سابیر
کردویەتی بەکوردی

حەزی لە سەعات کۆ کردنەوەیە

ناوی « ستانتوشویە » خەڵکی شاری بۆ لیوکی تریمبیشە وەنەبێ ئەم پیاوە هیچی لە سەعاتچێکانی تر کەموزیاد بێت ، مەگەر ئەوەی ئەوان لەماڵەوە سەریان لەچکە چکی سەعات رەحەتە ، ئەم ماڵەکەی لەبەر چرکەچرکی سەعات وەك ئاش لێ هاتووە . لە زۆرکۆنەوە خولیای سەعات کۆ کردنەوەی کەوتۆتەسەر تا ئیستا توانیویەتی (٣٠٠) سەعاتی هەمە جۆرە کۆکاتەوە لەسەعاتی دەستەوە تاهی بەر باخەڵو سەرمێزو چاڵمەو لەو سەعاتانەی بە (لم)کات نیشان دەدات یا بە ئاوئیش دەکەن . وەنەبی ئەو سەعاتانە کە دەستی کەوتوون ئیشیان کردبێت ، بەڵکو بەشی زۆریان شکاو لکاو بوون کە دەستی ئەوەیان لێ شۆراوە تازەئیش بکەنەوە ، ئەم بەزیرەکی وسفات کاری وشارەزایی خۆی دووبارە چاکی کردوونەتەوەو خستونیەتەوە ئیش کردن .

داهێنراوی نوێ

لە بەیانامەیەکی تەندروستی بەریتانیادا ، باسی ئەوە کراوە کە ئەو وڵاتە بەلایەنی کەمەوە ملیونێك کەڕی تێادایە . ئەو عەشاماتە کەڕو گرانەی لەو وڵاتەدان ،وای لە تاقمێك زانای ئەو وڵاتە کردووە ، کە مشوری ئەو کەڕانە بخۆنو هەوڵدەن چارە سەرێکیان بۆ بدۆزنەوە .

ئەو تاقمە زانایە جیهازێکی بچوکیان دروست کردووە کە بە ئاسانی ئەوەی بیەوێت لە پشت گوێیدا قایمی دەکات .. ئەو جیهازە یارمەتی کەسێکی کەڕو گوێ گران دەدات کە لە قسە حاڵی ببێت .

ئاوڕێك لەرابوردوو

ئارام

(ولاخ تاودان)

رۆژنامەی (پێشکەوتن)ژمارە ٦٠ سالی ١٦ جون ٩٢١ رۆژی ١٢ جون أشرافو مأموروأهالی دیسان بانگ کرابوون ، لە سەعات چوارونیوی ئنگلیز-یەوە دەستکرا بە تاودان !

تاودان سێیەم : (١) کەریماغای کاکەزاڵ ئەسپی رضابەگی لەژێر دابو (٢) معروف حمەرەش (٣) نادری حسن .

تاودانی شەشەم : (١) قوماندان بلوك سواری یوزباشی جەنابی عارف افندی(٢) نائب دوەم پیادە (ئی کامیانی) جەنابی محمدحکمت افندی (٣) نائب دوەمی سواری جەنابی عزیز حکمتافندی دەرچون .

تاودانی حەوتەم هی هێستر: (١) حسن محمد (٢) محمود خضر (٣) رشید احمد لە نفلیەدەرچون پاش تەواوبوونی یاری وتاودان هەچ کەس بەپێی پێشکەوتن بەخشیشی وەرگرت .

ئافرەتو وەرزش

لەم چەند ساڵانەی دوایەدا ئافرەت توانی سنور لە زۆری ئەو مەیدانانە بشکێنێ ، کە پیاو لەوەوپێش بۆی دانابوو ، وە گەیشتۆتە ئەو پلەیەی کە لە زوربەی ئەو کارانەدا هاوشانی لەگەڵ پیاودا بکات ، کە لەوەوپێش میریش بۆ ئەوە نە ئەچو کەرۆژێك لەرۆژان خۆی لەو ئیشانە هەڵقورتێنێ!

ماوەی چەند ساڵێك لەمەوبەر ئافرەت توانی ئەویش وەك پیاو بەشداری ئەو جۆرە وەرزشە بکات ، کە هەر بە باڵای پیاو بڕابوو ،وەك فوت بولێنو زۆران بازی .. وائێستاش وەك پیاو چۆتە مەیدانی راکردنی مەودای درێژەوە وە هەتا بەوەشەوە رانەوەستاوە ، بەڵکو بە بە شداری لە پیشکەوتنی (ماراسۆ) نیشدا کردووە ،کە ئەم راکردنە مەوداکەی ئیجگار درێژەو پێویستی بەتواناو وزەیەکی ئێجگار زۆر هەیە ..

لەو مەهرەجانەی بۆ « گورج رویشتن » لە شاری کاسل لە ئەڵە مانیای رۆژئاوادا کرا ، ئافرەت دەستی خۆی خستە ئەو جۆرە وەرزشەوە بەوەی مۆنیکا گلوکرو هایکە بینەر لەگەل شەش ئافرەتی تر بەشداریان کرد لە رویشتنێکی بیست کیلۆمەترەیدا ، ئەمەش بۆ تاقی کردنەوەو خۆ ئامادە کردن تا لەو بۆربۆرینە گەورەیەدا بەشداری بکەن کە لە ستوکهولمی پایتەختی سوید دەکرێت ..

ئا بەم جۆرە ئافرەت شانو شەوکەتی خۆی لەو یاریە زەحمەتانەدا دەرخست ، کە زۆرپیاو ناویری لێیان نزیك بێتەوە ..

لە پیشە سازێکانی پۆلۆنیا

پیشەسازی یەختو پاپۆرو بەلەم دروست کردن یەکێکە لەو پیشەسازی کۆنو بایەخ دارانەی لە مێژەوە پولونیا خەریکێتیو لەومەیدانەدا ناوبانگێکی تەواوی لەدنیادا پەیدا کردووە پیشە سازی پاپۆر دروستکردن لەو وڵاتەدا رێیازێکی سەربەخۆی هەیە کە لە شێوەی وڵاتانی تر ناچێت .. لەتاقی کردنەوەدا دەرکەوتووە کە یەختە پۆلۆنیایەکان باشترین جۆری یەختن کە لە وزەو توانایاندایە مەودایەکی زۆر لەدەریاکاندا ببڕنو سەر کەوتوانە کارو فەرمانەکانیان بەجێ دەهێنن .

ئەویە ختانە لە کەلێك ماددەی هەمە چەشنەو بە قەوارەی جۆر بەجۆر دروست ئەکرێن .. هەیانە لە تەختەو پلاستیك رەق کراوو لە ناویشەوە بە تەپەدۆر دەوری دەگیرێت ، یا بە ئیسفەنج وە هەشە لە جۆرە پلاستیکێك دروست ئەکرێت ، کە بەرگەی سەدمەو تەنگو چەڵەمە ئەگرێت .. ئەو یەختانەش بۆ زۆر مەبەست بەکار دەهێنرێت .. هەیە تایبەتی بۆ گەشتو گوزارو رابواردنی ناو روبارو دەریاکان دروست کراوە ، وە هەمیشە بۆ ئیشوکاری وەرزش دروست ئەکرێت ، جۆری واشیان هەیە بۆراوەماسیو جروجانەوەر گرتنی ناو دەریاکان دروست ئەکرین وزەی هەڵگرتنی ئەو یەختانە بەگوێرەی گەورەو بچوکییە هەیانە لە (١٠) تەن بار زیاتر ناتوانێت هەڵگرێت وە هەشیانە لە وزەیدایە هەتا ٢٠ تەن بارو قورسای هەڵبگرێت .. بەشی زۆری ئەو یەختانەی لە پۆلۆنیادا دروست ئەکرین بۆ فروشتن بە وڵاتانی دەرەوە ، هۆڵەندەو بەڵچیکاو دانیمارك ئەیان کڕن ..

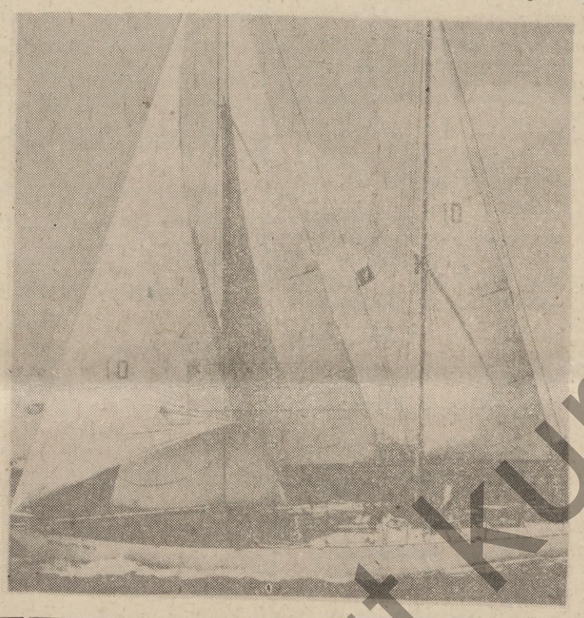

سەوزەو تەرەکاڵ

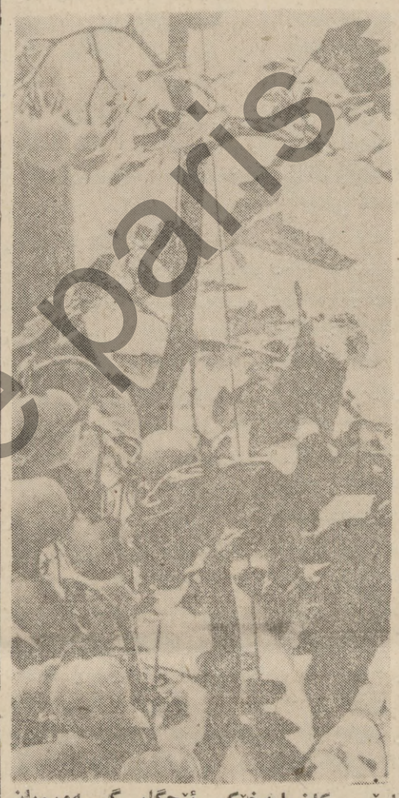

پسپۆرە هەنگارێکان بایەخێکی ئێجگار گەورەیان بەمەسەلەی هەڵگرتنی سەوزەو تەرەکاڵو میوەهات داوە یەکێك لە دەزگاکانی خۆاردەمەنی دروست کردنی ئەو وڵاتە تازەترین رێگای دۆزیوەتەوە بۆ هەڵگرتنی ئەو جۆرە خواردەمەنیانە .. ئەودەزگایەوازی لەوە هێناوە وەك خەڵکی راهاتوون کە خواردەمەنی لەسەلاجەدا هەڵگرێت ، بەڵکو ئەم پاریزگاری خۆرادەمەنی بەهۆی جۆرە تیشکێکی تایبەتییەوە ئەکات ، ئەوتیشکە ئەدات لەو خواردەمەنیو سەوزەو تەرە کاڵانەی کە ئەیەوێت هەڵیان گرێت بەوجۆرە ئەو خواردەمەنییە بە تەڕوتازەییو ئەمێنێتەوە تیشکەکەش ئەو خواردەمەنیانە لە تویکڵەکانیانەوە لە میکروب ئەپاریزێت .. ئیستا خواردەمەنی هەڵگرتنو پارێزگاری بەهۆی تیشکەوە بە شێوەیەکی سەرکەوتوانەو دڵخۆشکەر لەو دەزگای خواردەمەنی دروستکردنەدا تاقی ئەکرێتەوە .

گۆرانی بێژێك

« هەرێمی بێرێن »کەوتۆتەخواروی رۆژئاوای بولغاریاوە هەموو ساڵێ جارێك لەوهەرێمەدا مەهرەجانێکی گەورە دەکرێت ، لەو مەهرەجانەداهەموو جۆرە گۆرانیو هەڵپەرکییەکی میللی تیاداپێشکەش دەکرێت . ئەو مەهرەجانە ناوبانگی بەناوی(گۆرانێکانی بێرێن) ٥ وە دەرکردووە .. کاتێ کەدەست پێ دەکات بە هەزاران ژنوپیاو لاووپیرو مندال لەگوندو ئاوایەکانیئەو هەرێمەوە ئەرژێنە شوێنی مەهرەجانەکەوەلەوی ئەبێتە بۆربۆرێنێکی گەورەی گۆرانیو هەڵپەرکێ لە نێوان خەڵکی ئەودیهاتانەدا ..هەموو ئەوپەری شارەزاییوچالاکی خۆیان لەو ئاهەنگانەدا دەنوێنن کە دوورۆژ دەخایەنێت.. خەڵکە کە ئەوجیگایەیان زۆرلا بەرێزوپیرۆزە .. ئەوهەستە بەوە دەرئەبڕن تێکڕا جلی ئاڵووالی میللیان بۆوئاهەنگە کە لەبەردەکەن .

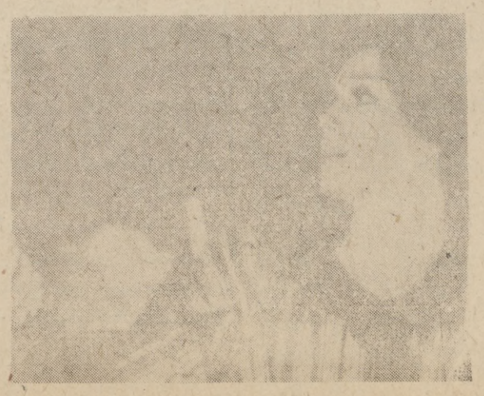

لە فنوم بنە گۆشتی سەگی ئەخۆن

رۆژنامەی (نویە تسورشر تسایتونگ)ی سویسرایی بڵاوی کردۆتەوە ، ئەڵێت : لە کەمبۆدیا لەبەر بێبارانی گرانییەکی کوشندە داکەوتووە .. ئابووری ئەو وڵاتە وا بزم بۆتەوەو شکاوە کە بەدرێژایی تەمەنی . تەنگوچەڵەمەی وای بەخۆیەوە نەدیووە ، برسێتی باڵی بەسەر بەشی زۆری میلەتا کێشاوە .. شەقامە کانی پایتەخت وەك جاران حەپەی سەگی تیا نایەت، ئەوسەگەلەی بە شێوەیەکی سەرنج راکێش بە جادەو شەقامو کۆڵانەکانی پایتەختا جلیتێنیان بوو ئەمرۆ کە بەدەگمەن سەگێك نابینیت .. وە نەبێت ئەو سەگەلەش پایتەختیان بەجێ هیشتبێو روویان کردبێتە جێگایەکی تر بەڵکو لەبرسانا سەری بڕیونو خوار دوونی تاکو لەبرسانا نەمرن .

ئەو رۆژنامەنووسە ئەڵێت.. بەچەشنێك خەڵکی ئەو وڵاتە کڵۆڵە لە سەغلەتیدان ، لە شەری جیهانی دوو هەمیشا ئەو وڵاتانەی شەڕگرتبووینەوە شتیوایان بەخۆیانەوە نەدیبوو .. قاپی چیشتی شۆربا پێش ئەوەی لەو وڵاتەدا شەڕ بقەومێ بە (٢) ریل بوو (ریل دەوروبەری -٤- فلسی ئێمەیە) ئیستا قاپی ئەو شۆربایە بە (٢٠٠) ریلە .

ئەمەش ئەنجامی چاوچنوکی ئەو کاربەدەستانەی کە هەر خەریکی پڕ کردنی گیرفانی خۆیانو میللەتیش ئەمرێت لەبرسا قیروسیا !.

کڵۆلی بوکێك

« بێریل دراگ » کچێکی بەریتانیاییە ، هەر لەدوای چەند رۆژێك گواستنەوەی ، ئۆتۆمبیلێك دەیکا بەژێرەوە و ئەو بووکە داماوە دەمولێوی تووش شەپڵە دەبێت .. ئەویش لەدادگایەکی ئەو وڵاتەدا شکاتی لە خاوەن ئۆتومبیلەکە کردووەو داوای لە دادگا کردووە کە دەمولیوی بەوپیاوە ببژێرێت ، چونکە لەسەرەتای بووکێنیەوەی بە هۆی شەپڵەی دەمو لێوەیەوە هیچ لەزەتی لە ماچو موچی مێردەکەی نەبینیوە ..

پارێزەری ئەو تازە بووکە ئەویش لەبەردەمی دادگادا داوای کردووە کە لە برێتی دەمولیوی ئەو بووکە کڵۆڵە پارەیەکی زۆر لەخاوەن ئۆتۆمبیلەکە بسێنرێتو بێدرێتێ ، چونکە ئەو ئافرەتە داماوە ئیتر ناتوانی تامی ماچو موچی میردەکەی بچێژێت

بەچی تێ ئەگەی

ئەو وێنەیەی دەیبینیت ، وێنەی یاری یەکتر راکێشان (جر الحبل)نییە ، بەڵام بێگومان ئەوەی لەو یاریەدا وەستاو شارەزابێت لەم شەڕەشدا سەر کەوتن وەدەست دەهێنێت .

وێنەکە دیمەنی شەرێکە لە نێوان نمایش کەرانو پولیسی نیو دەلهیدا ، لە هندستان رووی داوە دوای ئەو خۆنیشاندانەی خەڵکی ئەو شارە دژی برسێتیو گرانی کردوویانە .

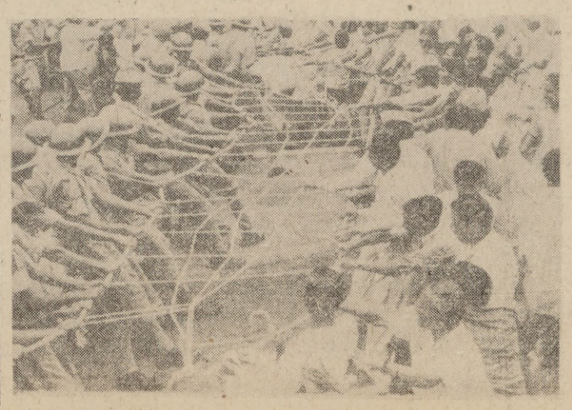

لەسەر بووك تێ هەڵچوون

هەندێك لە هۆزەکانی ژووروی رۆژهەڵاتی نێجریا ، ئەوەیان لە ناوا باوە ، کە ئەگەر کچ بە شوبدەن ئەوە هەرزەکارەکانی ئەو ناوچەیە لەگەڵ یەك ئەکەونە زۆران گرتن ، ئەبێ لەوزۆرانەدا بەلای کەمەوە هەرلاوێك لەوانە سێ کەس بدات بەعەرزا تا ئەو کچەی چنگ کەوێت کە زۆرانی لەسەر ئەگرن .. لەیەکێك لەو زۆران بازیانەدا سەرك هۆزیكو کورو دەستو دایرەکەی پەلاماری ئەو کوڕەیان داوە کە کوڕ گەلی ئەم هۆزەی داوە بە عەرزاو بوکی رێکەی بۆخۆی بردووە ، ئەو بووکەش کوری سەروك هۆز لە مناڵیەوە حەزی لێ کردوەو نیوەی سامانی باوکی لەسەر داناوە ، کەچی لەو زۆرانەدا دراوە بە عەرزاو کچەکەی لێ زەوت کراوە ، ئەویش نەتاوا لەگەڵ باوکیا ئەو بەزمو هەلایەی ناوەتەوە .. کە هێزی میری زۆر بەزەحمت توانیوێتی جڵەوی بگرێتەوە دەست ..

ژمارەی سپاردن بەکتیبخانەی نیشتمانی
١٥٦ی ساڵی ١٩٧٤

institut kurde de paris

پاشماوەی : تاریکورون

« سەرو ماڵو کەس و کارم
بە فیدای ئەو عەلەمە »

سەرە ڕای ئەوانەش بە زۆر تێخزاندنو بەکارهێنانی هەندێ « فنوونی بەیانی‌یە » کە لەمێژە باویان نەماوە ئەوەندەی تر لاوازتری کردوون لەجێی بەهێزکردنیان :

وەك بەخێر بێی ، قەدەمت خێرە ، چ خۆشی رەشەمە
تاکوو تۆ هاتی ، نەماو تێپەڕی رۆژی رەشی مە

« رەشەمە » ل – ٨٥

وەك دەڕوانین نەمۆسیقا ، نە ئەو سۆزە بەهێزە گیان جووڵێندەرە کە مەرجێکی گرنگی شیعرە تیایاندا نی‌یەو بێ کارەبای سۆز دەیان خاتە پلەی قسەیێکی ساکارەوە .

خۆ گەر بڕوانینە « دایکی نیشتیمان » ل – ٨٤ – دەبینین سەرەڕای ئەو پەتایەی باسم کرد بێ مەوزووعی‌یێت ئەم هۆنراوەیەی هەر سەر بڕیوە ، هێشتا کۆماری مەهاباد خۆی نەگرتووەو دەیەها گۆبەندی تێدا دەگێڕرێتو پێویستی بە بنج داکوتانو ناوخۆ پاك کردنەوەیە کەچی شاعیر داوای سەقزو .. و .. ولاکانی تر دەکاتو پاشان تووشی نەخۆشی « دەردە – رۆژهەڵاتی » یێکە دەبێت کە ئەویش کەس پەرستی‌یە کە زۆر جار ئەو دەردە بەرژەوەندی گشتی‌ی کۆمەڵانی خەڵکی لە ژێردا دەپلیشێتەوەو وا رادەبینێ کە «پێشەوا» بوونی وەکو سەرۆك کۆمارێك یان وەکو رابەرێك بەسە بۆ ئەوەی هەموو خەڵکی بگەنە ئامانجو ئاواتەکانیان :

ببینە پێشەوای مەشهووری ئێمە
ببینە تۆ رەئیسی جەمهووری ئێمە
لەژێر دەستی دەکا رزگارو ئازاد
تەواوی کوردەواری ، وەك مەهاباد

دایکی نیشتیمان – ل ٨٤ –

مادام گەیشتینە ئاستی ئەم دەردە – رۆژهەڵاتی‌یە با بڕوانینە هۆنراوەی « کوردو ئازربایجانی » ل –٩٣– ١٢٢٥ ، لەم هۆنراوەیەشدا باسێکی ساکارو رووکاری برایێتی کوردو ئازربایجانی دەکاتو لە دوا دێڕەکانیدا دەگەڕێتەوە لای دەردەکەو دەڵێت :

میللەتی ئێمە هومێدی زۆر بەکاری پێشەوایە
ئەو کوڕە ئازاو نەبەردو مەردە بۆ میللەت قەڵایە
دەك بمێنێ تا ئەبەد ئەوکوردە زاناو قارەمانە

دەردی تر زۆرن باواز لەمیان بێنین چاوێك بە – ١٧٤ – شەپۆلی تۆڵە »دا بخشێنین :

دەس و خەنجەر کوتو پڕ ، راکە سەری
وە دەری نێ ، وەدەری نێ ، وە دەری
هەڵمەتی بۆ بەرە وەك شێری دڕ
لەشکری لێ بکە دابڕ ، دابڕ
کۆستەکی خەنجەری تۆ بترازێ
ئەو بەسەر نێزە کولەی نا نازێ
ویزە گوللەی چەکی نۆی بێتە گوێ
ناپەڕێنێ لە سنووریشت سوێ

ب – ١٧٤ –

ئەو دوشمنەی شاعیر باسی دەکاتو خەڵکی هان دەدا دژی ، دەڵێم گەر ئەو دوشمنە ئەوەیە ، بە دەستو خەنجەر وەدەر نیرێ وەدەر بنرێ وە دەر ، وە سەری نێزەکەی کول بێتو هەر گوێی لە ویزەی گوللەی کورد بوو ئیتر بیقووچێنێو چنگ لە سەرشان رابکاتونەوێرێ بەو خاكو میللەتەدا بێتەوە ، ئەو دوشمنە زۆر گوناهەو پیاو بەزەیی پێدا دێتەوەو پێویست بەو خەباتەش ناکات دژی ، خۆ هەر خێسە یان مۆڕەیێکی لێ بکەن ئیتر خۆی لە ترسا رۆحی دەردەچێت . تا ئاوا بیرگوناهانە بڕوانینە دوشمنەکانمانو ئاوایی فیزاویانە بڕوانین بە مشتو خەنجەری خۆماندا حاڵمان لەوە خراپتردەبێت وە :

ئەو رقو قینو بەگژا چوونە
تاقە رێگایێکی رزگار بوونە

بە شاعیر دەڵێم ئەوە تاقە رێگای رزگار بوون نی‌یەو هۆو کەرەسەکانی خەبات تەنیا فوو تێکردن نی‌یە ، با زۆر باش بزانین دوشمن کە خەنجەری لەکێلان دەرهاتووی دی‌و ویزەی گوللەی بیست ئەوەندە بەستە زمان نی‌یە دەنگ نەکاتو بترسێ بەڵکە ئەمجا چاکتر لە جاران مرۆڤو داروبەرد بە تێزاب وەکو پێك دەسووتێنێ .

بێ لەم لاوازی‌یەو نەخۆشی‌یە بیری‌یە هۆنراوەی مناسەباتەکانی لەمان دەردەدارترنو کەنەفتترن تەنیا پێدا چوونەوەیێك بە هۆنراوەی « گێژەڵووکەی خەزان » ل ١٤٠– ١٣٤١ وە « بەغدا نیوەی رێیەت بێ » ل – ١٢٧ – وە « دەسکەوتی خەبات » ل ٢١١–١٩٧٣ پڕە لە بیری سادەو بێ پەرواو تەسك تەنانەت تیایدا پەنای بردۆتە بەر پارچە هۆنراوێکی حاجی قادری کۆیی :

ئەگەر کوردێك قسەی بابی نەزانی
موحەقەق دایکی حیزەو بابی زانی !

« دوا دێڕی ل – ٢١٥ »

کە ئەو دێڕە هەڵبەستە نەك هیچو پووچ بەڵکە ژەهرێکی کوشندەیە بۆ ئەم سەردەمەمان« کە شاعیرێکی ئەم سەردەمە پەنای بباتە بەر » وە لە ئاستیدا بڵێ :

کە شیعری تۆ بزاوتی هەستی هەستان
هەموو سەودا سەری سەربەستی هەستان

ل – ٢١٦ – « دەسکەوتی خەبات »

ئەمڕۆ دەبێت وەکو هەڵبەستێکی رزیوو بۆن کردوو تێی بڕوانین چونکە ئەو باوەڕەی ئەو هەڵبەستە بەکار بێنێتو بیخاتە خەتی کارکردنی‌یێوە ، بێ سێو دوو لێ کردن ئەو خەتە لە خزمەتی شۆڤێنێتو بیر تەسکی‌دایێ لە لایێك وە سوود دەبەخشێت بە ئیستیعمارو ئیمپریالێتی جیهانی وە بمانەوێو نەمانەوێ دژ بەهەموو جووڵاندنەوەو شۆڕشی خەباتگێڕانی ئازادی ویستو پێشکەوتوو خوازە لەم گێتی‌یەدا بۆیێ «بەڕای‌من» پێویستە میکرۆبەکانی ئەو خەتە نەفرەتیان لێ بکرێت ، ئیتر شاعیر بۆ پەنای بردۆتە بەر ئەو ژەهرە !؟ رەنگە نەزانمو زرووفی ئەمڕۆ وای رەخساندبێت کە بەرەو رووی خۆی بکەمەوە . ئەوە شیعری مناسەبەتێکی ئینجا با بێینە لای شیعرێکی تری لەو بابەتە کە بە مناسەبەتی کۆچی شاعیری رۆمانتیکی کوردی مامۆستا گۆران – ەوە دای ناوە « شینی گۆران » ل ١٥٢ – .

لەو شیعرەدا باسێکی جوگرافی‌ی کوردستان دەکات لە سەر تاخوارو لە رۆژهەڵات تا رۆژئاوا بە هەر حاڵ بۆ خواستێکی جوگرافی باشە بەڵام خەڵکی ئەو ناوچانە هەمووی هەر لە منداڵ تا گەورەو هەر لە ژنەوە تا پیاو هەمووی گۆران بناسنو چاك تێی گەیشتبن بایی چەند بووەو بە مردنی سەریان نابێت لە قوڕو شینو واویلاو رۆڕۆیان بێت ئەوە لەسەر موبالەغەشەوە دیسان موبالەغەیەو هیچ یاساییێکی جوانی‌ی هونەری ئەم سەردەمە وەری ناگرێتو نایگرێتە خۆ ، خۆ کەر وەکو شاعیر گوتوییێتی ئەوە راست بوایێو ئەو هەموو حەڵکە لەو پلەی تێگەیشتنەدا بوونایێ نە ئەم بێکەسەیی‌و ئاش بەتاڵی‌یەی ئێستا دەبوو نە بەو جۆرە شیعرانەش قایل دەبوونو نە .. نە .. نە .. و زۆر .. نە .. ی تریش ، تا ئێستا رۆشنبیرەکانیشمان تیایاندا زۆرە نە گۆرانو نە زۆربەی وەکو گۆرانیشی دەناسن . هیچ نەبوایێو بەڕای من دەبوایێ لەو گۆشەیەوە شینی بکردایێو بۆ مەسەلەکە بچوایێ کە گۆران پێشڕەوێکی شیعری نوێی رۆمانتیکی کوردی‌یەو پێشکەوتوو خوازێکی مرۆڤ بووبەڵام بەداخەوە :

« عەکسی قەمەر بوو لەناو حەوزێکی لیخن دا » .

لە ل – ١٥٧ ساڵی ١٣٥٠ چاومان بە هۆنراوەیێکی تر دەکەوێت بە ناونیشانی « ترۆپکی رزگاری » لێرەشدا شاعیر وەکو کوردێکی باوەڕ بەخۆ بوو زیاد لە پێویست دێتە پێشێو خۆیمان نیشان دەدات کە هەموو نەهامەتی‌یێکی بەسەردا هاتووەو قاڵ بووی خەباتەو دەڕوات بەرەو رزگاری ، سەرەڕای ئەوەی ئەو هۆنراوەیەی دەنگێکی ئاشکرای هۆنراوەی « دەڕۆم بەرەو رووناکی» «بلە»ی تێدابێ ، هیچ شتێکی نوێی دانەهێناوەو هەر ئەو گۆرانی‌یە سواوانەیە کە لە دێر زەمانەوە کوردی گوناهە بۆ خۆی دەڵێتو لێی تێ ناپەڕێت .

وە هەر لەو هۆنراوانەی دەنگی تری تێدا بەدی دەکرێت « ئاواتی بەرز » ل – ١٢٢ – دەنگەکان احمد موختار – و – خانی – و – هەژار –ن وە لە ناوەرۆکیشدا شتێکی وای لەوانی‌تر نەگەڕاوەتەوە کە بەنموونە هێنامنەوە . ئینجا ناوەندێکانی ئەوەی دەمێنێتەوە لە شیعرەکانی ئەم بابەتەی « سیاسی‌و مناسەبات » ، شیعری « گەرمە شین » ل ١٦٣ ساڵی ١٣٤٧ ئەم شیعرەی وەکو تەنیا سۆز بەهێزە ، وە شاعیر وەکو مرۆڤێکی هەست ناسك بەڵام لە هەڵوێستێکی زۆر لاوازدا چونکە تەنیا زوڵمو زۆرو چەوساندنەوەکە باس دەکاتو بۆ هەموو چورتمو نەهامەتی‌یێکانی کورد دەگری .. دەگری .. دەگری ، گریان ئیحساسێکی مرۆڤانەیەو دای دەنێم بە کەرەسەیێکی دەربڕینو لە لام زۆر ئاساییە ، بەڵام گریان بەدەست زوڵمو زۆری چەوسێنەرەوە لاوازی‌و هەڵوێستی شۆڕشگێڕانە وەرنەگرتنە ، بەتایبەتی بۆ شاعیرێکی وەکو هێمن کە بە دەستو خەتی خۆی لە دوایین لاپەڕەی شیعری دیوانەکەی‌دا دەڵێت :

دەمگرێ ، ئەمما لە گرتوو خانە رق ئەستوور ترم
لێم‌دەدا ، ئەمما لەسەر داوا رەواکەم سوورترم
دەمکوژێ ، ئەمما بەگژ جەللادەکەمدا دێمەوە
کوردمو ناتوێمەوە ، ناتوێمەوە ، ناتوێمەوە

ل – ٢٣٣ – ١٩٧٤

تەنانەت بەرامبەر چینە زەبوونەکانیش هەڵوێستی لاتەریکی وەردەگرێتو دەڵێت :

تا بە داسی دەسی ئەو پاڵە بەکارەی کورد
دڕکو داڵی سەرە رێ گشتی نەدردێنی دەگریم

ل – ١٦٣ –

هەموو شاعیرێك دەتوانێت بگری ، زۆربەشیان دەتوانن خەڵکی بخەنە گریان گەر مەسەلەکە هەر « سۆز » بێت بە تەنیا ، بەڵام کەم شاعیر دەتوانێت هەنگاوێك پێش خەڵکەکە بکەوێتو رابەربێت بۆ ژیانێکی بێ گریانو چەوساندنەوە .

دوای ئەوە لە ل – ١٥٥ – شیعری « تەپڵی ئەمان »مان بەر چاو دەکەوێت کە لێرەداشاعیر خاوەنی هیوایە :

هەمە هیوا بە دوا رۆژێکی رووناك
بەشی ئینسانی بێ هیوا نەمانە ..!!

وە خاوەنی حەزەرێکی زۆرەو گوایێ خۆی نادا بە دەستەوە هەروا بە ئاسانی بەڵکە دەزانێت کە لەم گێتی‌یەدا – ئەمان – نی‌یە ، بەڵام ئایا بەدەست کێوە ئەمان نی‌یە ؟! بێگومان بەدەست زۆردارو چەوسێنەرو کونەپەرستو فرتو فێڵی نوێی ئیمپریالی‌یەتەوە .. کەچی شاعیر ئامانج ناپێکێو باش بۆی ناچێتو هەر ئەم بۆ نەچوونەش پلەی شیعرەکە دا دەبەزێنێتەوە چونکە ئەو دەڵێت بە دەست چارەنووسەوە ئەمان نی‌یە ، کە ئەو مەسەلەی ئەو باسی دەکات کۆنو شرۆڵ بووە ، بەتایبەتی لای رۆشنبیرانی پێشکەوتوو خواز :

لەبەر تۆ چارە نووسی شوومو بەد فەڕ
ئەوی‌قەت لێی نەدەم تەپڵی ئەمانە

ل – ١٥٥–١٣٤٢ « تەپڵۆ ئەمان »

وە لە شیعری مناسەباتەکانیشی تەنیا « شەوو شەیتان » ل – ١٨٠–١٣٥١ دەمێنێتەوە کە شاعیر سەرکەوتوو بووبێت تیایدا وە سۆزو خرۆشاندنی ئیحساسی بۆ دیمەنی سێدارەکانی « چوار چرا » لە جێی خۆیدا بێتو داهێنانی جوانی لە هەندێ شوێندا رەخساندبێت :

(مردوش هێندەی دیکە مردن)
. . . . . .
(دێ بۆنی کفنو تاتو گۆڕ)
. . . . . .
(شەیتان سامی لە خوا شکا)

ل – ١٨ –

دوای ئەو بەشە نموونەیەی هۆنراوە ناوەندێکانی کە دەشێت لە رووی سۆزو هونەری داڕشتنەوە ناوی شیعری لێ بنرێت ئەوەی دەمێنێتەوە دیسان هەر لەم بابەتەدا ، بەڵام باش بن ، لە ل – ٢٠٦ –دا ١٩٧٣ شیعرێك دەبینین بە ناونیشانی « یادم بکەن » ،گەرچی ئەو شیعرە جۆرەکشاندێکی زیاد لە پێویستی تێدایی‌و دەتوانرا هەمان مەبەست لە چەند دێڕێکی کەمدا بگەیێندرێتە خوێندەوار ، بەڵام هێشتا شیعرێکی سەرکەوتوو جوانە ، ئەو دەمانەی شاعیر هەڵی بژاردووە کە تیایاندا یادی بکەن کتومت ئەو وەختانەیە کە شاعیر سەودا سەرێتی‌و بۆی دەژی :–

لەو دەمەی‌دا گەڕی رەشبەڵەك گەرمە
لەو دەمەی‌دا دەگوشن کام پەنجە نەرمە
. . . . . .
لەو دەمەی‌دا تامەزرۆن لە جێ ژوانان
لەو دەمەی‌دا بەخۆوە دەگوشن جوانان
. . . . . .
یادم بکەن یادی منی دوور ووڵات
یادی منی رێبواری رێگای خەبات .

ل – ٢٠٦ – « یادم بکەن »

گەر سەرێك لە ل – ٩٥ – بدەین شیعرێك دەبینین لە ژێر سەر دێڕی « رۆژگاری رەش » کشاندنو درێژی پێدانی زۆر تێدایە بەڵام وەکو شیعرێکی ئەو حاڵو سەردەمە شاعیر تیایدا سەرکەوتووە ئەو دیمەنانەی نیشانی داون سەرتاپای بە دیار خستنی زوڵمو زۆرو ستەمکاری رژێمێکی بەربادە دژی کۆمەڵانی خەڵکی ، وە لە دوایینەی شیعرەکەدا شاعیر ئەوە دەستنیشان دەکات کە زوڵمو چەو ساندنەوە مل بە گەل شۆڕ ناکەن بەڵکە هەموو هێرشێکی دڕندانەو زەبرو زەنگ نواندن رقی گەل زیاتر دەکاتو زەخمێکی نوێ دەدات بەچینە زەحمەتکێشەکان لە بۆ چوونی ئامانجیانو وریایێکی نوێ دەچێتە سەر جۆری خەباتگێڕی‌یان . وەك گوتم بۆ ئەو حاڵو دەورە ئەوە شیعرێکی سیاسی باشە « بێگومان بە مەفهوومی شیعری سیاسی کۆن » چونکە ئەم سەردەمەی ئێستامان ژیانەکەی ئەوەندە جەنجاڵ کردووەو پێداویستێکانی مرۆڤی ئەمەندە زۆر کردووەو شان بەشانی ئەوانەش پلەی وەعی تا دێت بەرزتر دەبێتەوەو زانستی تەکنەلۆژیاش بەردەوام پێشکەوتنی شارستانی‌یێت گورچتر دەکات بۆیێ مرۆڤی ئەم سەردەمەو داهاتووی نزیك تەنگ بەکاتەکانی ژیانی هەڵدەچنێتو وەختی ئەوەی نی‌یە شیعرێکی پەنجا بەیتی بخوێنێتەوە تەنیا لاواندنەوە بێت بۆ مردوویێك یان پێدا هەڵدان بێت بۆ شتێك یاوەکو باسێکی سیاسی رووتبێت بەڵکە جەنجاڵی سەردەمەکەیی‌و کەم وەختی ژیانی‌و زیاد کردنی پلەی وەعی پێویستی‌یێکی وا دەرەخسێنێت « بە ڕای من » کە شیعر دەبێت وەکو شێوەی بروسکەی لێ بێت .. چەند دێڕێکی کەمو مانایێکی قووڵو خەستو فراوان وە چەند بابەتێکی هەمە جۆرەشی تێدا بێت کە « یاسای پێکەوە بەسترانی ماددە » بە شێوەیێکی رۆشنبیری‌یانە پێکی خستبن .. واتە شاعیرێکی واعی دەتوانێت « لەئێستاو داهاتوودا » بە پێکەوە بەسترانێکی جەدەلی خۆشەویستی بۆ زاتی ئافرەتێكو بۆ هەموو ئەو مرۆڤانەی – مەبەستێتی – وە هەڵوێستی بەرامبەر روداوو کارەساتەکانی ئەم گێتی‌یەو بیرو راکانی بۆ دەرباز بوون لە ئیقلیمی‌بێتو خەباتی پێشکەوتن‌خوازانەی بۆ رۆژانی رووناکتری داهاتوو بخاتە تەنیا یەك شیعرەوەو سەرکەوتووش بێت .. دەنا گەر شیعرەکانی ئەمڕۆش وەك دوێنێو رابوردوویێکی دێر بێت کەواتە ئەو جوونەوەیە چی‌یەو شیعر چپێویستە بۆژیان ..!!

لە « تاریك و روون »دا شیعرێکی تێدایە ل – ١٨٤ ساڵی ١٣٥١ دەشێت دابنرێت بە هەنگاوێك بۆ ئەو جۆرە شیعرەی باسم لێوەکرد گەلێ مەسەلەی تێدا کۆکراوەتەوەو تەنیا سێ بەیتیشە « سنوور » :

ئەی ئەو کەسەی دەتپەرستمو لێم ونی
تۆ خودا نی ، تۆ خۆشەویستی منی
لە ئاسمان نی ، تا وێت رانەگا دەستم
لە « قاف » نی ، کاڵەی ئاسنت بۆ هەڵبەستم
تۆی لەمن ون کردو منی لە تۆ دوور
ئەو بستۆکەی دوژمن ناوی نا سنوور

ل – ١٨٤ –

واتێبگەم ئەوەندە بەسە بۆ تێگەیشتنی مەبەست ، لە بەشی داهاتوودا ئەوە دەستنیشانو روون دەکەمەوە کە هێمنی شاعیر بەرامبەر رووداوەکانی ئەم چەرخەو پێداویستی‌یە مرۆڤی‌یێکانی ئەمڕۆو داهاتوو کورتدێنێ وەبەرامبەر مەسەلەی خەباتی شارو لادێ « کرێکارو جوتیار » وە مافی رەوای ئافرەتو جۆری بۆروانینی ، پەنجەی شیعر نووسی تەتەڵە دەکاتو ئامانج ناپێکێ .

دڵشاد محەمەد ئەمین

پاشماوەی : حاجی قادری ..

گەیشتووەو زانیویەتی شەڕ« لێفەی مەلایە » نەك لە رێگای ئایینی ئیسلامدا و ویستوویەتی‌بێ لایەن بمێنێتەوە . بەڵام خەزا کەرەکانی عوسمانی وئاڵا هەڵگرەکانی ئیسلام سەر دار و شێخ باباو حەمەخانی‌بانەو سەیفەدینی‌خانی سەقزیان گرتنو ئیعدام کردن .

جا بزانین حاجی نەمر کەلەو سەردەمەدا یەسکو پرووسکیشی رزیون چەند لەپێشدا لە فێڵو تەڵەکە و خراپەی خەلیفەکانی عوسمانی‌گەیشتووە ،کە بە راسکاوی دەڵێ :

ئەمە کەرمیزە دەڵێن واریسی‌شەرعی نەبەوین
هەموو عەبدی سەنەمن بابی مەکە گەورەکەیان

یا :

تا لە ژێر باری رۆمیان نەمرن
زەحمەتەقەدری بەیتی من بگرن

یا :

رۆمی وەکوو گرێی موون کەس‌پشتیان پێ نە بەستێ
کەوتوونە دوانی خۆیان پەژموردە ماون و حەیران

گەورە گەورەکانی ئەوسەردەمی کورد قەدری بەیتی حاجی یان نەگرت و دیتمانچون لە ژێر باری رۆمیان دامردن . حاجی ئەو هەمووکەمتەرخەمی و نەزانیەی دیوە، بەڵام ناهومید نەبووەو هیوایوا بووە کە رۆژێك دێ لە شیعرەکانی بگەن ، قەدری‌بگرنو نەجاتیان بێ . خەمی ئەوەی بووە کە ئەو رۆژە بەچاوی خۆی نابێنێ :

حەسرەتم هەر ئەوە لەدنیادا
حاجی‌دەمرێ بە دەورەتان ناگا

ئەو چاوە نۆری هیچ پاداشتێکی مادی نەبووە و بە راستی لە ریگای گەیشتن بەئامانجی پیرۆزو ئاواتی بەرزی خۆیدا وازی لە هەمووخۆشێکی ژیان هێناوەو لەو بارەوە دەڵێ :

من لە خەمخۆری ئەو قسانەدەکەم
وەرنە ،پەشمە لە لام هەموو عالەم

حاجی زانیویەتی نەتەوەی‌کورد با پاش کەوتووش بی ، با لە کاروانی شارستانیش بەجێ مابێ ، تەوژمی مێژوو هەر پاڵی پێوە دەنێو بەرەو پێشی‌دەبا جا ئەو دەمی خەڵك لە قسەی حاجی دەگەن :

ئەم قسەی ئێستە عەیبی‌لێ دەگرن
ئەو دەمەش‌دێ زەمانی بۆی دەمرن
ئەم بە ئەو ئەو بە ئەمدەلی کاکە :
« سەیری قانوونی حاجی چەند چاکە
هەر چلۆنی ئیشارەتی فەرموو
وەك کەرامەت‌هەمووی وەها دەرچوو

حاجی نرخی کاری خۆی‌زانیوە وتێ گەیشتووە شیعرەکانی لە کوردستاندا شۆڕش بەر پا دەکەنو دەڵێ :

حاجی یەو شیعرەکانی وەك‌کاوە
رۆژی‌دێتن درفشی هەڵداوە

دیسان لە جێگایەکی تر بە بەیانێکی زۆر شاعیرانەو جوان دەڵێ :–

ئیلتفافی دلبەرێکی بێ کەدەر
حاجی ئەنواعی لیباسی کردە بەر
بێ جیازو مارەیی دەیدا بەشوو
لەو هەمووکوردانە داخوازی نەبوو
ئاقیبەت دەیخوازنو ئەمما دەمی
پیر بووە ،نازێ ، کەلو کومە دەمی

حاجی عیشقی گەل ونیشتمانی لێ بۆتە سەودا و بەهیچ جورێك خۆی بۆ زەوت‌نەکراوەو نەیتوانیوە بێدەنگ دانیشی و قسەی چاکی بۆکردوون و تا مردن وازی نەهێناوە :

بەسە حاجی سەد هەزار دەفعە
پێم گوتی‌ئەم قسانە بێ نەفعە
چاکە هەر چۆنێ تۆدەڵێی وایە
تێبگەئەم قسانە خۆڕایە
قۆڕی کام جێ بکەم بەسەر خۆدا
ئەوە لێم‌بۆتە عیللەتی سەودا
بە قسەی چاکە دەستیان دەگرم
تەرکی ناکەم‌بە لۆمە تا دەمرم

حاجی زۆر باشی زانیوەچوار چێوەی نەزم بۆ دەربڕینی تئیۆری فەلسەفی و بیر و رای‌سیاسی تەنگەبەرە . بەڵام بە دوو دەلیل لەو چوار چێوەتەنگە بەرە دا بیرو رای سیاسی خۆی بڵاو کردوتەوەیەکەم شیعر زووتر لە بەر دەکرێ و چاکتر دەپارێزرێوکەمتر لە نێو دەچێ . دووهەم ویستوویەتی زووتر کوردتێبگەیەنێ و پێ بگە یەنێ و بە مەعلوومی هیچ کتێبێکی‌فەلسفی و سیاسی لەو سەر دەمی دا مومکین نەبووە بەزمانی کوردی چاپو بڵاوبێتەوە و لەوە گرنگتر خەڵك‌بیخوێنێتەوە . بەچی مەعلووم ئەفکاری خۆی نەنوسیوە ؟بەڵام‌پاش حاجی چ میراتێکی وە دەست ئێمە کەوتوە نووسراوەکانی بگەنە دەستمان .

حاجی وەك بە هەتیوی‌وهەناسە ساردی پەرەوازە بوو، هەر واش بە هەژاری وهەناسە ساردی پاش خەباتێکی دوور و درێژ و پڕ کەلك لەوڵاتی غەریبایەتی سەری نایەوە و ئێستا گۆڕەکەشی پێ نازانین . بەڵام قەدری خۆی دەزانین و بە یەکێك لەگەورەترین پیاوی مێژووی خەباتی رزگاریخوازی نەتەوەکەمانی دەناسین . حاجی بە هەق نەمرە و لە دڵی نەتەوەی‌خۆی دا دەژی .

حاجی لە هونەری شیعریشدا زۆر سەرکەوتو بووە . بەهارەکەی ئێستاش دوڕی‌سەر خەزێنەی ئەدەبی کوردی و سەر چاوەی ئیلهامی ئەوشاعیرانەیە کە دیانەوێ وەسفی جوانی تەبیعەتی کوردستان‌بکەن . غەزەلەکانی رۆر ناسکو پر مەعناو جوانن‌ئەگەر شیعرە سیاسیەکانی یەك یەکە فۆڕمی هونەرمەندانەیان کەم تێ دایە لە بەر ئەوەیە : جارێ مەعلوومنیە ئەسڵەکەی ئەوە بێ کە لە دەس دایە و دەسکاری نەکرابێ . دووەهەم حاجی خەریکی ناوە رۆك بووە و لەشیعری نیشتمانی دا زۆری گوێ نەداوەتە فۆڕم . لێرە دامەعلووم دەبێ حاجی هەموو شتی خۆی تەنانەت‌هونەرەکەشی فیدای ئامانجی پێرۆزی کە رزگاری کوردوکوردستان بووە کردوە . بۆیە گەیوەتە ئەم پایە بەرزە .

بیستوومانە برا کوردەکانی‌عیراقمان کۆتەڵی حاجی قادریان لە شاری کۆیەدامەزراندوە ، ئێمە ئەوە بە کارێکی گەورەو دەستکەوتێکی‌بە نرخو جێگای شانازی هەموو کوردێکی دلسۆزدەزانین . بەڵام حاجی هەر رۆڵەی نیە . رۆڵەی هەمووکوردستانە . رۆژێك دەبێ کوتەڵی ئەو شاعیرە مەزنەلە هەموو شارەکانی کوردستان دا بمەزرێ .

پاشماوەی ٨ مێژوی ماد

١٠– حەوزەی دەریاچەی « حەوزی سوڵتان » و « دەریای خوێ » وروباری (ئەبهرچای) و « قەرەسو » و « روباری قم » .

ئەم ناوچەیە لەناوەراستی مادی بچوك بووە ، سێ چەم لەلای دەریاچەکانی « حەوزی سوڵتان » و « دەریای خوێ » وە ئەڕۆن . لە ژوروی رۆژئاوا (ئەبهرچای – لە دەراوێکدا کە شاری قەزوین لەویدایە) وە لە رۆژئاواوە (قەرەسو کە لە هەمەدانەوە ئەڕوات) وەلە خواروی رۆژئاوا (روباری قم – کەئیستە شاری قم لە قەراخیایەتی) ئاشوریەکان ئەم ناوچەیانە بە (مەڵبەندی چۆمەکان) ناوبردوە . لەم ناوچەیەدا باشترین شوێن بۆ دانیشتنو کشتوکاڵ دا مینەکانی چیای ئەلبورزە ، کە لە لای سەرەوە بەم ناوچەیەوە لکاوە ، وە (کوەرود) کە لەلای خوارەوە تارادەیەك لە نزیك دەریاچەکانەوەیە . ئیستە شاری تاران کەوتۆتە دامینەکانی خواروی چیای ئەلبورزەوە ، وە لە سەردەمی کۆندا (رەی)یان (رگ) کە یەکێك لە شارە گرنگەکانی ماد بووە لەو نزیکەوە دروست‌کرابوو . ئیستە لە دامێنەکانی ژوروی (کوەرود) شاری کاشانهەیە .

ماوێنی

insitut kurde de paris

بۆزانین

وەزارەتی اشغال‌و اسکان
بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال

مناقصەی نهێنی ژمارە (٥٤ - ٧٤) بۆ دروستکردنی خانووبەرە لە پارێزگەی نەینەوا ٠
بەمە رایئەگەیەنین کە ئەو مناقصە نهێنییەی سەرەوە بەپێی ئەو مەرجانەی خوارەوە هەیە :-

١ - لیستەکانی مەرجی مناقصەکە لە بەریوەبەرایەتی اشغالی پارێزگەی نەینەوا بەرامبەر بە (٣) سێ دینار دەست ئەکەوێ‌و ئەو پارەیەش نادرێتەوە ، بەو مەرجە بەلێندەر کە قۆنتەراتەکەی ئەدرێتی مەرجەگشتی‌و مواصفاتە فەنییەکان بکرێت ٠

٢ - دواکاتی پێشکەش کردنی تەندەرەکان لە ، یاخود پێش سەعات دوانزەی نیوەڕۆی سێشەممەی ریککەوتی ١٠-١٢-١٩٧٤ ئەبێ‌و پێشکەش بە سکرتێری لیژنەی کردنەوەی تەئاتات ئەکرێن لە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال - حقوق وعقود - وە ئەوپەڕی ماوەی تەواوکردنی کارەکە (١٠) دە مانگە ٠

٣ - تەندەرەکان ئەمانەی خوارەوەیان لەگەڵا ئەبێت :-
أ - تەئمیناتێکی سەرەتایی (٢٢٠) دوو سەدو بیست دینار بەشێوەی کەفالەتێکی مەسرەفی کە لەکاتی داخستنی مناقصەکەوە بۆ ماوەی شەش مانگ ئیش بکات یاخود چەکێکی تصدیق‌کراو ٠
ب - هەویەی ژووری بازرگانی لەگەڵ وەثیقەی بەریوەبەرایەتی باجی دەخل کە بۆ ئەم سال نوێکرابێتەوە ٠
ج - لیستەیەك دەربارەی ئەو کارانەی لەمە ئەچن ٠
د - هەویەی تصنیفی بەلێندەران ٠
٤ - هەر تەندەرێك لە کاتی دیاری‌کراودا پێشکەش نەکرێت پشت‌گوێ ئەخرێ ٠

٥ - ئەو بەرێوەبەرایەتیە مولزم نیە بە وەرگرتنی نزمترین عەتا یان هەر عەتایەکی‌تر ٠

٦ - تەندەرەکان لە کاتی دیاری‌کراو لە سەرەوەداو لەبەرچاوی بەلێندەران ئەکرێنەوەو ئەنجامە سەرەتاییەکەش لەلوحەی ئیعلانات دا بلاو ئەکرێتەوە ٠

٧ - سزای دواخستنی ئیشەکە بۆ رۆژێك (١٠) دە دینارە ٠

عبدالوهاب المفتی
بەریوەبەری گشتی اشغال

١-٢

بۆزانین

وەزارەتی اشغال‌و اسکان
بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال

مناقصەی نهێنی ژمارە (٢٦ - ٧٤) بۆ دروستکردنی سەرایەك لە ناحیەی ربیعە - پارێزگەی نەینەوا ٠
بەمە رایئەگەیەنین کە ئەو مناقصە نهێنییەی سەرەوە بەپێی ئەو مەرجانەی خوارەوە هەیە :-

١ - لیستەکانی مەرجی مناقصەکە لە بەریوەبەرایەتی اشغالی پارێزگەی نەینەوا یاخود لە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال بە (٣) دینار دەست ئەکەوێ‌و ئەو پارەیەش نادرێتەوە ، بەمەرجێك بەلێندەر کە ئەو قۆنتەراتەی پێ‌ئەسپێردرێ مەرجە گشتی‌و مواصفاتە فنییەکان بکرێت ٠

٢ - دواکاتی پێشکەش کردنی تەندەرەکان لە ، یاخود پێش سەعات دوانزەی نیوەڕۆی شەممەی ریککەوتی ١٤-١٢-١٩٧٤ ئەبێت‌و پێشکەش بە سکرتێری لیژنەی کردنەوەو لێکۆڵینەوەی تەندەرەکان ئەکرێت لە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال - حقوق‌و عقود - وە ئەوپەڕی ماوەی تەواوکردنی کارەکە (١٠) دەرۆژە ٠

٣ - تەندەرەکان ئەمانەی خوارەوەیان لەگەڵا ئەبێت :-
آ - تەئمیناتێکی سەرەتایی (٤٥٠) چوار سەدو پەنجا دینار بەشێوەی کەفالەتێکی مەسرەفی کە لەکاتی داخستنی مناقصەکەوە بۆ ماوەی شەش مانگ ئیش بکات یاخود چەکێکی تصدیق‌کراو ٠
ب - هەویەی ژووری بازرگانی لەگەڵ وەثیقەی بەریوەبەرایەتی باجی دەخل کە بۆ ئەم سال نوێکرابێتەوە ٠
ج - لیستەیەك دەربارەی ئەو کارانەی لەمە ئەچن ٠
د - هەویەی تصنیفی بەلێندەران ٠
٤ - هەر تەندەرێك لە کاتی دیاری‌کراودا پێشکەش نەکرێت پشت‌گوێ ئەخرێ ٠

٥ - ئەو بەرێوەبەرایەتیە مولزم نیە بە وەرگرتنی نزمترین عەتا یان هەر عەتایەکی‌تر ٠

٦ - تەندەرەکان لە کاتی دیاری‌کراو لە سەرەوەداو لەبەرچاوی بەلێندەران ئەکرێنەوەو ئەنجامە سەرەتاییەکەش لەلوحەی ئیعلانات دا بلاو ئەکرێتەوە ٠

٧ - سزای دواخستنی کارەکە بۆ رۆژێك (١٠) دە دینارە ٠

عبدالوهاب المفتی
بەریوەبەری گشتی اشغال

١-٢

بۆزانین

وەزارەتی اشغال‌و اسکان
بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال

مناقصەی نهێنی ژمارە (٥٤آ-٧٤) بۆ دروستکردنی - مبانی - لە پارێزگەی کەرکوك ٠ بەمە رایئەگەیەنین کە ئەو مناقصە نهێنییەی سەرەوە بەپێی ئەو مەرجانەی خوارەوە هەیە :

١ - لیستەکانی مەرجی مناقصەکە لەبەریوەبەرایەتی پارێزگەی کەرکوك بە (٣) سێ دینار دەستئەکەوێ‌و ئەوپارەیەش نادرێتەوە بەو مەرجەی بەلێندەر کاتێ قونتەراتەکەی پێ‌ئەسپێردرێ مەرجە گشتی‌و مواصفاتە هونەریەکان بکرێت ٠

٢ - دواکاتی پێشکەش کردنی تەندەرەکان لەیاخود پێش سەعات دوانزەی نیوەڕۆی سێشەممەی ریککەوتی ١٠-١٢-١٩٧٤ ئەبێت‌و پێشکەش بەسکرتیری لیژنەی کردنەوەی عەتائات ئەکرێن لە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال - حقوق وعقود - وە ئەوپەڕی ماوەی تەواوکردنی کارەکە (١٠) دە مانگە ٠

٣ - تەندەرەکان ئەمانەی خوارەوەیان لەگەڵا ئەبێت :-
أ - تەئمیناتێکی سەرەتایی (٢٢٠) دوو سەدو بیست دینار بەشێوەی کەفالەتێکی مەسرەفی کە لەکاتی داخستنی مناقصەکەوە بۆ ماوەی شەش مانگ ئیش‌بکات یاخود چەکێکی تصدیق‌کراو ٠
ب - هەویەی ژووری بازرگانی لەگەڵ وەثیقەی بەریوەبەرایەتی باجی دەخل کە بۆ ئەمسال نوێکرابێتەوە ٠
ج - لیستەیەك دەربارەی ئەوکارانەی لەمە ئەچن ٠
د - هویەی تصنیفی بەلێندەران ٠
٤ - هەرتەندەرێك لەکاتی خوێدا پێشکەش نەکرێت پشت‌گوێ ئەخرێ ٠

٥ - ئەم بەریوەبەرایەتیە مولزەم نیە بەوەرگرتنی نزمترین عەتا یاخود هەر عەتایەکی تر ٠

٦ - تەندەرەکان لەکاتی دیاری‌کراو لەسەرەوەداو لەبەرچاوی بەلێندەران ئەکرێنەوەو ئەنجامە سەرەتاییەکەش لەلوحەی ئیعلاناتدا بلاوئەکرێنەوە ٠

٧ - سزای دواخستنی کارەکە بۆ یەك رۆژ (١٠) دە دیناره ٠

عبدالوهاب المفتی
بەریوەبەری گشتی اشغال

١-٢

بۆزانین

وەزارەتی اشغال‌و اسکان
بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال

مناقصەی نهێنی ژمارە (٥٨/٧٤) بۆ دروستکردنی مەلبەندی تەدریبی کریکاران لەکەرکوك - پرۆژەی پەروەردەیی بە مەرائیەگەیەنین کە ئەومناقصە نهێنییەی سەرەوە بەپێی ئەو مەرجانەی خوارەوەهەیە :-

١ - لیستەکانی مەرجیمناقصەکە لە بەریوەبەرایەتی اشغالی پارێزگەی کەرکوك یاخودلە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال بە (١٠) دە دینار دەستئەکەوێ‌و ئەو پارەیە نادرێتەوە بەو مەرجکیش ئەو بەلێندەرەی‌ئەو قۆنتەراتەی پێ ئەسپێردرێ ئەبێ مەرجە گشتی‌و مواصفاتەهونەریەکان بکرێت ٠

٢ - دوا کاتی پێشکەش‌کردنی تەندەرەکان لە ، یاخود پێش سەعات دوانزەی نیوەڕۆی سێ شەممەی ریککەوتی ٣-١٢-١٩٧٤ ئەبێ‌و پێشکەش‌بە سکرتیری لیژنەی کردنەوەی تەندەرەکان ئەکرێن لە بەریوەبەرارایەتی گشتی اشغال - حقوق‌و عقود - و ئەو پەڕی‌ماوەی تەواو کردنی ئیشەکەش (١٥) پانزە مانگە ٠

٣ - تەندەرەکان ئەمانەی‌خوارەوەیان لە گەڵدا ئەبێت :-
أ - تەئمیناتێکی سەرەتایی‌بە (٣٣٥٠) سێ هەزارو سێ سەدوپەنجا دینار بە شێوەی‌پەنجا دینار بە شێوەی کەفالەتێکی مەسرەفی کە لەبەرواری داخستنی مناقصەکەوە بۆ ماوەی شەش مانگ ئیش‌بکات یاخود چەکێکی تەصدیق کراو بێ ٠

ب - هەویەی ژووری بازرگانی لەگەڵ وەثیقەی بەریوەبەرایەتی باجی دەخل کەبۆ ئەم سال نوێ کرابێتەوە ٠
ج - لیستەیەك کە لەوکارانە بچن ٠
د - هەویەی - تصنیف ـی‌بەلێندەران ٠

٤ - هەر تەندەرێك لە کاتی‌خۆیدا پێشکەش نەکرێ پشت گوێ ئەخرێ ٠

٥ - ئەو بەرێوەبەرایەتیەمولزەم نیە بە وەرگرتنی نزمترین عەتا یاخود هەرعەتایەکی تر ٠

٦ - لە کاتی دیاری‌کراو لەسەرەوەدا وە لە بەر چاوی بەلێندەران تەندەرەکانئەکرێنەوەو لە لوحەی ئیعلاناتیشدا ئەنجامە سەرەتاییەکان بلاو ئەکرێنەوە ٠

٧ - سزای دوا کەوتن بۆتەنیا رۆژێك (٣٠) سی دینارە ٠ پێویستە بەلێندەر کاتێ قونتەراتەکەی ئەدرێتێ ئەندازیاری سەرپەرشتی کار دیاری بکات ٠

عبدالوهاب المفتی
بەریوەبەری گشتی اشغال

٢-٢

بۆزانین

وەزارەتی اشغال‌و اسکان
بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال

مناقصەی نهێنی ژمارە (١٨-٧٤) بۆ دروستکردنی خەستەخانەیەك لەقەزای تلکێف لەپارێزگەی نەینەوا کە جێگای ٢٤ قەڵەوێرەی تیادا ببێتەوە ٠

بەمە رایئەگەیەنین کە ئەو مناقصە نهێنییەی سەرەوە بەو مەرجانەی خوارەوە هەیە :-

١ - لیستەکانی مەرجی مناقصەکە لەبەریوەبەرایەتی اشغالی پارێزگەی نەینەوا یاخود لەبەریوەبەرایەتی گشتی اشغال بە (٥) پێنج دینار دەستئەکەوێ‌و ئەو پارەیەش نادرێتەوە ، بەو مەرجەش بەلێندەرەکە کەئەو قونتەراتەی پێ‌سپێردرا مەرجی گشتی‌و مواصفاتە فنییەکان بکرێت ٠

٢ - دوا کاتی‌پێشکەش‌کردنی تەندەرەکان لە یاخود پێش سەعات دوانزەی نیوەڕۆی سێشەممەی ریککەوتی ٣-١٢-١٩٧٤ ئەبێ‌و پێشکەش بە سکرتێری لیژنەی کردنەوەی تەندەرەکان ئەکرێن لە بەریوەبەرایەتی گشتی اشغال - حقوق‌و عقود ٠ وە ئەوپەڕی ماوەی تەواوکردنی کارەکە (١٥) پانزە مانگە ٠

٣ - تەندەرەکان ئەمانەی خوارەوەیان لەگەڵا ئەبێت :
أ - تەئمیناتێکی سەرەتایی (١٨٥٠) هەزارو هەشت سەدو پەنجا دینار بەشێوەی کەفالەتێکی مەسرەفی کە لەکاتی داخستنی مناقصەکەوە بۆ ماوەی شەش مانگ کازبکات یاخود چەکێکی تصدیق‌کراو ٠
ب - هەویەی ژووری بازرگانی لەگەڵ وەثیقەی بەریوەبەرایەتی باجی دەخل کە بۆ ئەم سال نوێکرابێتەوە ٠
ج - لیستەیەك کە لەو کارانەبچێ ٠
د - هەویەی تصنیفی بەلێندەران ٠

٤ - هەر تەندەرێك لەکاتی دیاری‌کراودا پێشکەش‌نەکرێت بشت‌گوێ ئەخرێ ٠

٥ - ئەو بەرێوەبەرایەتیە مولزەم نیە بەوەرگرتنی جاوی مناقصەکان ئەکرێنەوەو ئەنجامە سەرەتاییەکەش لە
٦ - تەندەرەکان لەکاتی دیاری‌کراو لەسەرەوەداو لەبەر نزمترین عەتا یان هەر عەتایەکی تر ٠
لەوحەی ئیعلاناتدا بلاوئەکرێتەوە ٠
٧ - سزای دواخستن بۆ تەنیارۆژێك (٢٠) بیست دیناره ٠ وە پێویستە بەلێندەر کاتێ قونتەراتەکەی ئەدرێتێ ئەندازیاری سەرپەرشتی‌کار دەستنیشان بکات ٠

عبدالوهاب المفتی
بەریوەبەری گشتی اشغال

٢-٢

بۆزانین

بە پێی مادەی هەژدە لەنظامی داخلی یانەی صلاح‌الدین و بە گوێرەی بڕیاری لەنجومەنی کارگێڕی یانە ژمارە ١٦-١٩٧٤ رۆژی ١٠-١١-١٩٧٤و موافقتی پارێزگای بەغدا بە نوسینی ژمارە ٣٤٨٤٠ رۆژی ١٨-١١-١٩٧٤ ٠

بڕیاری بانگکردنی ئەندامەکانی یانەی صلاح الدین درا ئەو ئەندامانەی‌کە هەمو ئەر کێکی سەر شانیان‌بەرامبەر یانە پێك هێناوە یا ئەیهێنن ، بۆ کۆبونەوەی سالانە ، کە ئەنجومەنی نوێی کارگێڕی تیا هەڵبژێرێتو وتوویژ لە سەر کاروباری یانەو خەرجی‌و بۆجەی سالانەی بکرێت ٠ کۆبونەوەکە لە سەعات شەشی ئیوارەی رۆژی‌دو شەممە ١٦-١٢-١٩٧٤ لە بارەگای یانە (٢٩٧ عرصات الهندیه شارع العطار) پێك دێت ٠ ئەگەر ژمارەی‌ئەو ئەندامانەی لەو رۆژەدا ئامادە ئەبن تەواو نەبوو ، ئەوا کوبونەوەکە ئەخرێتە ئیوارەی رۆژی پێنج شەممە ١٩-١٢-١٩٧٤ هەر لە بارەگای یانە خۆی ٠ ئەوسا هەڵبژاردن دەست پێ ئەکات هەر چەندێك ژمارەی ئەندامەکان بێت کە هاتوون ٠

جا بەم بۆنەیەوە تکا لە ئەندامانی بەڕێز ئەگەین ، ئەوانەی کە هەمو حەقێکی یانەیان داوە یاخود تا رۆژێك پیش کۆبونەوە ئەیدەن ، لەو کاتانەی لە سەرەوە دیاری کراون ، تەشریف بفەرموونە بارەگای یانەو هەر بژین ٠

فائق هوشیار

سەرۆکی ئەنجومەنی کارگێڕی یانەی صلاح‌الدین

institut kurde de paris